

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 13.7.2006
KOM(2006) 386 lõplik

2006/0131 (AVC)

Ettepanek:

NÕUKOGU OTSUS

ühenduse ühtekuuluvuspoliitika strateegiliste suuniste kohta

{SEK(2006 929)}

(komisjoni esitatud)

SELETUSKIRI

Ühtekuuluvuspoliitika toetus majanduskasvule ja töökohtade loomisele: ühenduse strateegilised suunised aastateks 2007–2013

„Euroopa peab uuendama oma konkurentsivõime aluseid, suurendama oma majanduskasvu potentsiaali ja tootlikkust ning tugevdama sotsiaalselt ühtekuuluvust, asetades põhiorhu teadmiste, innovatsioonile ja inimkapitali optimeerimisele.

Nende eesmärkide saavutamiseks peab liit strateegia kolmes mõõtmes (majanduslik, sotsiaalne ja keskkonnaalne) mobiliseerima kõik asjakohased riiklikud ja ühenduse ressursid – kaasa arvatud ühtekuuluvuspoliitika –, et paremini kasutusele võtta nende sünergia üldises säästva arengu kontekstis”.¹

1. SISSEJUHATUS

Hiljuti avaldatud neljas ühtekuuluvuse arenguaruanne² kinnitas, et Euroopa Liidu laienemine 25 ning tulevikus 27 või enama liikmesriigini annab pretsedenditu võimaluse tugevdada nii liidu majanduslikku konkurentsivõimet kui ka Euroopa sisemist ühtekuuluvust. Kuigi laienemise tõttu kasvavad oluliselt liidu piirkondlikud erinevused, märgiti aruandes, et mõne uue liikmesriigi vaeseimas piirkonnas on kõrgeimad majanduskasvu näitajad.

Asutamislepingus sätestatud eesmärkide³ saavutamiseks, eelkõige tegelikule majanduslikule lähenemisele kaasaaitamiseks, tuleks ühtekuuluvuspoliitika piiratud ressurssidest toetatavas tegevuses kooskõlas uuendatud Lissaboni strateegiaga keskenduda säästva majanduskasvu,⁴ konkurentsivõime ja tööhõive edendamisele.

On samuti selge, et ühtekuuluvuspoliitika edu eeltingimus on makromajanduslik stabiilsus ja struktuurireformid koos mitmesuguste muude investeerimist soodustavate tingimustega (kaasa arvatud ühtse turu efektiivne rakendamine, haldusreformid, head valitsemistavad, soodne ärikeskkond ja oskustööjõu olemasolu).⁵

Need on ühtlasi ideed, millel põhineb 2007.–2013. aasta ühtekuuluvuspoliitika reformi uus õiguslik raamistik.

Uue raamistikuga püütakse parandada sisuliselt kaht põhilist valdkonda. Esiteks tugevdatakse ühtekuuluvuspoliitika strateegilist mõõdet, et kindlustada ühenduse prioriteetide tõhusam sidumine riiklike, piirkondlike ja kohalike arenguprogrammidega. Teiseks tõhustatakse jõupingutusi selleks, et tagada ühtekuuluvuspoliitika parem omaksvõtt kohalikul tasandil. Seda kajastavad sätted, mis käsitlevad pidevat dialoogi komisjoni, liikmesriikide ning

¹ Eesistujariigi järeldused, Euroopa Ülemkogu, märts 2005.

² „Majanduskasv ja tööhõive ning Euroopa ühtekuuluvuspoliitika reform. Neljas ühtekuuluvuse arenguaruanne”, KOM (2006) 281, 12.6.2006.

³ Asutamislepingu artiklis 158 on sätestatud, et majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamiseks püüab ühendus ühtlustada eri piirkondade arengutaset ning vähendada mahajäämust kõige ebasoodsamates piirkondades ja saartel, kaasa arvatud maapiirkondades.

⁴ Kooskõlas Euroopa Ülemkogu poolt aastal 2001 vastu võetud ja 2006. aasta juunis Euroopa Ülemkogu poolt ajakohastatud Göteborgi strateegiaga.

⁵ „ELi majandus: 2004. aasta ülevaade”, KOM (2004) 723, 26.10.2004.

piirkondade ja linnade vahelises partnerluses, ning selgem ja detsentraliseeritum vastutuse jagamine sellistes valdkondades nagu finantsjuhtimine ja -kontroll.

Ühenduse strateegilised suunised moodustavad aluse riiklike strateegiate või riiklike strateegiliste raamistike ning hilisemas etapis individuaalsete rakenduskavade ettevalmistamiseks. Nende aluseks on järgmised eesmärgid ja põhimõtted:

- ühtekuuluvuspoliitikast on ühenduse tasandil saanud peamine vahend majanduskasvu ja tööhõive ühtsetes suunistes määratletud majanduskasvu ja tööhõive edendamise Lissaboni strateegia elluviimisel;
- 2007.–2013. aasta ühtekuuluvuspoliitika uus raamistik põhineb nii rahaliste vahendite koondamisel vähimarenenud piirkondadesse kui ka uute kavade keskendamisel majanduskasvu ja tööhõive uuenenud eesmärkidele;
- ühtekuuluvuspoliitika käsutuses olevad rahastamisvahendid on struktuurifondid (ERF ja ESF) ning Ühtekuuluvusfond. Sellega seoses tuleb märkida, et järgmistes suunistes ei ole kavatsuslikult esitatud fondi analüüsi. Iga jao puhul on sobiv rahastamisvahend seotud programmifaasiga ja oleneb kavandatavate kulutuste iseloomust (infrastruktuur, tootlikud investeeringud, inimressursside arendamine jne);
- suunised käsitlevad üksnes seda osa riiklikest ja piirkondlikest investeeringutest, mida kaasrahastavad struktuurifondid ja Ühtekuuluvusfond;
- suuniseid tuleb lugeda koos õigusliku raamistikuga. Õiguslik raamistik määratleb iga fondi eesmärgi ja toetuse ulatuse, samal ajal kui ühenduse strateegiliste suuniste eesmärk on selgitada toetuse ulatuse piirides välja valdkonnad, kus ühtekuuluvuspoliitika saab anda kõige efektiivsema panuse ühenduse prioriteetide, eelkõige majanduskasvu ja tööhõive Lissaboni uuendatud strateegia prioriteetide elluviimisele;
- suunistes on valitsemistava läbiv element, millel põhineb kogu ühtekuuluvusprogrammide paremale ja tõhusamale juhtimisele ning riikliku poliitika kvaliteedi parandamisele suunatud tegevus;
- 2007.–2013. aasta ühtekuuluvuspoliitika uues raamistikus käsitletakse territoriaalset mõõdet samasuguse läbiva elemendina, mis nõuab, et eraldi tähelepanu tuleb pöörata sellele, kuidas programmid mõjutavad tasakaalustatud jätkusuutliku arengu soodustamist ning võimaluste kasutamist linnades, maapiirkondades ning looduslikult halvemas olukorras olevates piirkondades.

2. ÜHTEKUULUVUS, MAJANDUSKASV, TÖÖHÕIVE

2.1. Uuendatud Lissaboni tegevuskava

2005. aastal pakkus komisjon 2005. aasta märtsikuu Euroopa Ülemkogule välja uue majanduskasvu ja tööhõive partnerluse.⁶ Ülemkogu kinnitas komisjoni seatud poliitilised eesmärgid ja rõhutas vajadust taaskäivitada Lissaboni strateegia.

See uuendatud tegevuskava näeb ette, et „*liit peab mobiliseerima kõik asjassepuutuvad riiklikud ja ühenduse ressursid – kaasa arvatud ühtekuuluvuspoliitika*”.⁷ Samuti tõdeti vajadust Lissaboni eesmärkide parema omaksvõtu järele kohalikul tasandil, mis hõlmab piirkondlikke ja kohalikke jõude ning tööturu osapooli. See on eriti oluline valdkondades, kus suurem lähedus on määrava tähtsusega, näiteks innovatsioon ja teadmispõhine majandus, tööhõive, inimkapital, ettevõtlus, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete (VKEde) toetamine või juurdepääs riskikapitalile.

Töö jätkamiseks töötati välja ühtsed suunised majanduskasvu ja tööhõive kava jaoks, et aidata liikmesriike riiklike reformiprogrammide väljatöötamisel.⁸ Majanduskasvu ja tööhõive uues juhtimistsükliks pidid liikmesriigid esitama 2005. aasta jooksul oma reformiprogrammid, mille komisjon läbi vaatas ja avaldas nende kohta 2006. aasta jaanuaris aastaaruande.⁹

Esimeses sellises aastaaruandes anti mitu ühtekuuluvuspoliitikaga seotud soovitus. Esiteks soovitati liikmesriikidel tagada, et ühenduse ühtekuuluvuse ja maaelu arendamiseks mõeldud investeeringud oleksid üldplaanis suunatud Lissaboni strateegia toetamisele. Teisisõnu soovitati ühtekuuluvuspoliitika eesmärgi ühtlustada riiklike reformiprogrammidega. Konkreetselt soovitati aruandes, et uusi liikmesriike tuleks seoses ühtekuuluvuspoliitika programmide järgmise põlvkonnaga julgustada eraldama ühtekuuluvuspoliitika vahendeid Lissaboni strateegia eesmärkide saavutamiseks võetavatele meetmetele, nagu oli EL 15 liikmesriikide jaoks juba otsustanud ka 2005. aasta detsembri Euroopa Ülemkogu.

Teiseks tõsteti kõnealuses aastaaruandes esile vajadust suurendada jõupingutusi, et arendada riiklike reformiprogrammide eest vastutavate isikute ja 2007.–2013. aasta ühtekuuluvusprogrammide väljatöötajate vahelise koordineerimise mehhanisme. Need seosed tuleb luua kiiresti, kuna programmide koostamine on intensiivistumas, alates riiklike strateegiakavade vastuvõtmisest. Kolmandaks rõhutati aastaaruandes, et liikmesriigid peaksid arvestama ühtekuuluvuspoliitika vahendite makromajandusliku mõjuga. Viimaks soovitati aruandes, et ühtekuuluvuspoliitika uue põlvkonna programmid peaksid olema suunatud järgmise nelja põhieesmärgi saavutamisele: 1) suuremad investeeringud teadmistesse ja innovatsiooni; 2) majanduse ja eriti VKEde potentsiaali realiseerimine; 3) globaliseerumise ja elanikkonna vananemisega seotud probleemidele reageerimine; ning 4) liikumine tõhusa ja ühtse ELi energiapoliitika poole. 2006. aasta kevadine Euroopa Ülemkogu kinnitas aastaaruandes esitatud soovitusi ning otsustas, et liikmesriigid peaksid neid prioriteete riiklike strateegiliste raamistike koostamisel oma riiklikes reformiprogrammides arvesse võtma. Ülemkogu määras samuti kindlaks majanduskasvu ja tööhõive ühtsetes suunistes sätestatud

⁶ Teatis kevadisele Euroopa Ülemkogule „Koostöö majanduskasvu ja töökohtade loomise nimel – Lissaboni strateegia uus algus”, KOM (2005) 24, 2.2.2005.

⁷ Eesistujariigi järeldused, Euroopa Ülemkogu, märts 2005.

⁸ Eesistujariigi järeldused, Euroopa Ülemkogu, märts 2005.

⁹ KOM (2006) 30, 25.1.2006.

prioriteetid, mis käsitlevad investeringuid teadmistesse ja innovatsiooni, eriti VKEde majanduspotentsiaali, tööhõivet ja energiapoliitikat.

2.2. Ühtekuuluvuspoliitika panus majanduskasvu ja töökohtade loomisesse

Ühtekuuluvuspoliitika aitab juba praegu kaasa Lissaboni strateegia elluviimisele. Sõltumatud hindamised näitavad, et kõnealusel poliitikal on olnud oluline makromajanduslik mõju, eriti vähemarenenud piirkondades, kusjuures mõju ELile tervikuna on olnud mitmekordne.¹⁰ Kõikide piirkondade majanduskasvu potentsiaali mobiliseerides on ühtekuuluvuspoliitika parandanud majandusliku arengu geograafilist tasakaalu ja tõstnud majanduskasvu potentsiaalset määra kogu liidus. Selleks, et EL saavutaks Lissabonis püstitatud eesmärgid, peavad kõik piirkonnad – eelkõige need, kus tootlikkuse ja tööhõive potentsiaal on suurim – andma oma osa.

Peale selle annab ühtekuuluvuspoliitika panuse majandusliku ja poliitilise integratsiooni tugevdamisesse, näiteks arendades infrastruktuurivõrke ja juurdepääsu üldhuviteenustele, aidates ühenduse kodanikel oma oskusi täiendada, parandades juurdepääsu kaugematele piirkondadele ja soodustades koostööd.

Tulevane ühtekuuluvuspoliitika saab ka edaspidi anda olulise panuse Lissaboni prioriteetide elluviimisse, pannes suuremat rõhku järgmisele.

- **Investeeringud kõrge majanduskasvu potentsiaaliga piirkondadesse.** Piirkondades, millel on suur potentsiaal jõuda kiiresti järele ülejäänud ELile, aga kus riigisiseseid rahalisi vahendeid ei pruugi olla piisavad kõikide olemasolevate võimaluste kasutamiseks, on võimalik saada investeringutelt suurt kasumit.
- **Investeeringud majanduskasvu ja tööhõive edendamiseks.** Ühtekuuluvuspoliitika keskendub investeerimisele inim- ja füüsilisse kapitali, mis on majanduskasvu ja tööhõive potentsiaali seisukohast kriitilise tähtsusega, kaasa arvatud füüsiline ning side- ja infotehnoloogia infrastruktuur, teadussuutlikkus ja innovatsioon, haridus ja väljaõpe ning töötajate kohanemisevõime.
- **Keskmise tähtsusega ja pikemaajaliste ühtsete strateegiatega rakendamise toetamine.** Ühtekuuluvuspoliitika on ainus poliitika, mis näeb ette stabiilse seitsmeaastase investeerimisraamistiku.
- **Sünergia ja vastastikuse täiendavuse arendamine ühenduse muude poliitikavaldkondadega.** Ühtekuuluvuspoliitika toimib võimsa hoovana ühenduse muude poliitikavaldkondade rakendamisel. Näiteks rahastatakse ühtekuuluvusabi saavates riikides üleeuroopaliste võrkude projekte otse Ühtekuuluvusfondist, mille tulemusel paraneb oluliselt nende juurdepääsetavus ülejäänud Euroopa jaoks; ühtekuuluvuspoliitika toetab tugevalt ühenduse õigustiku keskkonnakaitsealaste sätete järgimist ja säästva arengu laiemate eesmärkide saavutamist; ühtekuuluvuspoliitika toetab ka TTA poliitikat ja selle suundi, mis on seotud eelkõige teadustöö infrastruktuuride ja teadustöö inimressursside arendamisega, ning samuti ühenduse innovatsiooni- ja VKE-poliitikat.
- **Lisaressursside mobiliseerimine.** Ühtekuuluvuspoliitika kaudu kaasrahastatud tegevus kindlustab ELi rahaliste vahendite suure vastastikuse täiendavuse, eelkõige suunates

¹⁰ Vt kolmas ühtekuuluvuse aruanne, lk 149.

investeeringuks mõeldud ressursid valdkondadesse, kus kulutuste mõju ja lisaväärtus on kõige suurem. See aitab suunata suuremal hulgal riigisiseseid ressursse, nii riiklikke kui ka eravahendeid, ühtsesse riiklikesse ja piirkondlikesse arengustrateegiasse. Iga ELi tasandil ühtekuuluvuspoliitika raames kulutatud euro viib täiendavate kulutusteni, mis on keskmiselt 0,9 eurot vähemarenenud piirkondades (praegune eesmärk 1) ja 3 eurot piirkondades, kus viiakse läbi ümberkorraldusi (praegune eesmärk 2).

- **Valitsemistavade parandamine.** Ühtekuuluvusprogrammide rakendamise ainulaadne süsteem soodustab institutsioonilise suutlikkuse parandamist poliitika kavandamise ja rakendamise alal, hindamiskultuuri levimist, avaliku sektori ja erasektori partnerlussuhete loomist, läbipaistvust, piirkondlikku ja piiriülest koostööd ning parimate tavade vahetust. Samuti annab see oma panuse valitsemistavade parandamisse kõikidel tasanditel, suurendades vastutust ja aidates kaasa Lissaboni strateegia omaksvõtule piirkondlikul tasandil ning rakendades eri valitsemistasandite vahelise sünergia.
- **Territoriaalse ühtekuuluvuse ühtse käsitluse edendamine.** Ühtekuuluvuspoliitika võib aidata kaasa jätkusuutlike kogukondade loomisele, tagades majandus-, sotsiaal- ja keskkonnaküsimuste lahendamise ühtsete uuendamise-, taastus- ja arengustrateegiate kaudu nii linna- kui ka maapiirkondades.
- **Lissaboni tegevuskava lähendamine ELi kodanikele.** Tänu ühtekuuluvuspoliitikale on ELi eesmärgid saanud selle kodanikele nähtavamaks ja mõistetavamaks. Kui viia Lissaboni prioriteedid vastavusse ühtekuuluvuspoliitikaga, suureneb majanduskasvu ja tööhõive strateegia legitiimsus ning kodanike osalus selle eesmärkide saavutamisel.

Ühtekuuluvuspoliitika peaks majanduskasvu ja tööhõive eesmärkide poole pürgimisel säilitama tasakaalustatud lähenemisviisi ning toetama tasakaalustatud majanduslikku, sotsiaalset ja jätkusuutlikku arengut. Alljärgnevalt on esitatud 2007.–2013. aasta ühtekuuluvuspoliitika uue raamistiku põhiaspektid, arvestades mitmesuguseid viise, kuidas ühtekuuluvuspoliitika saab anda panuse Lissaboni tegevuskava elluviimisse.

3. ÜHTEKUULUVUSPOLIITIKA RAAMISTIK AASTATEKS 2007–2013

3.1. Koondumine

Käesolevas jaos on kõne all ühtekuuluvuspoliitika uus raamistik seoses vajadusega temaatilise ja geograafilise koondumise järele. Kuna oluline on ka ressursside koondumine, tuleb juttu ka haldusest.

Majandustoodangu kasv põhineb nii tööhõive kui ka tootlikkuse kasvatamisel. Need tegurid on omavahel tihedalt seotud ja maksimaalse mõju saavutamiseks tuleb neid edendada paralleelselt. Säästva arengu soodustamiseks ja konkurentsivõime tugevdamiseks teadmispõhise majanduse keskkonnas 2007.–2013. aasta riiklike ja piirkondlike arenguprogrammide raames on oluline koondada ressursid peamiste infrastruktuuride, inimkapitali ning teadustöö ja innovatsiooni valdkonda, kaasa arvatud juurdepääs side- ja infotehnoloogiale ja selle strateegiline kasutamine. Selleks on vaja nii materiaalseid kui ka immateriaalseid vahendeid.

Poliitikavaldkondade valik selleks, et liikmesriik või piirkond saavutaks majanduskasvuks sobiva investeeringute kombinatsiooni, sõltub konkreetse riigi või piirkonna oludest,

majandustegevuse struktuurist ja struktuuriliste puuduste olemusest ja ulatusest ning valdkondadest, mis võivad olla suhtelises eeliseisundis. Poliitikavaldkondade kombinatsioon kujuneb välja aja jooksul, nii et tegevusliigid ja kasutatavad vahendid muutuvad. Iga liikmesriik ja piirkond peab leidma oma arenguks sobiva poliitikavaldkondade kombinatsiooni, arvestades oma majanduslike, sotsiaalsete, keskkonnaalaste, kultuuriliste ja institutsiooniliste tingimuste eripära.

Ehkki valik võib kontekstist tulenevalt varieeruda, tagatakse koondumine programmide ja projektide tasandil, hõlmates eelkõige neid elemente, mis toetavad majanduskasvu ja tööhõive strateegiat. See on valitsev põhimõte, mida komisjon järgib läbirääkimistes erinevate riiklike ja regionaalsete programmide üle.

Lissaboni strateegia sihtkulutused

2007.–2013. aasta finantsperspektiivi kokkuleppimisel otsustasid liikmesriigid samuti, et teatav osa järgmise põlvkonna programmide jaoks mõeldud vahendeid, kaasa arvatud sihtkulutuste kategooriate eriloend, tuleb reserveerida investeringuteks otseselt majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavaga seotud valdkondades. Kulutuste sellist sihtotstarbelist eraldamist kinnitas hiljem eespool osutatud määruse eelnõu. Läheneesmärgi puhul on määruse eelnõuga seatud sihiks eraldada 60% kulutustest ja piirkondliku konkurentsivõime ning tööhõive eesmärgi puhul 75%, mis on 1. mai 2004. aasta eelse Euroopa Liidu kõikide liikmesriikide keskmine kogu programmiperioodi jooksul. Kuigi liikmesriikide sihid lähtuvad 2000.–2006. aasta andmetest, on eesmärk, et asjaomased liikmesriigid saavutavad perioodi jooksul kõnealuse sihtotstarbelise eraldamise sihi keskmise. Kuigi kulutuste sihtotstarbeline eraldamine ei ole uutele liikmesriikidele ja ühinejariikidele kohustuslik, julgustatakse ka neid selliseid sihte seadma ning suurendama oma jõupingutusi, võrreldes 2000.–2006. aasta lähteperioodiga. Kulutuste sihtotstarbelise eraldamise sihte kohaldatakse paindlikult, võttes arvesse iga riigi olusid ja riikliku reformiprogrammiga ette nähtud prioriteete.

Ajastus on seoses ühtekuuluvuspoliitikaga samuti oluline küsimus liikmesriikides, mille puhul Euroopa Liidu vahendid omandavad makromajandusliku mõõtme. Lühiajalises plaanis tekitavad need vahendid mõnes sektoris (näiteks ehitussektoris) inflatsioonisurvet ja võivad mõjutada jooksevkontot (näiteks tootmisvahendite impordi jms tulemusel), samas kui riiklikes eelarvetes tuleb palju raha eraldada, tulenevalt ELi vahendite kaasrahastamise korrast. Seepärast on tähtis, et liikmesriigid ja piirkonnad korraldaksid oma investeerimisprogramme sedasi, et pakkumispuus kitsaskohad oleksid kaetud ja tootlikkus suureneks, nii et nõudlusega seotud surve nominaalmajandusele oleks tasakaalustatud.

Samuti tuleb arvesse võtta ühenduse poliitika teisi prioriteete, esiteks nende potentsiaali tõttu anda panus majanduskasvu ja tööhõivesse ühtekuuluvuspoliitika programmide raames, ja teiseks selleks, et edendada sünergiat muude ELi poliitikavaldkondadega kohalikul tasandil.

3.2. Läheneimine

Piirkondade ja liikmesriikide jaoks, kellel on õigus saada ühtekuuluvuspoliitika toetust uue läheneesmärgi raames, on põhieesmärk stimuleerida majanduskasvu potentsiaali, et säilitada ja saavutada kõrgeid majanduskasvu määrasid. Seda eesmärki vaadeldes tuleks arvesse võtta laienenud liidus aset leidvat pretseedenditult erinevuste suurenemist ning nende erinevuste vähendamiseks vajalike jõupingutuste pikaajalisust.

Seepärast peaksid 2007.–2013. aasta strateegiad keskenduma investeringutele ja ühisteenustele, mida on vaja pikaajalise konkurentsivõime, töökohtade loomise ja säästva arengu edendamiseks. Selleks et avada piirkondlikku ja kohalikku majandust, rajada tõhus äritegevuse tugiraamistik ja kasutada ühtse turu pakutavaid võimalusi, tuleb luua alusinfrastruktuur ja põhiteenused ning neid ajakohastada ja laiendada. Peale selle on vaja suuri jõupingutusi, et suurendada investeerimist inimkapitali, parandada töö saamist, tugevdada sotsiaalset kaasatust ning algsatada ja viia läbi reforme haridus- ja koolitussüsteemides.

Lisaks jõupingutustele, mis on suunatud alusinfrastruktuuridele, on vaja astuda samme piirkondade tootmisvõime moderniseerimiseks ja restruktureerimiseks, osutades teenuseid ettevõtetele, eelkõige VKEdele, parandades juurdepääsu rahastamisele, soodustades TTAd ja innovatsiooni, arendades inimressursse ning soodustades side- ja infotehnoloogia kättesaadavust, levikut ja kasutamist.

Institutsioonilise suutlikkuse ja korra tugevdamine on efektiivse poliitika kavandamiseks ja elluviimiseks äärmiselt oluline.

3.3. Piirkondlik konkurentsivõime ja tööhõive

Selle eesmärgi raames on tähtis keskenduda piiratud arvule võtmeprioriteetidele, eelkõige teadustööle, innovatsioonile, juurdepääsetavusele ja uute töökohtade loomisele, et tagada piiratud rahaliste vahendite parim ärakasutamine. Investeerimisel inimkapitali võib pärast majanduse reformimist ja restruktureerimist olla oluline roll sujuva kohanemise tagamisel.

Selle uue piirkondliku konkurentsivõime ja tööhõive eesmärgi mõte on **ette näha ja soodustada majanduslikke muutusi**, parandades ELi piirkondade konkurentsivõimet ja atraktiivsust teadmispõhisesse majandusse, ettevõtlusse, teadustöösse, ülikoolide ja ettevõtete koostöösse ning innovatsiooni investeerimise kaudu, transpordi- ja telekommunikatsiooni-, energeetika- ja tervishoiuinfrastruktuurile juurdepääsu loomise kaudu, keskkonnakaitse ja riskiennetamise kaudu, töötajate ja ettevõtete kohanemisvõime toetamise kaudu, tööturul osalemise suurendamise kaudu ning sotsiaalse kaasatuse ja jätkusuutlike kogukondade soodustamise kaudu.

Arvesse tuleb võtta mitmesuguseid vajadusi. **Tööstuspiirkondade** vorm on erinev. Paljudele tööstuspiirkondadele on iseloomulik suurte tootmisettevõtete olemasolu, suur rahvastikutihedus ja kõrge majanduskasvu määr, sellal kui teistes on ühendatud nüüdisaegne tööstus (eelkõige VKEd) ja suhteliselt kiiresti kasvav teenindussektor. Seoses vajadusega reageerida üleilmastumise nõudmistele ja kohaneda üha kiirenevate majanduslike muutustega, võib mõlemat tüüpi piirkondades siiski tulla ette mõningate linnapiirkondade allakäiku ja vaesust, ülerahvastatust, survet keskkonnale ja tervise halvenemist. Skaala teises otsas asub palju tööstuspiirkondi, mis alles hakkavad muutustega kohanema ning kus tööstusbaasi mahajäämus ei ole piisavalt tasakaalustatud uute tegevusaladega.

Samas on **madala rahvastikutihedusega** piirkondades majandusarengu edasiviijateks sageli väikesed ettevõtted, kuid needki on vastamisi samasuguste probleemidega. Madala rahvastikutiheduse tõttu on nimetatud probleemide lahendamine raskem ning sotsiaalmajanduslik olukord ei ole seetõttu viimase kümne aasta jooksul muutunud.

Maapiirkondades on majanduslik olukord väga varieeruv. Mõned piirkonnad on hästi ühendatud linnakeskustega ning ehkki põllumajandusel on jätkuvalt oluline roll, toimub seal

hoogne majanduse mitmekesisustumine ja kasv teenindussektoris, näiteks turismi vallas. Teistel, kaugematel maapiirkondadel tuleb võidelda probleemidega, mis tulenevad väga hajutatud asustusest ja vananevast rahvastikust, kehvast tehnilisest ja sotsiaalsest infrastruktuurist, ebapiisavast teenindussfäärist ja vähesest seotusest muu majandusega.

Uutel piirkondliku konkurentsivõime ja tööhõive programmidel tuleb tegelda kõigi nende erinevate probleemidega ning abistada piirkondi restruktureerimisel ja uute tegevuste loomisel kooskõlas uuendatud Lissaboni tegevuskavaga.

Kui asjaomane territoorium saab ka Ühtekuuluvusfondist abi, peaksid liikmesriigid võimaluse korral püüdma tagada, et abi saavad projektid toetavad majanduskasvu ja tööhõive eesmärke.

3.4. Euroopa territoriaalne koostöö

Uue koostööeesmärgi mõte on soodustada liidu territooriumi **tihedamat integratsiooni** selle kõikides mõõtmetes. Sedasi toetab ühtekuuluvuspoliitika liidu territooriumi **tasakaalustatud ja säästvat arengut** makropiirkondade tasandil ja vähendab „barjääriefekte” piiriülese ning riikide- ja piirkondadevahelise koostöö ja parimate tavade vahetamise kaudu.

Nende sammude aluseks on asjaomaste (riiklike, piirkondlike, kohalike) territooriumide ühtsed arengustrateegiad ja peamiste sidusrühmade omavaheline suhtlemine. Sellistena on neil ilmselge üleeuroopaline lisaväärtus, mis suureneb veelgi laienenud ja mitmekesisunud liidus.

3.5. Valitsemistavad

Ühtekuuluvuspoliitika kontekst on viimastel aastatel seoses globaliseerumisega muutunud. Täna on selge, et avatud, globaliseerunud majanduses peab majanduskasvu ja tööhõive eesmärkide poole püüdlemine lähtuma piirkondlikest ja isegi kohalikest arengustrateegiatest. See on tasand, kus moodustub kõige rohkem ärivõrke ja sidemeid õppe- ja tehnikakeskustega ning on kõige paremini võimalik mobiliseerida kohalikke teadmisi ja oskusi. Kohalikel ja piirkondlikel ametivõimudel ja muudel sidusrühmadel on samuti palju nii reguleerimise kui ka kulutustega seotud volitusi riikliku poliitika rakendamiseks, mis aitab viia ellu majanduskasvu ja tööhõive strateegiat.

Ühtekuuluvuspoliitika kontekstis on valitsemistavade küsimusel mitu erinevat mõõdet.

Esimene puudutab teatavaid riiklike organisatsioonide tunnuseid, mis on seotud **avaliku sektori poliitika tulemuslikkuse ja eduga**. Riikide ja piirkondade jaoks, eelkõige nende jaoks, mis on abikõlblikud seoses lähenemiseesmärgiga, on avaliku sektori kvaliteet ja tõhusus reformide elluviimisel ja heade valitsemistavade rakendamisel väga oluline, seda eriti majanduse, tööhõive, sotsiaalsfääri, hariduse, keskkonnakaitse ja õiguse valdkonnas. See aitab parandada mitte ainult ELi ühtekuuluvuspoliitika rakendamist, vaid ka üldisi majandustulemusi.

Kui institutsioonilist suutlikkust ja valitsemistavasid peetakse nõrgaks, siis peaks nende tugevdamine olema vähemarenenud piirkondades võtmeprioriteet. Majandusliku konkurentsivõime ja tugevama kodanikuühiskonna jaoks on oluline mitte ainult tugev infrastruktuur, vaid ka seaduste jõustamine mittediskrimineerivalt, prognoositavalt ja läbipaistvalt; kaubeldavate omandiõiguste (k.a intellektuaalomandi õiguste) loovutamine ja jõustamine; avatud riigihangete süsteem ja valitsus, mis minimeerib ettevõtjate halduskulusid.

Seega peaksid liikmesriigid oma strateegiaid arendades süstemaatiliselt analüüsima, mil määral saavad efektiivsed, aruandekohustuslikud ja läbipaistvad riiklikud haldusorganid suurendada tootlikkuse taset. Seepärast peaksid struktuurifondid toetama riiklike haldusorganite suutlikkuse suurendamist riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil ning tõhustama majandustegevuse, poliitika väljatöötamise ja rakendamise haldusraamistikku, mis hõlmaks seadusandliku tegevuse tõhustamist, poliitikaalaste ettepanekute hindamist ja mõjuanalüüsi ning teostusmehhanismide korrastatud kontrollimist.

Teine mõõde on seotud meetmete ja sammudega, mida on vaja liikmesriikide suutlikkuse suurendamiseks **ühtekuuluvuspoliitika haldamisel ja rakendamisel**. Fondide mõistlikuks ja efektiivseks haldamiseks on vaja asjakohaseid, tulemuslikke ja läbipaistvaid struktuure kesketes, piirkondlikes ja kohalikes haldusorganites, mis on võimelised lahendama fondide rakendamisega seotud ülesandeid, nagu riigihanked, finantskontroll, seire, hindamine ning pettuse ja korruptsiooni ärahoidmine ja tõkestamine. Fondide tulemuslikku kasutamist mõjutab ka projekti haldajate suutlikkus arendada välja ja rakendada kõrgetasemelisi projekte. Kui ressursse kasutatakse tõhusalt ja läbipaistvalt, mõjub nende nähtavus juba iseenesest eraettevõtjatele ja sotsiaalpartneritele julgustavalt ning loob tingimused, milles eraettevõtjad saavad teha ise oma investeerimisalaseid otsuseid. Seepärast tuleb astuda samme ka selles valdkonnas ning toetada neid tehnilise abiga.

Eelnevaga seotud ja äärmiselt oluline ühtekuuluvuspoliitika tulemuslikkust määrav faktor on kõikide, kaasa arvatud piirkondliku ja kohaliku tasandi sidusrühmade vaheliste **partnerlussuhete** kvaliteet programmide ettevalmistamisel ja rakendamisel. Kohalikul ja piirkondlikul tasandil välja töötatud strateegiad peavad samuti moodustama majanduskasvu ja tööhõive edendamiseks tehtavate jõupingutuste lahutamatu osa. VKEde roll, vajadus rahuldada nõudmist kohalike oskuste järele, klastrite tähtsus ning vajadus kohalike innovatsioonikeskuste järele on selline, et paljusid strateegiaid tuleb hakata üles ehitama alt, s.t piirkondlikult ja kohalikul tasandil. Peale selle ei puuduta see üksnes majanduseesmärke, vaid ka laiemat tegevust kodanike kaasamiseks, kes võivad partnerlus- ja mitmetasandiliste juhtimismehhanismide kaudu, mille alusel ühtekuuluvuspoliitikat hallatakse, võtta liidu majanduskasvu ja tööhõive strateegiast osa otse. Ühenduse prioriteete riiklikus ja piirkondlikus võtmes käsitleva ühtekuuluvusstrateegia ja selle rakendamise aluseks rakendamiskava kaudu on tugevad partnerlussuhted komisjoni ning liikmesriikide asutuste vahel.

Partnerlusel põhinevate innovatiivsete projektide arendamine, kodanike osaluse soodustamine avaliku sektori poliitika kavandamises ja elluviimises ning ka kogukondadevahelise ja -sisese suhtlemise parandamine võib anda panuse sotsiaalse ja inimkapitali loomisesse, mille tulemuseks on jätkusuutlik tööhõive, majanduskasv, konkurentsivõime ja sotsiaalne ühtekuuluvus. Sellega seoses on oluline, et riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi peamised sidusrühmad toetaksid reformikava, nii et ressursid oleksid **tõeliselt koondunud** majanduskasvu ja tööhõive edendamisele ning rajaksid selleks vajalikke partnerlusvõrgustikke. Tööhõive ja osalust soodustava tööturu vallas on tähtis roll mängida ka asjaomaste sidusrühmade, nagu näiteks tööturu osapoolte ja valitsusväliste organisatsioonide võrgustikest tulenevatel partnerlussuhetel, kokkulepetel ja algatustel.

Piirkondi julgustatakse arendama välja regionaalseid säästva arengu strateegiaid ning jõudma üksmeelele peamiste sidusrühmade regulaarse ja süstemaatilise dialoogi kaudu saavutatavate eesmärkide suhtes. Partnerlust on vaja selleks, et tulla edukalt toime kompleksusega, ning see on oluline arengustrateegiate väljatöötamisel ja rakendamisel. Partnerlus põhineb sidusrühmade, nagu näiteks pädevate asutuste, majandus- ja sotsiaalpartnerite ning

kodanikuühiskonna esindajate, k.a valitsusväliste organisatsioonide osalemisel ja nõupidamistel nendega. Partnerlus loob programmide ettevalmistamisel ja rakendamisel aluse kohalike teadmiste ja oskuste parimale mobiliseerimisele, avatusele ja läbipaistvusele. See on eriti oluline teadmiste ja innovatsiooni parandamisel ning seejuures tuleks tugineda meetoditele, mis on varem välja töötatud seoses piirkondlike innovatsioonistrateegiatega ning piirkondlike innovatsioonimeetmete kavadega.

Avaliku ja erasektori partnerlus

Avaliku ja erasektori partnerlus võib olla asjakohane investeerimise rahastamise meetod, kui on olemas arvestatav tegevusruum erasektori kaasamiseks, eriti valdkondades, kus riiklikust omandist loobumine ja täielikult turule lootmine ei ole võimalik või asjakohane. Lisaks finantsvõimendusele, mida avaliku ja erasektori partnerlus pakub, parandab see projektitasandil ka projektide rakendamise ja edasise haldamise kvaliteeti. Seepärast julgustatakse liikmesriike otsustama sellise partnerluse kasuks, kui see on teostatav. Avaliku ja erasektori partnerluse peamised kasutegurid on järgmised:

- avalikule sektorile avaneb juurdepääs suurele hulgale erasektori oskustele, mis peaks võimaldama avalikul sektoril pakkuda teenuseid tõhusamalt ja majanduslikult efektiivsemalt;
- erasektor võtab enda kanda suure hulga riske, mis tavapärase riigihanke puhul oleks avaliku sektori kanda;
- kui üks osaleja vastutab integreeritud paketi raames nii kavandamise, ehitamise, haldamise kui ka rahastamise eest, on võimalik töötada palju tõhusamalt.

Kaaludes, kas viia teatav projekt läbi avaliku ja erasektori partnerluse raames, on oluline teatavate tingimuste täitmine, eelkõige asjakohase õigusliku raamistiku loomine, enne kui leitakse lepingupartner kaupade ja teenuste hankimiseks.

Avaliku ja erasektori partnerluskokkulepped toimivad kõige paremini siis, kui riigi valitsus on võtnud selgesõnalise poliitilise kohustuse kaasata erasektor avaliku sektori projektidesse. Avaliku ja erasektori partnerluseks erinevates poliitikavaldkondades on vaja selgeid ja konkreetseid raamistikke; need erinevad näiteks selle poolest, mil määral on võimalik kulusid kasutustasu kaudu tagasi saada, ja sotsiaalsete eesmärkide ulatuse poolest. Konkurentsi tagamiseks avaliku ja erasektori partnerluse pärast, piiramata põhjendamatult innovatiivsete ja sageli komplekssete projektide väljatöötamiseks vajalikku paindlikkust, on mitmesuguseid poliitilisi võimalusi.¹¹

EL toetab avaliku ja erasektori partnerlust, rahastades struktuurifondide ja Ühtekuuluvusfondi kaudu projekte, mis vastavad kõikidele vajalikele kriteeriumidele. Suuremate projektide puhul julgustab komisjon liikmesriike laskma hinnata nende sobivust avaliku ja erasektori partnerluseks. On ette nähtud, et tegevusjuhiseid avaliku ja erasektori partnerluste ettevalmistamise kohta võidakse anda tehnilise abi võimaluse raames, mis on loodud koostöös Euroopa Investeerimispanega ning Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupangaga (JASPERS). EIP ja Euroopa Investeerimisfond (EIF) võiksid selles osas väärtuslikku abi osutada.

¹¹ „Avaliku ja erasektori partnerlused ning riigihankeid ja riiklike soodustusi reguleeriv ühenduse õigus”, KOM (2005) 569 lõplik, 5.11.2005.

4. ÜHTEKUULUVUSPOLIITIKA SUUNISED AASTATEKS 2007–2013

Arvestades eeltoodut ning majanduskasvu ja tööhõive uuendatud Lissaboni tegevuskava, peaksid programmid, mida kaasrahastatakse ühtekuuluvuspoliitika kaudu, suunama vahendeid eelkõige järgmise kolme prioriteedi¹² elluviimise:

- suurendada **liikmesriikide, piirkondade ja linnade atraktiivsust**, parandades juurdepääsetavust, tagades teenuste küllaldase kvaliteedi ja taseme ning hoides keskkonda;
- soodustada **innovatsiooni, ettevõtlust ning teadmispõhise majanduse** kasvu teadustöö- ja innovatsioonialase suutlikkuse kaudu, kaasa arvatud uued side- ja infotehnoloogiad; ja
- luua **rohkem ja paremaid töökohti**, suurendades tööhõive või ettevõtluse atraktiivsust suurema hulga inimese jaoks, parandades töötajate ja ettevõtete kohanemisvõimet ning suurendades investeerimist inimkapitali.

Alljärgnevalt võetakse vaatluse alla kõigi nende laialdaste valdkondade põhiaspektid, käsitledes iga rubriigi konkreetseid suuniseid. Loomulikult ei ole kõik need üksikasjalised suunised asjakohased kõikide piirkondade puhul. Kõige sobivam investeringute valik sõltub eelkõige iga liikmesriigi ja piirkonna tugevate ja nõrkade külgede ning liikmesriigi või piirkonna olude analüüsist. **Suunised kujutavad endast pigem ühtset raamistikku, mida liikmesriigid ja piirkonnad võiksid kasutada riiklike, piirkondlike ja kohalike programmide arendamisel, eelkõige eesmärgiga hinnata nende panust liidu eesmärkide saavutamisse ühtekuuluvuse, majanduskasvu ja tööhõive valdkonnas.** Suunised on vajalik, kuid mitte ainus tingimus õige koondumise taseme saavutamiseks iga liikmesriigi ja piirkonna võtmeprioriteetides vastavalt uuendatud Lissaboni tegevuskavale. Lissaboni eesmärkide ülevõtmisel uutesse programmidesse tuleb arvestada järgmisi põhimõtteid.

Esiteks, kooskõlas Lissaboni tegevuskava taaskäivitamisega peaks ühtekuuluvuspoliitika keskenduma rohkem **teadmistele, teadustööle ja innovatsioonile ning inimkapitalile**. Seega tuleks nendes valdkondades märgatavalt suurendada üldist rahastamistegevust, nagu näevad ette uued rahastamissätted. Lisaks peaksid liikmesriigid ja piirkonnad saama innustust majanduskasvu ja tööhõive vallas nähtavalt positiivseid tulemusi andnud parimatest tavadest.

Teiseks peaksid liikmesriigid ja piirkonnad püüdma saavutada **säästva arengu** eesmärki ning suurendama sünergiat majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnamõõdme vahel. Uuendatud Lissaboni majanduskasvu ja töökohtade loomise strateegia ning riiklikud reformiprogrammid rõhutavad keskkonna rolli majanduskasvus, konkurentsivõimes ja tööhõives. Säästva arengu edendamiseks tuleb programmide ja projektide ettevalmistamisel arvestada keskkonnakaitset.

Kolmandaks peaksid liikmesriigid ja piirkonnad taotlema **meeste ja naiste võrdõiguslikkuse** eesmärki programmide ja projektide ettevalmistamise ja rakendamise kõikides etappides. Selle saavutamiseks saab astuda konkreetseid samme võrdõiguslikkuse soodustamiseks, aga ka võtta hoolikalt arvesse seda, kuidas teised projektid ja vahendite juhtimine võivad naisi ja mehi mõjutada.

Neljandaks tuleks liikmesriikidel astuda asjakohaseid samme, et vältida diskrimineerimist soo, rassi, rahvuse, usu või veendumuste, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse põhjal

¹² Teatis kevadisele Euroopa Ülemkogule „Koostöö majanduskasvu ja töökohtade loomise nimel – Lissaboni strateegia uus algus”, KOM (2005) 24, 2.2.2005.

fondide rakendamise kõigis etappides. Puuetega inimeste juurdepääs on üks kriteerium, mida tuleb järgida fondide poolt kaasrahastatavate projektide määratlemisel ning nende rakendamise eri etappides.

4.1. SUUNIS: Euroopa ja selle piirkondade muutmine atraktiivsemateks investeerimis- ja töökohtadeks

Üks majanduskasvu ja tööhõive eeltingimusi on vajaliku infrastruktuuri (nt transport, keskkond, energeetika) kättesaadavuse tagamine ettevõtetele. Nüüdisaegne turvaline infrastruktuur on paljude ettevõtete tulemuslikkuse seisukohast oluline tegur, mis mõjutab piirkondade ja linnade majanduslikku ja sotsiaalset atraktiivsust. Investeerimine infrastruktuuri mahajäänud piirkondades, eriti uutes liikmesriikides, soodustab majanduskasvu, kiirendab seeläbi nende lähenemist ülejäänud liidule ning parandab elukvaliteeti. Vahendid peaksid tulema mitte üksnes toetustest, vaid võimaluse korral ka erasektorist ning laenudest, näiteks Euroopa Investeerimispannalt (EIP). Järgmisel perioodil on liikmesriikide asutustel rohkem võimalusi kasutada EIP eksperdiabi, et valmistada ette JASPERSi algatuse alusel Euroopa Liidu rahastuseks sobivaid projekte.

JASPERS: uus tehnilise abi partnerlus

JASPERS, ühine projektiabi Euroopa piirkondadele („*Joint Assistance in Supporting Projects in European Regions*”), on uus tehnilise abi partnerlus komisjoni, Euroopa Investeerimispanna (EIP) ning Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupanna vahel. See antakse liikmesriikide käsutusse, et aidata ette valmistada suuri Ühtekuuluvusfondile ja ERFile toetuse saamiseks esitatavaid projekte. See peegeldab EIP ja EBRD kogemusi suurte projektide ettevalmistamisel ning teistes tähtsates valdkondades, nagu näiteks avaliku ja erasektori partnerluste arendamine. Kolme institutsiooni ühiste jõupingutustega plaanitakse programmiperioodil 2007–2013 tagada ühtekuuluvuspoliitika edukas rakendamine, suurendades märgatavalt projektide ettevalmistamiseks saadaolevaid ressursse. Tehnilist abi antakse alates projekti arengutsükli algusest. JASPERSi raames võimaldatakse ulatuslikku abi kõigis projekti etappides, alates projekti idee esialgsest väljaselgitamisest kuni projektide esitamiseni komisjonile otsuse tegemiseks.

4.1.1. Transpordi infrastruktuuri laiendamine ja parendamine

Efektiivse, paindliku, turvalise ja puhta transpordi infrastruktuuri loomist võib pidada majandusliku arengu vajalikuks eeltingimuseks, kuna see edendab tootlikkust ja seega ka asjaomaste piirkondade arenguväljavaateid, soodustades inimeste ja kaupade liikumist. Transpordivõrgud edendavad kauplemiss võimalusi, suurendades efektiivsust. Üleeuroopaliste transpordi infrastruktuuride (eriti üleeuroopalise transpordivõrgu kolmekümne eelisprojekti asjaomaste osade) arendamine, keskendudes eriti piiriülestele projektidele, on väga oluline ka siseriiklike turgude suurema lõimumise saavutamiseks, eriti laienenud liidu kontekstis.

Infrastruktuuri investeerimist tuleb kohandada asjaomaste piirkondade ja riikide erivajaduste ja majandusliku arengu tasemega. Kõnealused vajadused on üldjuhul suurimad ühtluspriirkondades ja Ühtekuuluvusfondiga hõlmatud riikides. Tavaliselt hakkab infrastruktuuri investeeringute (nagu muudegi investeeringute) tootlus vähenema, kui teatav rahastamistase on ületatud. Majandustulu sellistest investeeringutest on kõrge siis, kui infrastruktuur on hõre ja põhivõrgud lõplikult valmis ehitamata, aga kui teatav tase on saavutatud, hakkab see tõenäoliselt vähenema.

Seepärast tuleb arvesse võtta piirkondliku majandusliku arengu taset ja suurte infrastruktuuri sihtkapitalide olemasolu. Vähiarenenud piirkondades ja riikides võivad rahvusvahelised ja piirkondadevahelised ühendused tuua pikaajalises plaanis suuremat tulu ettevõtete suurenenud konkurentsivõime näol ning samuti soodustada tööjõu liikuvust. Teisest küljest võib piirkondliku transpordi infrastruktuuri ehitamine olla asjakohasem piirkondades, kus majandusbaas on hajutatud ja väikesemõõduline ning asustumuster põhineb väikelinnadel. Piirkondades, kus teedevõrk on ebapiisav, tuleks rahastada ka majanduslikult oluliste teede ehitamist. Tegelda tuleb ka liikuvuse ja juurdepääsuprobleemidega linnaaladel, toetades integreeritud juhtimissüsteeme ja puhta transpordi lahendusi.

Transpordi investeerimise kasutegurite maksimeerimiseks peaks fondide toetus olema rajatud mitmele põhimõttele.

Esiteks tuleks kasutada objektiivseid kriteeriume, et määrata kindlaks kavandatava infrastruktuuriinvesteeringu tase ja olemus. Potentsiaalset tootlikkust tuleks mõõta näiteks asjaomaste piirkondade majandusliku arengu taseme ja majandustegevuse laadi, infrastruktuuride üldise tiheduse ja kvaliteedi või ülerahvastatuse taseme alusel. Sotsiaalset tootlikkust välja selgitades tuleks võtta arvesse kavandatavate infrastruktuuriprojektide sotsiaalset ja keskkonnamõju.

Teiseks tuleks võimalikult suures ulatuses järgida keskkonnasäästlikkuse põhimõtet kooskõlas valge raamatuga.¹³ Kasutama tuleks hakata keskkonnasäästlikumaid veoliike. Sellegipoolest tuleks optimeerida iga veoliigi keskkonnasäästlikkust ja üldist tõhusust, arvestades eelkõige infrastruktuuri kasutamist eri veoliikide piires ja nende vahel.¹⁴

Kolmandaks tuleks ühtluspriirkondades ja Ühtekuuluvusfondiga hõlmatud riikides erilist tähelepanu pöörata raudteesüsteemi uuendamisele, valides hoolikalt prioriteetseid valdkondi, tagades nende koostalitlusvõime Euroopa raudteetranspordi juhtimissüsteemi raames.

Neljandaks peaks transpordi infrastruktuuri investeerimisega kaasnema asjakohane liiklusjuhtimine, mille puhul erilist tähelepanu pööratakse ohutusele, kooskõlas riiklike ja ühenduse standarditega. Riiklikud ja piirkondlikud strateegiad peaksid võtma arvesse vajadust saavutada tasakaalustatud (ja selge) jaotus transpordiliikide vahel, mis rahuldab nii majanduslikke kui keskkonnaalaseid vajadusi. Strateegiad peaksid hõlmama näiteks intelligentseid transpordisüsteeme, multimodaalseid platvorme ja eelkõige tehnoloogiaid, mis on kasutusel eespool mainitud Euroopa raudteetranspordi juhtimissüsteemis ja „Ühtse Euroopa taeva” lennujuhtimise uurimisprogrammis (SESAR – programm Euroopa lennuliikluse juhtimise süsteemi ühtlustamiseks).

¹³ „Euroopa transpordipoliitika aastaks 2010: aeg otsustada”, KOM(2001) 370.

¹⁴ „Euroopat liikumises hoides. Euroopa mandri jätkusuutlik liikuvus”, KOM (2006) 314, 22.6.2006.

Eespool kirjeldatud põhimõtetele tuginevad tegevussuunised on järgmised.

- Liikmesriigid ja lähenemiseesmärgi¹⁵ raames või Ühtekuuluvusfondi suhtes abikõlblikud piirkonnad peaksid eelistama 30 üleeuroopalise tähtsusega projektist neid, mis paiknevad nende territooriumil. Selle projektide rühma raames väärivad erilist tähelepanu piiriülesed ühendused. Liikmesriigid peaksid kasutama koordinaatoreid, et lühendada ajavahemikku võrgu kavandamise otsuse tegemisest selle tegeliku ehitamiseni. Ülejäänud üleeuroopaliste võrkude projekte ja strateegilisi transpordiühendusi tuleks toetada juhul, kui see on tõeliselt põhjendatud, arvestades projekti panust majanduskasvu ja konkurentsivõimesse.
- Täiendavad investeeringud **lisaühendustesse** on samuti olulised ühtse piirkondliku transpordi- ja sidestrateegia kontekstis, mis hõlmab linna- ja maapiirkondi, et tagada, et need piirkonnad saavad kasu suurte võrkude loodud võimalustest.
- **Raudtee infrastruktuuri** toetamisel tuleks pöörata tähelepanu parema juurdepääsu tagamisele. Raudteetranspordi hinnad peaksid soodustama sõltumatute ettevõtjate juurdepääsu. Samuti peaksid need tõhustama kogu ELi katva koostalitlusvõimelise võrgustiku loomist. Kõik rahastatavad projektid peaksid hõlmama koostalitlusvõime nõuetele vastavust ja nende rakendamist ning Euroopa raudteetranspordi juhtimissüsteemi kohaldamist rongi pardal ja rööbasteel.
- Keskkonnasäästlike **transpordivõrkude** soodustamine, eelkõige linnaaladel. Siia alla kuulub ühistransport (kaasa arvatud infrastruktuur linnaservas parkimiseks ja ühistranspordiga edasi sõitmiseks), liikluskavad, ringteed, suurem ohutus ristmikel, kergliiklus (jalgratta- ja kõnniteed). Samuti kuulub siia tegevus, millega tagatakse juurdepääs ühistransporditeenustele teatavatele sihtrühmadele (vanemaealised, puuetega inimesed) ja alternatiivsete kütuste jaotusvõrgud. Transpordivõrkude keskkonnasäästlikkust võivad aidata suurendada ka siseveeteed.
- Selleks et tagada transpordi infrastruktuuri optimaalne efektiivsus regionaalarengu soodustamisel, tuleks tähelepanu pöörata raskesti ligipääsetavate sisemaa- ja saareterritooriumide ning äärepoolseimate piirkondade **ühenduvusele** üleeuroopalise võrguga (TEN-T). Seda soodustab lisaühenduste arendamine, mis keskendub ühendvedudele ja säästvatele transpordile. Eelkõige peaksid sadamad ja lennujaamad olema ühendatud sisemaaga.
- Rohkem tuleks pöörata tähelepanu „**mere kiirteede**” ja merelühisõitude arendamisele, mis on elujõuline alternatiiv pikamaatranspordile maanteedel ja raudteedel.

Kui liikmesriigid saavad toetust korraka nii Ühtekuuluvusfondist kui ka struktuurifondidest, tuleb programmide puhul eristada fondide toetatavat tegevust: Ühtekuuluvusfond mängib üleeuroopaliste transpordivõrkude toetamisel põhirolli.

Struktuurifondid omakorda peaksid üldiselt keskenduma sellise infrastruktuuri väljaarendamisele, mis on seotud majanduskasvu stimuleerimise meetmetega (näiteks turismiarendus, tööstuspiirkondade atraktiivsuse suurendamine jne). Investeeringud maanteedel infrastruktuuri täidavad ka üldist teoohutuse eesmärki.

¹⁵ ELT L 167, 30.4.2004, lk 1.

Üleeuroopaliste transpordivõrkude eelarvest antud toetusi tuleks lisaks kaasrahastada Ühtekuuluvusfondist ja struktuurifondidest, vältides samal ajal ühenduse abi dubleerimist. Liikmesriigid peavad eelnevalt igaüks eraldi kindlaks määrama vahendi, mis sobib kavandatavatele projektidele kõige paremini. Rahastamist ühtekuuluvuspoliitika raames võib kombineerida üleeuroopaliste võrkude projekti (TEN) laenutagamisvahendiga.

4.1.2. Keskkonnakaitse ja majanduskasvu sünergia tugevdamine

Keskkonnainvesteeringud võivad tuua majandusele kasu kolmel viisil: need võivad tagada majanduskasvu järjepidevuse pika aja jooksul, vähendada väliseid keskkonnakulusid (nt tervishoiukulud, puhastuskulud või kahjude hüvitamine) ning stimuleerivad innovatsiooni ja töökohtade loomist. Tulevaste ühtekuuluvusprogrammide eesmärgiks peaks olema keskkonnakaitse ja majanduskasvu potentsiaalse sünergia tugevdamine. Kõnealuses kontekstis peaks olema esmase tähtsusega keskkonnakaitseteenused, nagu puhta veega varustamine, jäätme- ja heitveekäitluse infrastruktuur, loodusvarade ja bioloogilise mitmekesisuse haldamine, maa-alade saastest puhastamine, et seda uueks majandustegevuseks ette valmistada, ning kaitse teatavate keskkonnariskide vastu.

Selleks, et maksimeerida majanduslikke kasutegureid ja minimeerida kulusid, tuleks tähtsustada keskkonnareostuse allikate kahjutuks tegemist. Jäätmemajanduse sektoris tähendab see keskendumist jäätmetekke ennetamisele ning jäätmete ringlussevõtule ja biolagundamisele, mis on kulutõhusam ja aitab luua töökohti.

Arengustrateegiad peaksid põhinema piirkondade vajaduste ja konkreetsete probleemide eelneval hindamisel, kasutades sealjuures võimalusel asjakohaseid indikaatoreid. Tuleb astuda samme, et soodustada välise keskkonnakulude arvessevõtmist, toetades turupõhiste vahendite kasutuselevõtmist ja arendamist (vt nt keskkonnatehnoloogiate tegevuskavas toodud vahendid). Sellega seoses tuleb tähelepanu juhtida globaalse keskkonna- ja turvaseire (GMES) algatusele, mis hakkab alates 2008. aastast pakkuma kogu Euroopat hõlmavat ajakohast teavet maakatte/maakasutuse ja merede olukorra kohta ning kaarte katastroofide ja õnnetusjuhtumite korral.

Seega on soovitatavad tegevussuunised järgmised:

- käsitleda suurt vajadust **infrastruktuuri** tehtavate investeeringute järele, eelkõige ühtluspriirkondades ja iseäranis uutes liikmesriikides, et saavutada kooskõla keskkonnakaitsealaste õigusaktidega, mis käsitlevad vett, jäätmeid, õhku, looduse ja liikide kaitset ning bioloogilist mitmekesisust;
- tagada **atraktiivsed tingimused ettevõtetele ja nende kvalifitseeritud oskustöölisele**. Selleks tuleb soodustada maakorraldust, mis vähendab valglinnastumist, ja tervendada füüsilist keskkonda, kaasa arvatud loodus- ja kultuurivarade arendamine. Investeeringud selles valdkonnas peaksid olema selgelt seotud innovatiivsete ja töökohti loovate ettevõtete arendamisega asjaomastes piirkondades;
- lisaks mujal käsitletud investeeringutele säästvasse energiasse ja transporti soodustada investeeringuid, mis toetavad ELi **Kyoto protokolliga võetud kohustusi**;
- võtta **riskiennetusmeetmeid** loodusressursside parema haldamise, sihtotstarbelisema teadustöö, side- ja infotehnoloogia parema kasutamise ning innovatiivsema avaliku halduse poliitika kaudu, kaasa arvatud näiteks ennetav seire.

Kui liikmesriigid saavad toetust nii Ühtekuuluvusfondilt kui ka struktuurifondidelt, siis tuleks teha programmidel selget vahet tegevuse tüübi järgi, mida igaüks neist fondidest rahastab.

4.1.3. Traditsiooniliste Euroopa energiaallikate intensiivse kasutamise vähendamine

Eelnevaga seotud prioriteet on vajadus vähendada sõltuvust traditsioonilistest energiaallikatest, parandades energiaallikate efektiivsust ja kasutades taastavaid energiaallikaid. Investeeringud nendes valdkondades aitavad tagada energiaga varustamise pikaajalises perspektiivis, toimides samal ajal innovatsiooniallikana ja luues ekspordivõimalusi, mis on kulutõhusad eriti juhul, kui energiahinnad püsivad kõrged.

Investeeringud traditsioonilistesse energiaallikatesse on samuti vajalik, et kindlustada energiaga varustamine. Eelkõige peaksid fondid keskenduma – kui on olemas tõendid turuprobleemide kohta ja kui see ei ole vastuolus turu liberaliseerimisega – võrkude vastastikusele sidumisele, pöörates erilist tähelepanu üleeuroopalistele võrkudele, jaotusvõrkude tõhustamisele ning gaasi põhi- ja jaotusvõrkude ehitamisele ja tõhustamisele, sh vajaduse korral saare- ja äärepoolseimates piirkondades.

Tegevussuunised selles valdkonnas on järgmised:

- toetada **energiatõhususe** tõstmise projekte, näiteks hoonetes, ning madala energiakuluga arengumudelite levikut;
- toetada **taastuvate ja alternatiivsete tehnoloogiate** arendamist ja kasutamist (nt tuule-, päikese-, biomassienergia), sh kütte- ja jahutussüsteemides, mis võivad anda ELile edumaa ja seega suurendada selle konkurentsivõimet. Sellised investeeringud toetavad ka Lissaboni eesmärki tagada, et aastaks 2010 saadakse 21% elektrist taastuvatest energiaallikatest;
- suurendada investeeringuid traditsioonilistesse energiaallikatesse **võrkude** arendamiseks, kui on olemas tõendid turuprobleemide kohta. Need investeeringud puudutavad peamiselt ühtluspiirkondi.

4.2. SUUNIS: teadmiste ja innovatsiooni edendamine majanduskasvu huvides

Euroopa Liidu majanduskasvu ja töökohtade loomisega seotud eesmärgid nõuavad struktuurimuutust majanduses teadmispõhise tegevuse suunas. Selleks on vaja astuda samme mitmes vallas: tegelda teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse (TTA) madalamate tasanditega, seda eriti erasektoris; soodustada innovatsiooni uute või täiendatud toodete, protsesside ja teenuste kaudu, mis on konkurentsivõimelised rahvusvahelisel tasandil; suurendada piirkondlikku ja kohalikku võimet luua ja võtta kasutusele uusi tehnoloogiaid (eelkõige side- ja infotehnoloogia) ning senisest enam toetada riskide võtmist.

TTA kulude osakaal SKT-s on suurenenud, kuid üksnes marginaalselt, ning moodustab 1,9% SKT-st, mis on oluliselt väiksem kui Lissabonis sihiks seatud 3%.¹⁶ Eeldatakse, et TTA kulude osakaalu suurenemise tulemusel 1,9%lt 3%le SKT-st (et aastaks 2010 saavutada Lissabonis sihiks seatud osakaal) suureneb SKT tase aastaks 2010 1,7% võrra.¹⁷ Kuigi ettevõtete investeeringud TTA-sse on jätkuvalt oodatust palju madalamad, on märke selle kohta, et ka riiklikud investeeringud selles valdkonnas on sattumas surve alla. Riikidesisesed ja -vahelised

¹⁶ „Teadusesse investimine: tegevusplaan Euroopa jaoks”, KOM (2003) 226, 30.4.2003.

¹⁷ „Majanduskulud Lissabonita”, SEK (2005) 385, 15.3.2005.

erinevused TTA ja innovatsiooni investeeringutes on eelkõige ettevõtete TTA investeeringute osas palju suuremad kui sissetulekute erinevused. Kuigi on asutud ellu viima nii riiklikke kui ka ühenduse algatusi, on vaja astuda rohkem samme, et viia ettevõtete vajadused kooskõlla avaliku ja erasektori TTA institutsioonide TTA-alase pakkumisega. Euroopa mahajäämus innovatsiooni valdkonnas suureneb: Euroopa innovatsiooni tulemustabel näitab, et Euroopa jääb üheksa innovatsiooninäitaja poolest üheteistkümnest¹⁸ USA-le alla. Lõhe ei ole vähenenud ka Euroopa sees, sest liiga sageli tuleb ette, et EL ei suuda teisendada tehnika arengut tööstuslikeks toodeteks ja protsessideks. Ühtekuuluvuspoliitika saab aidata tegelda peamiste probleemidega, mis põhjustavad Euroopa mahajäämust innovatsiooni valdkonnas, sealhulgas ebaefektiivsed innovatsioonisüsteemid, ettevõtluse vähenenud dünaamilisus või aeglane side- ja infotehnoloogia kasutuselevõtt ettevõtetes.

Selles kontekstis on vaja suurendada riiklikku ja piirkondlikku TTA-suutlikkust, toetada investeerimist side- ja infotehnoloogia infrastruktuuri ja levida tehnoloogiaid ja teadmisi asjakohaste tehnoloogiasirde ja teadmiste vahetamise mehhanismide kaudu. Teadlikkuse tõstmist olemasoleva TTA potentsiaali parema kasutamise kohta võiks julgustada ettenägeliku piirkondliku poliitika ja muude piirkondlike strateegia kavandamise meetodite kaudu, mis hõlmavad regulaarset ja süstemaatilist dialoogi peamiste sidusrühmadega. Samuti on oluline parandada oskuste ja vilumuste arendamise meetmete kaudu ettevõtete, eelkõige VKEde suutlikkust TTA kasutuselevõtmisel, suurendada Euroopa tippteadlaste hulka ja kasutada aktiivsemalt nende teadmisi; suurendada erasektori ja avaliku sektori investeeringuid TTAse ja innovatsiooni ning julgustada TTA-partnerluse loomist liidu eri piirkondade vahel. Näiteks Euroopa tehnoloogiaplatvormidel on potentsiaal kohandada teadusprogramme paremini ettevõtete vajadustega; ühtekuuluvuspoliitika võib mängida tähtsat rolli nende strateegiliste teadusprogrammide rakendamisel kogu liidus, sealhulgas vähem arenenud piirkondades.

Kuigi otsetoetused on ka edaspidi olulised, eriti just ühtluspriirkondades, on vaja keskenduda kollektiivsete ettevõtlus- ja tehnoloogiateenuste pakkumisele ettevõtete rühmadele, et aidata neil tõhustada innovatsioonialast tegevust. Otsetoetused üksikutele ettevõtetele peaksid olema suunatud pigem ettevõtte TTA- ja innovatsioonialase suutlikkuse edendamisele, kui selle tootmiskulude ajutisele vähendamisele, millega kaasneb hulk koormavaid mõjusid. See on eriti oluline traditsioonilistes sektorites, eelkõige üleilmsele konkurentsile avatud sektorites, kus on vaja teha lisapingutusi konkurentsivõime säilitamiseks, ning ka VKEde puhul, mis on sageli suurimaks töökohtade loojaks piirkondlikul tasandil. Mis kõige tähtsam, neid põhimõtteid tuleb kohandada iga piirkonna eriomastele tingimustele, eelkõige VKEde vajadustele. Riiklikud, piirkondlikud ja kohalikud strateegiad peaksid põhinema põhjalikul TTA investeerimisvõimaluste analüüsil.

Teadmised ja innovatsioon on kesksel kohal liidu pingutustes soodustada kiiremat majanduskasvu ja suurema hulga töökohtade loomist. Liidu tasandil on kavandatud kaks asjaomast raamprogrammi: TTA seitsmes raamprogramm ning konkurentsivõime ja innovatsiooni raamprogramm. Sünergia ühtekuuluvuspoliitika ja nende vahendite vahel on äärmiselt oluline, et teadusuuringud ja ühtekuuluvuspoliitika teineteist piirkondlikul tasandil tugevdaksid, ning riiklikud ja piirkondlikud arengustrateegiad peavad näitama, kuidas seda saavutada. Ühtekuuluvuspoliitika saab aidata kõikidel piirkondadel suurendada teadusuuringute- ja innovatsioonialast suutlikkust, toetades nii nende piirkondade efektiivset osalemist Euroopa teadusruumis ning teadusuuringute- ja innovatsioonialast tegevust ELis üldiselt. Eelkõige on sellel kaks tähtsat rolli. Esimene on aidata piirkondadel rakendada

¹⁸ SEK (2004) 1475.

piirkondlikke innovatsioonistrateegiaid ja tegevuskavasid, millel võib olla oluline mõju konkurentsivõimele nii piirkondlikul tasandil kui ka kogu ühenduses; teine on aidata suurendada piirkonna teadusuuringute- ja innovatsioonialast suutlikkust tasemeni, kus see saab osaleda riikidevahelistes teadusprojektides.

Seega peaksid piirkondlikud strateegiad keskenduma investeerimisele TTAse, innovatsiooni ja ettevõtlusesse; jälgimisele, et need investeeringud oleks kooskõlas piirkonna arenguvajadustega ning et oleks olemas suutlikkus suunata need turustatavate toodete, protsesside ja teenuste innovatsiooni; tehnosiirde ja teadmiste vahetamise edendamisele; side- ja infotehnoloogia arendamisele, levitamisele ja ettevõtetes kasutuselevõtmise soodustamisele ning rahastamisvõimaluste tagamine ettevõtetele, kes soovivad investeerida kõrge lisaväärtusega kaupadesse ja teenustesse. Sellistes strateegiates peaks eraldi olema ette nähtud eksperimenteerimine, et suurendada poliitilise sekkumise ja vaheorganisatsioonide võimalusi ajendada piirkondlikke ja kohalikke majandussubjekte, eriti VKEsid kasutama innovatsiooni.

4.2.1. TTA-alaste investeeringute suurendamine ja parem suunamine

Euroopa ettevõtete konkurentsivõime sõltub otsustaval määral nende võimest tuua uued teadmised turule nii kiiresti kui võimalik. Seda võimet tugevdab avalik toetus TTA-le, mis võib olla õigustatud, kui on tuvastatud turutõrked, ning teatavate TTA-alaste investeeringute avalik iseloom. Lisaks õigustavad riiklikku toetust TTA-le teadustöö tulemuste omandiõiguse küsimused ja vajadus saavutada teatavates teadusuuringute sektorites kriitiline mass.

Regionaalpoliitika rakendamisel tuleks võtta arvesse TTA spetsiifilist iseloomu. Eelkõige nõuab TTA tihedat suhtlemist osalejate vahel, et edendada tippkeskuste kujunemist, mis on olulised kriitilise massi saavutamiseks. Oluline roll võib olla näiteks geograafilisel lähedusel, mis saavutatakse VKEde klastrite ja riiklike teadusasutuste juurde loodud innovatsioonikeskuste kaudu. Seetõttu peab TTA-alane tegevus olema ruumiliselt koondatud ja samal ajal tuleb edendada madala TTA kontsentratsiooniga piirkondade suutlikkust toetust vastu võtta.

Vähemarenenud liikmesriikides ja piirkondades tuleks TTA-d arendada olemasolevate tippkeskuste juures ning vältida ressursside liigset ruumilist hajutamist. Ka siin aitavad Euroopa tehnoloogiaplatvormid keskendada investeeringuid teadustegevuse esmatähtsatele valdkondadele. Samuti peaksid investeeringud täiendama seitsmendas raamprogrammis sätestatud Euroopa prioriteete ning toetama uuendatud Lissaboni tegevuskava eesmärke. Prioriteediks peab olema uute ja turukõlblike toodete, teenuste ja oskuste arendamine.

TTA valdkonnas tehtavad sammud tuleb viia kooskõlla ELi TTA poliitikaga ja kõnealuste piirkondade vajadustega. Selleks kasutatavad meetodid peavad põhinema mõistlikul analüütilisel lähenemisel, nagu näiteks ettenägelik poliitika, ning samuti näitajatel nagu näiteks patendid, erasektori ja avaliku sektori teadusasutuste asukohal ning innovatiivsete ettevõtete klastrite olemasolul.

TTA valdkonnas võib määratleda järgmised tegevussuunised:

– ettevõtetevahelise ning ettevõtete ja riiklike teadus-/kõrgharidusasutuste vahelise koostöö tugevdamine, toetades näiteks piirkondlike ja piirkondadevaheliste tippkeskuste **klastrite** loomist;

- **VKEde TTA-tegevuse** toetamine ja tehnosiire (VKEdele juurdepääsu võimaldamine TTA teenustele, mida pakuvad riiklikult rahastatavad teadusasutused);
- piirkondlike **piiriüleste ja riikidevaheliste algatuste** toetamine, mille eesmärk on tugevdada teaduskoostööd ja -suutlikkust ELi teaduspoliitika prioriteetsetes valdkondades;
- **teadus- ja arendustegevuse suutlikkuse suurendamine**, kaasa arvatud side- ja infotehnoloogia, teadusuuringute infrastruktuur ja inimkapital olulise kasvupotentsiaaliga valdkondades.

Programmid – iseäranis need, mis on ette nähtud lähenemiseesmärgi raames abikõlblikele piirkondadele – võivad aidata kaasa TTA infrastruktuuri (kaasa arvatud piirkondlikud teadusasutustevahelised ja -sisesed kiired andmevõrgud), hariduse infrastruktuuri (lähenemiseesmärgi raames abikõlblikes piirkondades), sisseseade ja tehnika arendamisele nii riiklikult rahastatud teadusasutustes kui ka ettevõtetes, tingimusel, et need investeeringud on otseselt seotud piirkondliku majandusarengu eesmärkidega. See võib hõlmata ka teadusuuringute infrastruktuuri, mille puhul on otstarbekusuuringuid rahastatud varasematest raamprogrammidest. Seitsmenda raamprogrammi prioriteete toetades tuleks püüda välja arendada tekkivate ja olemasolevate tippkeskuste täielik potentsiaal ning suurendada investeerimist inimkapitali, eelkõige andes teadustöötajatele väljaõpet riiklikul tasandil ja luues atraktiivseid tingimusi välismaal väljaõppe saanud teadustöötajatele.

4.2.2. *Innovatsiooni edendamise ja ettevõtluse soodustamine*

Innovatsioon on komplekssete ja interaktiivsete protsesside tulemus, mis hõlmab ettevõtete võimet kasutada teistelt turul osalejatelt, organisatsioonidelt ja asutustelt saadud lisateadmisi.

Innovatsiooni investeerimine on ühtekuuluvuspoliitika kõige tähtsam prioriteet nii lähenemisprogrammide kui ka piirkondliku konkurentsivõime ja tööhõive programmide alusel. Selliste investeeringute kaasrahastamine peaks olema peamine prioriteet tööhõiveprogrammides, kus on vaja koondada piiratud rahalisi ressursse, et saavutada kriitiline mass ja tekitada võimendusefekt.

Peamine eesmärk peaks olema soodustada ettevõtluskliimat, mis soodustab uute teadmiste tootmist, levitamist ja kasutuselevõtmist ettevõtetes. Efektiivsete piirkondlike innovatsioonisüsteemide loomiseks tuleb majanduslikele, sotsiaalsetele ja poliitilistele osapooltele tutvustada maailma tipptasemel tehnoloogiaid ja ettevõtlustavasid ka väljaspool riiklikku või kohalikku tasandit. Selleks tuleb püüda teha koostööd innovatsiooni levikeskuste ja euroinfokeskustega, mida rahastatakse konkurentsivõime ja innovatsiooni raamprogrammi kaudu, eriti tehnoloogia ja informatsiooni riikidevahelise levitamise valdkonnas.

Loomisjärgus olevaid ettevõtteid, eelkõige neid, mis on seotud TTAga, tuleb toetada, eesmärgiga arendada teadusasutustega partnerlussuhteid, mis põhinevad pikaajalisel visioonil ja selgel turuorientatsioonil. Ühtekuuluvuspoliitika peaks püüdma kompenseerida turuprobleeme, mis takistavad innovatsiooni ja ettevõtlust. Meetmete eesmärk peaks olema olemasolevate tegevuskeskuste edasiarendamine, et kasutada piirkondlikku TTA potentsiaali ning soodustada piirkondadesisest ja -vahelist suhtlemist ja tehnoloogiaalast koostööd.

Riigiasutused peaksid tagama, et teadusasutused, erasektor ja avalik sektor kasutaksid täielikult ära omavahelise sünergiapotentsiaali.

Majandusliku arengu strateegiaid võiks parandada andmete kogumise abil innovatiivse tegevuse kohta asjaomastes piirkondades, näiteks erapatentide kohta või innovatiivse tegevuse klastrite iseloomu, ulatuse ja arengupotentsiaali kohta, kaasa arvatud klastrid, mis hõlmavad nii erasektori kui ka avaliku sektori teadusasutusi. Selles osas on abi ka ühenduse innovatsiooniülevaadetest ja Euroopa innovatsiooni tulemustabelist.

Tegevussuunised selles valdkonnas on järgmised:

- piirkondliku TTA-alase innovatsiooni ja hariduse efektiivsemaks ja ettevõtetele, eelkõige VKEdele, kättesaadavamaks muutmine, näiteks **tippkeskuste** rajamise, tipp tehnoloogiaga tegelevate VKEde teadus- ja tehnoloogiaasutuste juurde koondamise või suurte ettevõtete juurde piirkondlike **klastrite** loomise ja nende arendamise kaudu;
- **ettevõtluse tugiteenuste** pakkumine, et võimaldada ettevõtetal, eelkõige VKEdele, suurendada oma konkurentsivõimet ja osaleda rahvusvahelisel turul, eelkõige kasutades ära siseturu loodud võimalusi. Ettevõtlusteenused peaksid seadma esikohale sünergia ärakasutamise (nt tehnosiirde, teaduspargid, side- ja infotehnoloogia keskused, inkubaatorid ja nendega seotud teenused, koostöö klastritega) ning pakkuma traditsioonilisemat toetust juhtimise, turustamise, tehnilise abi, värbamise ning muude kutse- ja kommertsteenuste valdkonnas;
- Euroopa Liidu tugevate külgede täielik ärakasutamine **keskkonnahoidliku uuendustegevuse** valdkonnas. Keskkonnahoidlikku uuendustegevust tuleks soodustada, samuti täiustada VKEde tegevust keskkonnajuhtimissüsteemide kasutuselevõtmise kaudu. Kui sellesse valdkonda investeeritakse juba praegu, siis on ELi ettevõtted tugeval positsioonil lähitulevikus, kui muud piirkonnad hakkavad hindama sellise tehnoloogia vajalikkust. See valdkond on selgelt seotud konkurentsivõime ja innovatsiooni raamprogrammiga;
- **ettevõtluse** soodustamine, **uute ettevõtete arendamise** ja loomise edendamine ning teadusasutuste või ettevõtete *spin-out* ja *spin-off* firmade soodustamine, kasutades erinevaid meetodeid (näiteks teadlikkuse tõstmine, prototüüpide loomine, juhendamine ning juhtimisalase ja tehnoloogilise abi pakkumine tulevastele ettevõtjatele).

On oluline tagada, et ettevõtted, kaasa arvatud VKEd, saaksid kasutada teadustöö tulemusi ärielistel eesmärkidel.

Eelistatavalt peaks ettevõtlusteenuseid pakkuma erasektor või organisatsioonid, mis kuuluvad nii avalikku kui erasektorisse. Need teenused peaksid olema tipp tasemel, kergesti kättesaadavad ja juurdepääsetavad ning vastama VKEde vajadustele. Nende kvaliteet tuleb määratleda ja seda tuleb kontrollida ning teenusepakkujate tegevus tuleb viia ühtsetele alustele, nt avaliku sektori ja erasektori partnerluse loomise ning tervikteenuse pakkumise kaudu.

Halduskord on sageli liiga keeruline. Informatsioon ja esialgne toetus peaks olema kättesaadav tervikteenuse pakkujate võrgu kaudu, mis võiks olla vahendajaks avaliku sektori ja toetuse taotleja vahel; see peaks hõlmama kõiki erinevaid ühtekuuluvuspoliitika raames kaasrahastatavaid meetmeid. Need teenusepakkujad peaksid olema pädevad kogu riigiabi valdkonnas – riiklikest või piirkondlikest kohustustest sõltumatult – ja nende tegevuse tõhusust tuleks regulaarselt kontrollida.

Sobivate tingimuste olemasolu korral tuleks eri kategooriatesse kuuluvatele ettevõtetele (nt tegevust alustavad ettevõtted või ettevõtted, mis on hiljuti vahetanud omanikku) või ettevõtjatele (nt noored, naised, vanemaealised töötajad või rahvusvähemuste kogukondadest pärit inimesed) pakkuda toetust, mis vastab nende konkreetsetele vajadustele. Ka koolides tuleks soodustada ettevõtlusalase hariduse andmist.

4.2.3. Infoühiskonna kõigile kättesaadavaks tegemine

Side- ja infotehnoloogia levitamine kogu liidu majanduses on võimas hoob nii piirkondade tootlikkuse kui ka konkurentsivõime parandamiseks. Side- ja infotehnoloogia levitamine ergutab ka tootmismeetodite ümberkorraldamist ning uute ettevõtete ja erateenuste esilekerkimist. Tõhusad ja tulemuslikud avalikud teenused – eelkõige e-valitsus ja e-tervishoiuteenused – suurendavad märkimisväärselt majanduskasvu ja uute teenuste võimaldamise potentsiaali. Tehnoloogia laialdasem kasutuselevõtt edendab regionaalarengut, soodustades side- ja infotehnoloogia tippkeskuste rajamist ja kasvu ning arendades ühenduvust ja suhtlemist ettevõtete, eriti VKEde vahel. Meetmed peaksid ergutama toodete ja teenuste arendamist, eesmärgiga soodustada ja stimuleerida erainvesteeringuid side- ja infotehnoloogiasse, tagades samal ajal konkurentsi nimetatud sektori sees.

Poliitikameetmed peaksid seepärast keskenduma ühenduvusele. See hõlmab VKEdele suunatud innovatsiooni tugiteenuste parandamist eesmärgiga hoogustada tehnosiiret teadusasutuste ja ettevõtete vahel. See nõuab ka teadmispõhises majanduses vajalike oskuste arendamist ning infosisu arendamist rakenduste ja teenuste osutamise teel (nagu näiteks e-valitsus, e-äri, e-kool, e-tervishoid), mis pakuvad huvitavat alternatiivi muudele, sageli kulukamatele teenuse osutamise mudelitele. See on eriti oluline kaugematel ja hõredalt asustatud aladel, samuti äärepoolseimates piirkondades, saartel ja looduslikult halvemuses olevates piirkondades. On selge, et toodete ja sisupõhiste teenuste kasutamine ja arendamine saab toimida üksnes siis, kui asjakohane infrastruktuur on kättesaadav ja suudab toetada lairibateenuseid. Seepärast on oluline, et asjakohane lairibaside infrastruktuur oleks kasutatav kogu ELis kättesaadava hinnaga.

Reeglina tuleks side- ja infotehnoloogia infrastruktuuri investeerimisel arvesse võtta tehnoloogia kiiret arengut ning järgida tehnoloogia neutraalsuse ja vaba juurdepääsu põhimõtteid. Kooskõla konkurentsieskirjade ja elektroonilise side reguleerimisraamistikuga on äärmiselt oluline.

Meetmed peavad põhinema olemasoleva majandusstruktuuriga seotud taustanäitajatel (kaasa arvatud tööstuslik spetsialiseerumine, ühenduvus side- ja infotehnoloogiatega ning piirkondlike majanduskeskuste vaheline potentsiaalne sünergia). Piirkondlike vajaduste väljaselgitamisel tuleks võtta arvesse liidu praeguseid side- ja infotehnoloogiat edendavaid algatusi, eelkõige i2010 – Euroopa infoühiskond majanduskasvuks ja tööhõiveks.¹⁹

Arvestades seda, et side- ja infotehnoloogia hõlmab kõiki majanduslikke ja sotsiaalseid sektoreid, on tingimata vaja, et liikmesriigid ja piirkonnad arendaksid ühilduvaid infoühiskonna strateegiaid, mis tagavad sektoritevahelise ühtsuse ja lõimumise, viies kohalike nõudmiste, sidusrühmade osalemise ning tugeva avaliku poliitika toetuse alusel tasakaalu pakkumise ja nõudluse meetmed.

¹⁹ KOM (2005) 229.

Tegevussuunised on järgmised:

- tagada, et ettevõtted ja majapidamised võtaksid kasutusele side- ja infotehnoloogia, ning soodustada arengut tasakaalustatud toetuse kaudu **side- ja infotehnoloogia toodete ja nii avaliku kui ka erasektori teenuste** pakkumisele ja nõudlusele ning samuti suurema inimkapitali investeerimise kaudu. Need tegevused peaksid tõstma tootlikkust, soodustama avatud ja konkurentsivõimelist digitaalmajandust ning osalusühiskonda (näiteks parandades puuetega inimeste ja vanemaealiste juurdepääsu teenustele) ning seega hoogustama majanduskasvu ja tööhõivet;
- tagada **side- ja infotehnoloogia infrastruktuuri** ning sellega seotud teenuste kättesaadavus, kui turg ei suuda pakkuda seda mõistliku hinna eest ja küllaldasel tasemel, et toetada vajalikke teenuseid, eriti kaugemates ja maapiirkondades ning uutes liikmesriikides.

4.2.4. Parem juurdepääs rahastamisvõimalustele

Veel üheks võtmetähtsusega teguriks teadmiste ja innovatsiooni edendamisel on hõlbustada juurdepääsu rahastamisvõimalustele. Majanduskasvu ja töökohtade loomise soodustamiseks peab ettevõtjatel ja ettevõtetel olema piisavalt tasuv investeerida kaupade ja teenuste arendamisesse ja tootmisse, selle asemel, et tegelda näiteks rentimisega.

Juurdepääs finantsidele on sageli keeruline, mis on takistuseks majanduskasvule ja töökohtade loomisele. On oluline parandada kapitali loomise võimalusi nii TTA-tegevuse kui ka tegevust alustavatele ettevõtete jaoks. Tuleb välja arendada innovatsiooniga seotud riskikapitaliturud ja samuti parem reguleeriv keskkond, mis muudab ettevõtluse lihtsamaks.

Neid programme võiks viia läbi JEREMIE algatuse raames tihedas koostöös Euroopa Investeerimisfondiga (EIF), et arendada finantsvahendeid piirkondades, kus turuprobleemid takistavad ettevõtlust TTA- tegevusega seotud suurte riskide tõttu. Arvesse tuleb võtta ka valitsuse toetuse mõju ettevõtete loomisele, et vältida erainvesteeringute väljasurumist ja meetmeid, mis kahjustavad konkurentsi. Tõhustada tuleks ka fondide omavahelist koordineerimist.

Erasektori aktsiakapital ja riskikapital ning rotatsioonifondid innovatiivsetele tegevust alustavatele ettevõtetele peaksid mängima olulist rolli ettevõtluse, innovatsiooni ja töökohtade loomise mootorina; avaliku sektori asutused ei sobi alati kõige paremini riskide võtmiseks. Prioriteet peaks olema luua või laiendada turuprobleemide korral riskikapitali ja pangatagatiste pakkumisele spetsialiseerunud asutusi. Tavaliselt on sellised asutused efektiivsemad siis, kui nad pakuvad terviklikku abipaketti, alustades enne ettevõtte loomist või laiendamist antavast väljaõppest.

Nendele põhimõtetele tuginevad tegevussuunised on järgmised:

- soodustada **vahendeid, mis ei ole toetused**, nagu näiteks laenud, allutatud laenude finantseerimine tagatud laenuvahendite varal, konverteeritavad vahendid (vahefinantseerimislaen) ja riskikapital (nt stardikapital ja riskikapital). Toetusi tuleb kasutada selliste infrastruktuuride rajamiseks ja ülalpidamiseks, mis soodustavad juurdepääsu rahastamisvõimalustele (nt tehnosiirdekeskused, inkubaatorid, „äriinglite” võrgustikud, investeerimise ettevalmistusprogrammid). Toetada tuleks garantii- ja vastastikuse garantii mehhanisme, et edendada VKEde juurdepääsu mikrokrediidile. EIP ja EIF võiksid selles osas väärtuslikku abi osutada;
- arendada integreeritud lähenemisviisi, mis toetab ühtaegu innovatsiooni, selle ülekannet uude äritegevusse ja riskikapitali olemasolu;
- võtta ühendust teatavate **konkreetsete rühmadega**, nagu näiteks noored või naissoost ettevõtjad või ebasoodsas olukorras olevad rühmad.

Arvestades EIFi paljude aastate jooksul omandatud kogemusi, on eriti oluline teha tihedat koostööd EIFiga, et pakkuda VKEdele vajalikku toetust, arendades samal ajal Euroopa riskikapitaliturgu. See võiks hõlmata JEREMIE algatuses osalemist.

JEREMIE: parem juurdepääs rahastamisvõimalustele

Ettevõtluse arendamise rahastamisvõimaluste parandamiseks on algatatud uus partnerlus Euroopa Investeerimisfondiga (EIF). See algatus – Euroopa ühisressursid mikro-, väike- ja keskmistele ettevõtetele (*Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises*, „JEREMIE“) – alustas tööd 2006. aastal, hinnates puudusi rahastamismehhanismide (nagu riskikapitalifondid, laenud ja tagatised) kättesaadavusel eri liikmesriikides ja eri piirkondades.

Sellega valmistatakse ette teine etapp, mille käigus toetab EIF või samalaadne finantsasutus ühtekuuluvuspoliitika programmide eest vastutavaid ametkondi nende väljaselgitatud puuduste kõrvaldamisel. Toetust antakse programmi raames eraldatud ressursside professionaalse haldamise eeldusel, et võimaldada juurdepääsu rahastamisele, aga ka ettevõtluse arengu puhul edasilaenamisega tegelevate finantsvahendajate kaasamiseks ja akrediteerimiseks. Eeldatakse, et toetuste andmine programmi raames toob sisse palju täiendavat laenukapitali rahvusvahelistelt rahaasutustelt ning kogu finantssektorist. JEREMIE edukas rakendamine nõuab aga liikmesriikide ning piirkondade ametkondade täielikku toetust ja koostöövalmidust.

4.3. SUUNIS: rohkem ja paremaid töökohti

Lissaboni strateegiat taaskäivitades kiitis Euroopa Ülemkogu heaks ühtsed suunised, ühendades majanduspoliitika üldsuunised ja Euroopa tööhõive strateogia suunised,²⁰ lõimides sellega majanduskasvu ja töökohtade loomise huvides nii makro- kui ka mikromajandusliku ja tööhõivepoliitika. Kooskõlas fondide määrustega²¹ ühtivad ühenduse ühtekuuluvuspoliitika strateegiliste suuniste prioriteedid tööhõive ja inimressursside sfääris Euroopa

²⁰ ELT L 205, 6.8.2005, lk 21.

²¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu [kuupäev] määruse (EÜ) nr [...] (Euroopa Sotsiaalfondi kohta, millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1784/1999) artikkel [2]. ELT L ..., ..., lk

tööhõivestrateegiaga,²² mida täiendavad ELi tööhõivealased soovitusel riigispetsiifiliste prioriteetidega.

Täieliku tööhõive ja suurema tootlikkuse saavutamine sõltub paljudest erinevatest meetmetest, kaasa arvatud need, millest eelpool juba juttu oli. Investeeringud infrastruktuuri, ettevõtluse arendamisse ja teadusuuringutesse parandab võimalusi töökohtade loomisel, nii lühiajaliselt, esimese ringi meetmete tulemusel, kui ka pikemas perspektiivis, positiivse mõju tulemusel, mida need avaldavad konkurentsivõimele. Et need investeeringud saaksid maksimeerida tööhõivet ja luua kvaliteetseid alalisi töökohti, tuleks inimkapitali edasi arendada ja paremaks muuta.

Inimkapitali arendamise vallas tuuakse tööhõivesuunistes välja kolm tegevusprioriteeti liikmesriikide poliitika jaoks:

- tööhõive suurendamine ja säilitamine ning sotsiaalkaitseüsteemide moderniseerimine;
- töötajate ja ettevõtete kohanemisvõime ning tööturgude paindlikkuse suurendamine;
- inimkapitali investeerimise suurendamine hariduse edendamise ja oskuste täiendamise teel.

Lisaks nendele prioriteetidele tuleb asjakohast tähelepanu pöörata investeeringutele, mille eesmärk on parandada riigihalduse efektiivsust, ning samuti investeeringutele hariduse, sotsiaal- ja tervishoiuinfrastruktuuridesse.

Ühtekuuluvuspoliitika peab keskenduma Euroopa tööhõivestrateegiaga seotud väljakutsetele igas liikmesriigis eraldi, toetades lähenemise ja piirkondliku konkurentsivõime ning tööhõive eesmärkide raames võetavaid meetmeid, võttes arvesse õiguslikus raamistikus määratletud tegevuse ulatust. Esimese eesmärgi osas on abikõlblike meetmete ja rahaliste vahendite skaala laiem. Viimase eesmärgi osas tuleb ELi vahendeid kasutada palju sihipärasemalt, et olulist mõju saavutada.

Tööhõive ja inimressursside arendamise programmid peaksid võtma arvesse riikide konkreetseid väljakutseid ja prioriteete, mis on tööhõivealastes soovitusel esile toodud. Need programmid peaksid olenemata sellest, kas neid juhitakse riiklikul või piirkondlikul tasandil, suutma tõhusalt lahendada territoriaalse ebavõrdsuse ning neid tuleks eri piirkondades kohandada kohalike oludega.

Struktuurifondide poolt Euroopas 2000.–2006. aastal loodud lisandväärtuse üks kõige nähtavamatest aspektidest oli liikmesriikide ja piirkondade toetamine kogemuste vahetamisel ning võrkude loomisel, mis soodustas innovatsiooni. Sellega seoses tuleks ühenduse algatuse EQUAL kaudu omandatud kogemused muuta kapitaliks, süvalaiendades põhimõtteid, millele algatus rajati – innovatsioon, riikidevahelisus, partnerlus ja soolise võrdõiguslikkus.

4.3.1. Tööhõive suurendamine ja säilitamine ning sotsiaalkaitseüsteemide moderniseerimine

Majandustegevuse baasi laiendamine, tööhõivetaseme tõstmine ja tööpuuduse vähendamine on äärmiselt oluline järjepideva majanduskasvu saavutamiseks, osalusühiskondade edendamiseks ja vaesusega võitlemiseks. Tööhõive suurendamine on veelgi vajalikum

²² KOM (2005) 141, 12.4.2005.

tööealise rahvastiku eeldatava vähenemise tõttu. Tööhõivesuuniste raames on käesoleva rubriigi tegevussuunised järgmised:

- rakendada tööhõivepoliitikat, mille eesmärk on saavutada täielik tööhõive, parandada töö kvaliteeti ja tootlikkust ning tugevdada sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust;
- soodustada töö osas elutsüklile orienteeritud lähenemist;
- tagada osalust soodustavaid tööturge, suurendada töö atraktiivsust ning teha töö tasuvaks tööotsijate jaoks, kaasa arvatud ebasoodsas olukorras olevate ja mitteaktiivsete inimeste jaoks;
- reageerida paremini tööturu vajadustele.

Meetmete aluseks peaks olema vajaduste eelnev väljaselgitamine, kasutades näiteks asjakohaseid riiklikke ja/või piirkondlikke indikaatoreid, nagu tööpuudus ja osaluse määr, pikaajalise tööpuuduse määr, vaesusepiiril elava rahvastiku määr ja sissetulekute tase. Tähelepanu tuleks pöörata kohalikule tasandile, kus esinevaid erinevusi piirkondlik statistika ei pruugi kajastada.

Äärmiselt oluliseks tuleb pidada seda, et oleks olemas efektiivsed ja tulemuslikud tööturuinstitutsioonid, eriti tööhõiveteenistused, mis suudavad toime tulla kiirest majanduslikust ja sotsiaalsest restruktureerimisest ning demograafilisest vananemisest tulenevate ülesannetega, et toetada teenuste osutamist tööotsijatele, töötutele ja ebasoodsas olukorras olevatele inimestele. Nimetatud institutsioone võib toetada struktuurifondidest ning neil on määrav tähtsus aktiivse tööturupoliitika rakendamisel ning isikupärastatud teenuste osutamisel, eesmärgiga soodustada tööalast ja geograafilist liikuvust ning tööjõu pakkumise vastavusse viimist nõudlusega, kohalik tasand kaasa arvatud. Need peaksid aitama näha ette tööturu puudujääke ja kitsaskohti ning töö- ja oskuste alaseid nõudmisi. Sellest oleks abi ka majandusrände positiivseks juhtimiseks. Äärmiselt oluline on pakutavate teenuste juurdepääsetavus ja läbipaistvus. EURES võrgustikul on keskne roll tööalase ja geograafilise liikuvuse suurendamises, nii üle Euroopas kui ka riiklikul tasandil.²³

Aktiivsete ja ennetavate tööturumeetmete tugevdamine peaks olema oluline prioriteet, et ületada tööturule sisenemise ja seal püsimisega seotud takistused ning soodustada tööotsijate, töötute ja mitteaktiivsete inimeste, vanemaeliste töötajate ja ka töötuks jäämise ohus olevate inimeste liikuvust, pöörates eritählepanu lihttööliste. Meetmed peaksid keskenduma isikupärastatud teenuste osutamisele, kaasa arvatud abi tööotsimisel, väljaõppel ja ametissevõtmisel, et kohendada tööotsijate ja töötajate oskusi kohaliku tööturu vajadustega. Täielikult tuleb arvesse võtta füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise ja ettevõtete asutamise potentsiaali, side- ja infotehnoloogiaalaseid oskusi ja arvutioskust. Erilist tähelepanu tuleb pöörata:

- Euroopa noortepakti rakendamisele, võimaldades noortele inimestele juurdepääsu tööhõivele, lihtsustades üleminekut koolist tööle, pakkudes neile karjäärinõustamisvõimalusi, toetades õpingute lõpuleviimist ning võimaldades juurdepääsu asjakohasele väljaõppele ja praktikavõimalustele;

²³ EURES loodi 1993. aastal. Tegemist on koostöövõrguga, milles osalevad Euroopa Komisjon ning EMP liikmesriikide (ELi liikmesriigid pluss Norra, Island ja Liechtenstein) tööhõiveteenistused ning muud partnerorganisatsioonid.

- Euroopa meeste ja naiste võrdõiguslikkuse pakti rakendamisele ühtlustamise ja erimeetmete kaudu naiste osaluse suurendamiseks tööhõives, tööalase segregatsiooni vähendamiseks ning sugudevahelise palgatasemete erinevuse ja sugude stereotüpiseerimise käsitlemiseks, peresõbralikuma töökeskkonna edendamiseks ning töö- ja eraelu kokkusobitamiseks. Äärmiselt oluline on juurdepääsu võimaldamine lapsehooldusteenustele ja hooldajat vajavatele isikutele mõeldud teenustele, nagu ka soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine strateegiates ja meetmetes, teadlikkuse tõstmine ja dialoog sidusrühmade vahel;
- erimeetmetele, millega parandatakse võõrtöötajate juurdepääsu tööturule ja edendatakse nende sotsiaalset integratsiooni väljaõppe võimaldamise ja välismaal omandatud pädevuse kehtivuse kinnitamise kaudu, isikupärastatud nõustamise kaudu, keeleõppe kaudu, ettevõtluseks asjakohase toetuse võimaldamise kaudu, töandjate ja võõrtöötajate teadlikkuse tõstmise kaudu nende õiguste ja kohustuste osas ning diskrimineerimisvastaste määruste täitmise edendamise kaudu.

Oluline prioriteet peaks olema ka kaasavate tööturgude tagamine ebasoodsas olukorras või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevatele inimestele, nagu koolist väljalangejad, pikaajalised töötud, vähemused ja puuetega inimesed. Selleks on vaja toetuse ulatust veelgi laiendada, et luua võimalusi integratsiooniks ja võidelda diskrimineerimisega. Eesmärk peaks olema:

- parandada nende tööalast konkurentsivõimet kutsehariduse omandamises ja väljaõppes osalemise soodustamise, rehabiliteerimise, stimuleerivate meetmete ja sobiva töökorralduse, vajaliku sotsiaalse toetuse ja hooldamisteenuste osutamise ning sotsiaalmajanduse arendamise kaudu;
- võidelda diskrimineerimisega ja soodustada sallivust erinevuste suhtes töökohtades erinevusi puudutava koolituse ja teadlikkuse tõstmise kampaaniate kaudu, kuhu on täielikult kaasatud kohalikud kogukonnad ja ettevõtted.

4.3.2. Töötajate ja ettevõtete kohanemisvõime ning tööturu paindlikkuse suurendamine

Arvestades üleilmastumise üha tugevnevat survet, kaasa arvatud järsud ja ootamatud kaubandusšokid, ning pidevat uute tehnoloogiate juurutamist, peab Euroopa suurendama oma suutlikkust näha ette, käivitada ja omaks võtta majanduslikke ja sotsiaalseid muutusi. Tööhõivesuuniste raames on käesoleva rubriigi tegevussuunistes järgmised:

- soodustada paindlikkust ja kindlustunnet töökoha säilimise suhtes ning vähendada tööturu segmentimist, võttes arvesse sotsiaalpartnerite rolli;
- tagada, et tööjõukulud ja palga reguleerimise mehhanismid ei takistaks tööhõive suurendamist.

Keskenduda tuleks peamiselt meetmetele, mille eesmärk on soodustada ettevõtete, eriti VKEde, ja töötajate investeerimist inimressurssidesse, luues elukestva õppimise strateegiaid ja süsteeme, mis võimaldavad töötajatel, eelkõige lihttöolistel ja vanemaelistel töötajatel, omandada vajalikke oskusi teadmispõhise majandusega kohanemiseks ja oma tööelu pikendamiseks. Tähelepanu tuleks pöörata eelkõige:

- elukestva õppe strateegiate ja süsteemide arendamisele, kaasa arvatud selliste mehhanismide abil nagu piirkonna- ja sektorifondid, eesmärgiga suurendada ettevõtete poolseid investeeringuid ja töötajate osalemist väljaõppes;
- selliste strateegiate rakendamisele, osaledes süsteemide ja väljaõppe rahastamises. Prioriteetseks tuleks pidada VKEsid, soodustades nende juurdepääsu ettevõtteväliste konsulteerimis- ja finantskorraldusvõimalustele, nagu JEREMIE algatus, ning koolitusele – kusjuures rõhk asetatakse side- ja infotehnoloogiaalastele oskustele ning juhtimisoskustele. Eritähelepanu tuleks pöörata lihttöölise ja eakate töötajate osaluse suurendamisele koolituses ja ümberõppes.

Eriti oluline on täpsem prognoosimine ja majandusliku restruktureerimise (eelkõige kaubanduse avanemisega seotud muutustest tuleneva restruktureerimise) positiivne juhtimine. Kaalumisele tuleks võtta kõiki sotsiaalpartnereid, ettevõtteid ja kohalikke kogukondi hõlmavate seiresüsteemide loomine, sotsiaalmajanduslike muutuste uurimine riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil ning majanduse ja tööturu alaste tulevikutrendide hindamine. Tuleb toetada programme, mis on suunatud tööturgude moderniseerimisele ja järkjärguliste muutuste prognoosimisele kogu liidus eelkõige sellistes sektorites nagu põllumajandus, tekstiili- ja autotööstus ning kaevandus, ning samuti tuleb kasutusele võtta aktiivsed meetmed piirkondade majandusliku heaolu tugevdamiseks. Oma roll on ka töötajatele mõeldud spetsiaalsetel tööhõive-, väljaõppe- ja tugiteenustel, mis on seotud ettevõtete ja sektorite restruktureerimisega, muuhulgas näiteks kiirreageerimisskeemid kollektiivsete vallandamiste puhuks.

Tähelepanu tuleks pöörata ka töö innovatiivse ja paindliku korraldamisega seotud teadmiste arendamisele ja levitamisele, et kasutada ära uute tehnoloogiate eeliseid, sealhulgas kaugtöö, töötervishoiu ja -ohutuse parandamise (nt tööstusohutus), tootlikkuse suurendamise ning töö- ja pereelu parema kokkusobitamise osas. Siia alla võib kuuluda ka teadlikkuse tõstmine ettevõtete sotsiaalse vastutuse vallas, edendades teadlikkust tööõigustest ja tööeeskirjadest kinnipidamist, vähendades varimajandust ning püüdes muuta deklareerimata tööd seaduslikuks tööjõuks.

Sotsiaalpartneritel on tööturu paindlikkust tagavate mehhanismide loomisel tähtis roll. Seega peaksid liikmesriigid julgustama sotsiaalpartnerite tegevust selles valdkonnas. Peale selle eraldatakse lähenemiseesmärgi kohaselt asjakohane hulk Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) vahendeid suutlikkuse suurendamiseks, mis hõlmab väljaõpet, võrgustikke, sotsiaaldialogi tugevdamist ning sotsiaalpartnerite ühistegevust.

4.3.3. *Inimkapitali tehtavate investeeringute suurendamine hariduse ja oskuste täiendamise teel*

Euroopa peab suurendama investeeringuid inimkapitali. Inimeste hulk, kes ei sisene tööturule või ei suuda seal püsida oskuste puudumise, sh põhilise kirja- ja arvutusoskuse puudumise, või oskuste sobimatuse tõttu, on liiga suur. Võimaldamaks kõikidesse vanuserühmadesse kuuluvatele inimestele juurdepääsu tööhõivele ning parandamiseks tootlikkuse taset ja töö kvaliteeti, tuleb suurendada investeerimist inimkapitali ning arendada ja rakendada tulemuslikke riiklikke elukestva õppe strateegiaid, mis toovad kasu üksikisikutele, ettevõtetele, majandusele ja ühiskonnale. Tööhõivesuuniste raames on käesoleva rubriigi tegevussuunised järgmised:

- suurendada ja tõhustada investeringuid inimkapitali;
- sobitada haridus- ja koolitussüsteeme uute pädevusalaste nõudmistega.

Tööturukoolituse reformid, mille eesmärk on suurendada tööhõivet ning töötajate ja ettevõtete kohanemisvõimet, peavad olema seotud reformidega haridus- ja koolitussüsteemis. Varasematel programmiperioodidel on struktuurifondid investeerinud kaalukalt haridus- ja koolitussüsteemi. Järgmisel perioodil tuleks tugevdada investeringuid inimkapitali, keskendudes Lissaboni eesmärkidele ja lähtudes majanduskasvu ja tööhõive ühtsetest suunistest. Käsitleda tuleks järgmisi üldprioriteete:

- suurendada ja tõhustada investeringuid inimkapitali, arendades seejuures ettevõtete, riigiasutuste ja üksikisikute jaoks sobivaid ergutus- ja kaasrahastamismehhanisme;
- toetada ühtseid ja terviklikke elukestva õppe strateegiaid, pöörates seejuures erilist tähelepanu teadmispõhise majanduse kvalifikatsiooninõuetele, toetades liikmesriikide piirkondade- ja linnadevahelist koostööd ja partnerluse rajamist hariduse ja koolituse vallas, et lihtsustada kogemuste ja heade tavade jagamist, sh innovatiivsed projektid. Erilist tähelepanu tuleb pöörata ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele;
- toetada reformide arendamist ja juurutamist haridus- ja koolitussüsteemis, kasutades vajadusel ühtset Euroopa raamistikku ja põhimõtteid, eelkõige selleks, et suurendada koolituses ja tähelepanu tööturu vajadustele;
- tugevdada sidemeid ülikoolide, teadus- ja tehnoloogiakeskuste ning ettevõtete vahel, eriti võrkude loomise ja ühistegevuse kaudu.

Läheneesmärgist tulenevalt on paljud liikmesriigid silmitsi oluliste väljakutsetega hariduse ja koolituse alal. Rahalisi vahendeid tuleks kasutada selleks, et viia ellu reforme, mis tegelevad järgmiste spetsiifiliste prioriteetidega:

- piisava atraktiivse, kättesaadava ja kvaliteetse hariduse ja väljaõppe tagamine kõigil tasanditel, kaasa arvatud töötajate pädevuse ja kvalifikatsiooni tõstmine, paindlike õppeviiside ja uute võimaluste edendamine alates juba eelkooliastmest, meetmed koolist väljalangemise märgatavaks vähendamiseks ja teise taseme ülemise astme hariduse kõrgem lõpetamisprotsenti saavutamiseks ning parem juurdepääs eelkooli- ja kooliharidusele;
- kõrghariduse moderniseerimine ning inimpotentsiaali arendamine teaduses ja uuendustegevuses kraadiõppe, teadlaste täiendõppe ning noorte teaduse ja tehnikahariduse juurde meelitamise kaudu;
- kutsehariduse ja koolituse kvaliteedi ja atraktiivsuse tõstmine, ka praktikavõimaluste ja ettevõtlusalase koolituse pakkumise abil;
- suurema liikuvuse tagamine olenevalt vajadusest kas piirkondlikul, riiklikul või riikidevahelisel tasandil ning läbipaistvust, kvalifikatsioonide tunnustamist ning mitteformaalse ja vabahariduse valideerimist toetavate raamistike ja süsteemide edendamine;

- investeerimine hariduse ja väljaõppe infrastruktuuridesse, ka side- ja infotehnoloogiasse, kui need investeeringud on vajalikud reformide elluviimiseks ja/või kui need saavad oluliselt aidata parandada haridus- ja koolitussüsteemi kvaliteeti ja efektiivsust.

4.3.4. Haldussuutlikkus

Varasemate programmiperioodide jooksul on fondid tehnilist abi osutades tugevdanud liikmesriikide ja korraldusasutuste juhtimissuutlikkust määruste rakendamisel. Seda tehakse ka perioodil 2007 kuni 2013.

Lisaks fondide juhtimisele on riiklike haldusorganite ja avalike teenuste haldussuutlikkus, st arukas töökorraldus, üks majanduskasvu ja töökohtade loomise peamisi tingimusi. Seepärast toetavad fondid investeerimist haldusteenuste ja avalike teenuste inimkapitali ja sellega seotud side- ja infotehnoloogiavahenditesse kõikidel territoriaalsetel tasanditel kooskõlas muudetud Lissaboni strateegiaga, mis seab eesmärgiks seadusandluse, poliitika kavandamise ja elluviimise tõhustamise, et luua tingimused majanduskasvuks ja töökohtade loomiseks.

Lähenemiseesmärgi alla kuuluvate ühtekuuluvusriikide ja -piirkondade jaoks on tootlikkuse ja töö kvaliteedi tõstmine avalikus sektoris – eriti majanduse, tööhõive, sotsiaalsfääri, hariduse, tervishoiu, keskkonnakaitse ja õiguse valdkonnas – äärmiselt oluline reformide läbiviimiseks ja kiirendamiseks, tootlikkuse suurendamiseks ja majanduskasvuks majanduses tervikuna ning sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse ja säästva arengu soodustamiseks. Struktuurifondidel on oluline roll kõiki asjaomaseid sidusrühmasid hõlmava tulemusliku poliitika kavandamise ja elluviimise toetamisel paljudes valdkondades.

Seepärast kutsutakse lähenemiseesmärgi alla kuuluvaid ühtekuuluvusriike ja -piirkondi üles arendama riiklike haldusorganeid ja avalikke teenuseid riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil. Meetmed selles valdkonnas peaksid võtma arvesse iga liikmesriigi eriomast olukorda. Seepärast kutsutakse liikmesriike kooskõlas koondumise põhimõttega teostama põhjalikku analüüsi, et selgitada välja poliitikavaldkonnad, mis vajavad kõige rohkem haldussuutlikkusealast toetust. Investeeringud peaksid keskenduma nendele poliitikavaldkondadele, kus takistused sotsiaalmajandusliku arengu teel on kõige suuremad, ning haldusreformide põhielementidele.

Liikmesriigid peaksid tagama riiklike haldusorganite efektiivsuse ja läbipaistvuse suurendamise ning avalike teenuste moderniseerimise. Käesoleva rubriigi tegevussuunised on järgmised:

- **toetus poliitika ja programmide kavandamisele**, seirele, hindamisele ja mõju analüüsimisele uuringute, statistika, eksperditeadmiste ja ettenägelikkuse abil; toetus ametkondadevahelisele töö koordineerimisele ning asjaomaste avalike ja eraasutuste vahelisele dialoogile;
- **suutlikkuse suurendamine** poliitika ja programmide elluviimisel, sealhulgas kuritegevuse takistamise ja õigusaktide jõustamise osas, eriti koolitusvajaduste kaardistamise, karjääriarengu läbivaatamise, evalveerimise, sotsiaalse auditi, avatud valitsuse põhimõtete rakendamise, juhtkonna ja personali väljaõppe ning eritoetuse kaudu põhiteenuste, inspeksioonidele ja sotsiaal-majanduslikele partneritele.

4.3.5. Tööjõutervishoid

Arvestades ELi demograafilist struktuuri, vananevat rahvastikku ja tõenäolist tööjõu vähenemist lähiaastatel, on oluline, et liit võtaks samme, suurendamaks oma tööjõu tervena töötatud aega. Tervishoiu edendamisse ja haiguste ennetamisse tehtud investeeringud aitavad säilitada võimalikult paljude töötajate aktiivset osalemist ühiskonnas, säilitades nende panuse majandusse ja vähendades nende ülalpeetavuse määra. Sellel on otsene mõju tootlikkusele ja konkurentsivõimele, samuti jätab see olulise positiivse jälje elukvaliteedile tervikuna.

Tervisliku seisundi ja tervishoiuteenuste juurdepääsu osas on Euroopa piirkondade vahel suured erinevused. Seega on oluline, et ühtekuuluvuspoliitika edendaks tervishoidu, aidates nii pikendada tervena töötatud aega eelkõige vähem jõukates liikmesriikides ja piirkondades. Ühenduse tegevus tervishoiu edendamise ja ennetustöö osas mängib olulist rolli ebavõrdsuse vähendamisel tervishoius. Hea tervishoid tähendab kõrgemat tööturul osalemise määra, pikemat tööiga, kõrgemat tootlikkust ja väiksemaid tervishoiu- ja sotsiaalkulutusi.

Ühtekuuluvuspoliitika jaoks on oluline aidata ennekõike mahajäänud piirkondades kaasa hooldusravivõimaluste parandamisele ja investeerida tervishoiu infrastruktuuri, eriti kui nende puudumine või ebapiisav tase kujutab endast olulist takistust majanduslikule arengule. Liikmesriigid peavad tagama, et tervishoiusüsteemi efektiivsuse tõus saavutatakse investeeringutega side- ja infotehnoloogiasse, teadmistesse ja innovatsiooni. Käesoleva rubriigi tegevussuunised on järgmised:

- **terviseriskide ennetamine**, et tõsta tootlikkust terviseinfo kampaaniate kaudu ning teadmiste ja tehnoloogia siirdamise kaudu; tervishoiuteenuste vajalike oskuste, toodete ja seadmete tagamine, et ennetada riske ja minimeerida võimalikku kahju;
- **tervishoiu infrastruktuuri puuduste kõrvaldamine** ja teenuste osutamise tõhustamine, kui need puudused mõjutavad vähemjõukate liikmesriikide ja piirkondade majanduslikku arengut. See meede peaks põhinema teenuste osutamise ja asjakohase tehnoloogia (nagu telemeditsiin ja kulude kokkuhoidu võimaldavad e-tervishoiuteenused) optimaalse taseme põhjalikul analüüsil.

5. ÜHTEKUULUVUSPOLIITIKA TERRITORIAALNE MÕÕDE

Ühtekuuluvuspoliitika üks omadusi erinevalt sektoripoliitikatest on tema võime arvestada konkreetsete geograafiliste probleemide ja võimalustega. Geograafilised kaalutlused on ühtekuuluvuspoliitikas tähtsad. Järelkult peaksid liikmesriigid ja piirkonnad oma programme välja töötades ja esmatähtsatele eesmärkidele vahendeid suunates pöörama nendele geograafilistele erioludele läbivalt eraldi tähelepanu.

Territoriaalse mõõtmega arvestamine aitab arendada jätkusuutlikke kogukondi ja hoida ära olukorda, kus piirkondade ebahütlane areng vähendab majanduskasvu üldpotentsiaali. Selline lähenemisviis eeldab, et käsitlemist võivad vajada linna- ja maapiirkondade, aga ka eripiirkondade, nagu piirialade ja suuremate riikidevaheliste piirkondade ning eraldatusest, kaugusest (näiteks äärepoolseimad piirkonnad ja arktilised alad), hõredast rahvastikust või mägisest iseloomust tingitud muude probleemide all kannatavate piirkondade eriprobleemid ja -võimalused. Samuti võib olla vaja käsitleda rannikuäärsete alade keskkonnaalaseid ja demograafilisi piiranguid. Territoriaalse ühtekuuluvuse edendamise meetmete edukaks rakendamiseks on vaja veel ka konkurentsivõime tegurina toimivaid mehhanisme, mis aitavad

tagada, et kõiki territooriume koheldakse õiglaselt vastavalt nende erivõimalustele. Seega on mõõtme edukaks käsitlemiseks oluline võtta arvesse ka head valitsustava.

Tegelikult peakski territoriaalse ühtekuuluvuse edendamine moodustama järgmise põlvkonna programmides osa jõupingutustest selle nimel, et kogu Euroopa territoorium saaks aidata kaasa majanduskasvu ja tööhõive eesmärkide saavutamisele. Täpsemalt tähendab see, et territoriaalse ühtekuuluvuse käsitlus peab lähtuma iga liikmesriigi ajaloost, kultuurilisest või institutsioonilisest olukorrast.

Samuti on oluline kvaliteetsete partnerlussuhete arendamine, mis kaasaks kõikide tasandite, k.a riikliku, piirkondliku, linnade, maapiirkondade ja kohaliku tasandi osapooli. Edu territoriaalse ühtekuuluvuse vallas sõltub üldstrateegiast, millega sätestatakse eesmärkide ja meetmete raamistik.

Uue õigusliku raamistikuga on liikmesriikidel võimalus eraldada linnadele vahendeid linnaprobleemide käsitlemiseks uute programmide raames. Et partnerlusest täit kasu saada, peaksid linnad osalema kogu protsessis. See tähendab vastutust linnadele eraldatud programmiosa väljatöötamise ja rakendamise eest.

Uus õiguslik raamistik näeb ette ka eriaabi äärepoolseimatele piirkondadele, et teasakaalustada nende kaugusest tulenevaid suuri kulusid. Sõlmküsimuseks on eelkõige see, kuidas tagada, et see abi aitaks jätkusuutliku majanduskasvu ja töökohtade loomise toetamise näol kaasa programmi strateegia elluviimisele tervikuna.

5.1. Linnade panus majanduskasvu ja tööhõivesse

Nagu ühtekuuluvuspoliitikat ja linnasid käsitlevas komisjoni teatises nenditi, elab 60% Euroopa Liidu rahvastikust linnades, kus on rohkem kui 50 000 elanikku.²⁴ Suurem osa töökohti, ärisid ja kõrgkooli asub linnades ja suurlinna-aladel, mistõttu linnad on sotsiaalse ühtekuuluvuse saavutamise võtit. Euroopa linnad ja suurlinna-alad meelitavad ligi kõrgelt kvalifitseeritud töötajaid, luues tihti iseennast toitva tsükli, mis innovatsiooni ja äritegevust stimuleerides tõmbab ligi uusi talente.

Linnades ja suurlinna-aladel ei kontsentreeru ainult võimalused, vaid ka probleemid. Seepärast tuleks arvesse võtta linnaaladele eriomaseid probleeme, nagu töötus ja sotsiaalne tõrjutus (sh töötavate vaeste probleem), kõrge ja tõusev kuritegevuse määr, kasvav ülerahvastatus ning probleemsed linnapiirkonnad.

Linnaaladele keskendunud programme võib olla mitmesuguses vormis. Esiteks on meetmeid, millega edendatakse linna piirkondliku arengu mootorina. Sellised meetmed keskenduvad konkurentsivõime tõstmisele näiteks klastrite moodustamise abil. Toetatavad meetmed hõlmavad **ettevõtluse, innovatsiooni ja teenuste arendamise** edendamist, sh tootjateenused. Samuti on tähtis atraktiivsete tingimuste loomine kõrge kvalifikatsiooniga oskustöölisele (juurdepääsetavuse tagamine, kultuuriteenuste olemasolu jms).

Teiseks on olemas meetmed, millega edendatakse selliste linnapiirkondade ühtekuuluvust, mis püüavad parandada oma probleemsete osade olukorda. See mitte üksnes ei too otsest kasu

²⁴ Teatis nõukogule ja parlamendile „Ühtekuuluvuspoliitika ja linnad: linnade panus piirkondade majanduskasvu ja tööhõivesse”, KOM (2006) [...], 12.7.2006.

linnapiirkondadele endile, vaid aitab leevendada ka survet eeslinnadele, kus parema elukvaliteedi otsingute tulemusena võib toimuda kontrollimatu valglinnastumine.

Sellega seoses on olulised meetmed, millega püütakse taastada **füüsilist keskkonda**, kujundada ümber mahajäetud tööstusalasid ning eriti vanades tööstuspiirkondades säilitada ja arendada ajaloo- ja kultuuripärandit, millel võib olla positiivne kaasmõju turismi arengule, et luua rohkem atraktiivseid linnu, kus inimesed tahavad elada. Olemasoleva avaliku ruumi ja tööstusalade taastamisel on oluline osa ees- ja valglinnastumise vältimisel, mis aitab kaasa jätkusuutliku majandusarengu tagamiseks vajalike tingimuste loomisele. Üldisemalt võivad linnad avalike alade planeerimise, kujundamise ja parema hooldamise teel vähendada kuritegevust, mis aitab luua atraktiivseid tänavaid, parke ja haljasalasid, mis on turvalised ja kus võibki end turvaliselt tunda. Linnades on keskkonna, majanduse ja sotsiaalne mõõde omavahel tihedalt seotud. Kvaliteetne linnakeskkond toetab uuendatud Lissaboni strateegia eesmärki muuta Euroopa atraktiivseks töö-, elu- ja investeerimiskohaks.²⁵

Kolmandaks on olemas meetmed, millega edendatakse **tasakaalustatumat, polütsentrilist arengut**, arendades linnavõrgustikke nii siseriiklikul kui ka ühenduse tasandil, sh ühendusi kõige tugevama majandusega linnade ning ülejäänud linnapiirkondade, sh väikeste ja keskmise suurusega linnade vahel. Selleks on majanduskasvu pooluste väljaselgitamisel ja tugevdamisel vaja teha strateegilisi otsuseid ning sama oluline on luua võrgud, mis seovad neid nii füüsiliselt (infrastruktuur, infotehnoloogia jne) kui ka inimhõõtu poolest (koostöö edendamise meetmed jms). Kuna need poolused hõlmavad suuremaid territooriume, k.a vahetult linnu ümbritsevaid maapiirkondi, toetavad nad nii vastava liikmesriigi kui ka kogu ühenduse tasakaalustatud arengut. Samuti pakuvad maapiirkonnad teenuseid ühiskonnale laiemalt, näiteks puhkusevõimaluste ja kõrgelt hinnatud maastikualade näol. Seetõttu tuleks keskenduda ka linna- ja maapiirkondade vahelistele seostele.

Varasemate kogemuste kohaselt tuginevad linnadele suunatud meetmed hulgale aluspõhimõtetele. Esiteks on nende eesmärkide saavutamisel tähtis roll linnade ja kohalike omavalitsuste põhipartneritel. Nagu eespool osutatud, võivad liikmesriigid delegeerida linnapiirkondade arendamise vastutuse linnadele. See on eriti tähtis lähedusega seotud olukordades, näiteks kui on vaja reageerida valdavalt kohalikkude laadi probleemidele, nagu näiteks sotsiaalne tõrjutus või põhiteenuste puudumine.

Teiseks on keskmise ja pika tähtajaga **säästliku linnaarengu kavade** ettevalmistamine tavaliselt edu pant, sest see tagab investeeringute ja nende keskkonnakvaliteedi sidususe. Ühtlasi aitab see tagada erasektori kohustusi ja osalemist linnauuenduses. Üldjuhul on vaja multidistsiplinaarset või integreeritud lähenemisviisi. Meetmete puhul, mis on näiteks suunatud konkreetsetes piirkondades sotsiaalse kaasatuse parandamisele, on vaja, et meetmed, millega püütakse parandada elukvaliteeti (k.a keskkonna- ja eluasemetingimusi) või kodanikele osutatavate teenuste taset, ühendatakse meetmetega, millega soodustatakse uute tegevuste arendamist ning töökohtade loomist, et kindlustada nende piirkondade kaugem tulevik. Uus JESSICA algatus on mõeldud finantsikorralduse arendamise soodustamiseks ja hõlbustamiseks, et toetada linnade arengukavadesse kuuluvaid projekte.

Integreeritud tugiteenused ja -programmid peaksid üldiselt keskenduma kõige raskemas olukorras olevatele rühmadele, nagu näiteks sisserändajad, noored ja naised. Teenuste kavandamisel ja osutamisel tuleks osalema julgustada kõiki kodanikke.

²⁵ Linnakeskkonna temaatiline strateegia, KOM (2005) 718 lõplik.

JESSICA: säästev linnaareng

JESSICA (Euroopa ühine toetus linnapiirkondade jätkusuutlikele investeeringutele, *Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas*) on uus algatus, millega luuakse ühelt poolt liikmesriikide asutuste ning teiselt poolt komisjoni, Euroopa Investeeringuspanga (EIP) ning Euroopa Nõukogu Arengupanga (CEB) säästva linnaarengu uue finantskorraldusega seotud tihedama koostöö raamistik. Sellesse oodatakse osalema ja panust andma ka teisi rahvusvahelisi finantsasutusi ning Euroopa pangandus- ja erasektorit. JESSICA käivitas komisjon koostöös EIPga ja CEBga, et pakkuda ühtekuuluvuspoliitika järgmise põlvkonna programmide eest vastutavatele ametkondadele abi ja võimalusi.

JESSICA eeskuju on VKEde rahastamisvõimaluste parandamise algatus JEREMIE, millega tal on palju sarnasusi. Nagu JEREMIE, nii loob ka JESSICA raamistiku, mis vastavalt programmide panusele linnaarengu fondidesse või käibefondidesse suurendab eksperditeadmisi, annab juurde laenamismõimalusi ning parandab suhtlemist projekti edendajatega, mis viib uute reaalseste investeeringuteni.

Integreeritud linnaarengu kavade kontekstis on JESSICA ja JEREMIE teineteist vastastikku täiendavad. JEREMIE võib parandada linnapiirkondade mikro-, väike- ja keskmise suurusega ettevõtete rahastamisvõimalusi, samal ajal kui JESSICA võib toetada linnade infrastruktuuriprojekte ja -võrke, energiatõhusust või info- ja sidetehnoloogia projekte või mis tahes muid projekte või projektirühmi, mille suhtes ERF (või ESF) on kohustatud sekkuma ja mis ei ole seotud VKEde rahastamisvõimalustega ning kuuluvad integreeritud linnaarengu kavasse.

5.2. Maapiirkondade, kalanduspiirkondade ja looduslikult halvemas olukorras olevate piirkondade majandusliku mitmekesisuse toetamine

Ühtekuuluvuspoliitika võib oluliselt toetada ka maapiirkondade majanduslikku taastumist, täiendades meetmeid, mida toetab uus maaelu arendamise fond (Euroopa Maaelu Arendamise Põllumajandusfond – EAFRD).²⁶ Selle täiendava lähenemise eesmärk on toetada Euroopa maapiirkondade majanduse restruktureerimist ja mitmekesistamist.

Julgustama peab sünergiat struktuuri-, tööhõive- ja maaelu arendamise poliitika vahel. Selles kontekstis peaksid liikmesriigid tagama ERFi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Euroopa Kalandusfondi ja Euroopa Maaelu Arendamise Põllumajandusfondi finantseeritud meetmete sünergia ja järjepidevuse antud territooriumil ja antud tegevusvaldkonnas. Eri fondide toetatavate meetmete vahelistesse piiridesse ja koordineerimismehhanismidesse puutuvad juhised peaksid olema määratletud riikliku strateegilise viiteraamistiku/strateegilise plaani tasandil.

Ühtekuuluvuspoliitika maapiirkondi või loodusliku halvemusega piirkondi, sh paljusid saarepiirkondi soodustavad meetmed peaksid maapiirkondade majanduse mitmekesistamise kaudu kaasa aitama uute võimaluste loomisele. See hõlmab minimaalse juurdepääsu tagamist **majanduslikele üldhuviteenustele**, et ligi meelitada ettevõtteid ja oskustöölisi ning peatada väljaränne. Sellega seoses on vajalik ühenduvus peamiste riiklike ja Euroopa koostöövõrkudega. Lisaks peaks ühtekuuluvuspoliitika toetama maapiirkondade endogeenset

²⁶ Nõukogu 20. septembri 2005. aasta määrus (EÜ) nr 1685/2005 (ELT L 277, 21.10.2005, lk 1).

suutlikkust, soodustades näiteks tooteturundust riiklikul ja globaalsel tasemel ning soodustades protsessi ja tooteinnovatsiooni olemasolevates majandusharudes.

Eriti tõsiseks ülesandeks on teenuste, sealhulgas ka tööjõu tervishoiule suunatud teenuste tõhusaks toimimiseks vajaliku kriitilise massi saavutamine. Kõikidele teenustele üldise juurdepääsu tagamise, eriti väga hõreda rahvastikuga piirkondades, võib saavutada maapiirkonna **arengukeskustesse** (näiteks väikestes ja keskmise suurusega linnades) investeerimise ning kohalike varade ja uue infotehnoloogia kombinatsioonil põhinevate **majandusklastrite** arendamise kaudu.

Paljud maapiirkonnad sõltuvad suurel määral turismist. Need piirkonnad vajavad **terviklikku lähenemist**, mis oleks kvaliteetne, orienteeritud tarbija rahulolule ja põhineks säästva arengu majanduslikul, sotsiaalsel ja keskkondlikul mõõtmel. Meetmed peaksid ära kasutama ja püüdma säilitada ja arendada loodus- ja kultuurivarasid, millel võib olla oluline positiivne kaasmõju investeringute toetamise kaudu elupaikade kaitsmise ja looduslikku mitmekesisusse. Sellise lähenemise eesmärgiks peaks olema avaldada positiivset mõju nii turismisektorile, kohalikule majandusele, turismisektoris töötavatele inimestele, külastajatele ja kohalikele elanikele kui ka loodus- ja kultuuripärandile.

Kalandussektoris on kalandusest sõltuvate rannikuäärsete piirkondade ja väikesaarte majanduslik restruktureerimine sageli eriti keerukas geograafilistel põhjustel ning ühtekuuluvuspoliitika võib siin mängida olulist rolli, täiendades uue Euroopa Kalandusfondi (EFF) poolt toetatavaid meetmeid.

5.3. Koostöö

Piiriülest, riikide- ja piirkondadevahelist koostööd, sh vajaduse korral merekoostööd edendavad meetmed peaksid täiendama eeltoodud kolme prioriteeti. Sellest tulenevalt peaks tihedam koostöö ELi piirkondade vahel aitama kiirendada majandusarengut ja suurema majanduskasvu saavutamist. Riigipiirid on tihti Euroopa territooriumi kui terviku arenemise takistuseks ja võivad piirata selle täieliku konkurentsivõime potentsiaali. Piiriüleses ja riikidevahelises kontekstis on transport, veemajandus ja keskkonnakaitse headeks näideteks riigipiire ületavat, sihipärast ja terviklikku lähenemist vajavate ülesannete kohta.

5.4. Piiriülene koostöö

Euroopa piiriülese koostöö lõppeesmärgiks on lõimida riigipiiridega eraldatud, ent ühiste probleemidega ja ühiseid lahendusi vajavaid piirkondi. Tööjõu- ja kapitalituru killustumise, infrastruktuurivõrkude, finantssuutlikkuse ja institutsioonidega seotud probleeme kogevad kõik liidu piirialad.

Ehkki koostööprogrammid peavad olema kohandatud iga konkreetse piiriala olukorraga, on tähtis, et majanduskasvu ja töökohtade loomise toetuseks püütakse keskenduda peamistele prioriteetidele.

Üldiselt rakendatavad nõuanded ei pruugi alati olla tulevase piiriülese koostöö jaoks asjakohased, kuna olukorrad on erinevad. Samas on piiride põhjustatud takistusi silmas pidades kasulikuks lähtepunktiks olemasoleva transpordi- ja sideinfrastruktuuri parandamine ja vajadusel uute ühenduste loomine. Need on piiriüleste kontaktide loomise ja arendamise eelduseks.

Piiriülene koostöö peaks keskenduma piirialade konkurentsivõime tugevdamisele. Lisaks peaks see soodustama majanduslikku ja sotsiaalset lõimumist, eriti juhul, kui majanduslik olukord ühel ja teisel pool piiri on väga erinev. Meetmetena on kasutusel teadmiste ja oskusteabe siire, piiriülese majandustegevuse, piiriülese hariduse ja koolituse ning tervishoiupotentsiaali arendamine, piiriülese tööjõuturu integreerimine ning keskkonna ja üldiste ohtude ühine haldamine. Kui piiriülese koostöö algtingimused on täidetud, peaks ühtekuuluvuspoliitika keskenduma meetmetele, mis annavad piiriülesele tegevusele lisaväärtuse, näiteks tõstma piiriülest konkurentsivõimet innovatsiooni ning teadus- ja arendustegevuse abil, ühendama mittemateriaalseid (teenused) või füüsilisi (transport) võrgustikke, tugevdamaks piiriülest identiteeti kui osa liidu kodakondsusest, edendama tööturu piiriülest integratsiooni, piiriülest veemajandust ja üleujutuste vältimist.

Eritähelepanu tuleb pöörata liidu laienemisega kaasnenud välispiiride muutustest tingitud võimalustele ja probleemidele. Sellega seoses tuleb edendada järjekindlaid piiriüleseid meetmeid majandusaktiivsuse suurendamiseks kummalgi pool piire ning kõrvaldada arengutakistused. Selleks peavad ühtekuuluvuspoliitika ja uus Euroopa naabruspoliitika ja partnerluse rahastamisvahend nende meetmete jaoks looma ühtse raamistiku.

5.5. Riikidevaheline koostöö

Riikidevahelised alad on makroregioonid, mis vajavad majanduslikku ja sotsiaalset integratsiooni ning sidususe suurendamist. Riikidevahelised koostööprogrammid püüavad tõsta liikmesriikidevahelist koostööd strateegilise tähtsusega küsimustes.

Nii peaks toetama meetmeid, mille eesmärgiks on parandada nii aladevahelist füüsilist seotust (nt investeringuid säästvasse transporti) kui ka mittemateriaalseid ühendusi (võrgustikke, koostööd piirkondade ja asjaosaliste vahel).

Kavandatud meetmete hulka kuulub Euroopa transpordikoridoride loomine (eriti piiriülestes lõikudes) loodusõnnetuste ennetamise, vesikonnapõhise veemajanduse, integreeritud merendusala koostöö ning teadus- ja arendustegevuse ja innovatsioonivõrkude tarvis.

Praeguste riikidevahelise koostöö piirkondade kaarti on muudetud, et need piirkonnad looksid tingimused põhiliste struktuurimeetmete rakendamiseks. Nende loomisel on arvesse võetud territoriaalset ühtsust ja geograafilist laadi funktsionaalseid kriteeriume, näiteks sama vesikonna või rannikuvööndi jagamist, samasse mägi- ja jõgialasse kuulumist, tähtsa transpordikoridoriga lõikumist. Muud kriteeriumid, nagu ajalugu või institutsionaalsed struktuurid, käimasolev koostöö või olemasolevad konventsioonid, on samuti olulised.

5.6. Piirkondadevaheline koostöö

Piirkondadevahelise koostöö programmid peaksid keskenduma majanduskasvu ja tööhõive kavale: innovatsiooni tugevdamine, VKEd ja ettevõtetus, keskkond ja riskienetus. Lisaks julgustatakse kogemuste ja parimate tavade vahetamist linnaarenduse valdkonnas, avaliku sektori teenuste moderniseerimist (nagu näiteks side- ja infotehnoloogia kasutamine tervishoius ja valitsuse töös) ning koostööprogrammide elluviimist, nagu ka teadusuuringuid ja andmete kogumist. Piirkondadevahelist koostööd toetatakse ka lähenemise ning piirkondliku konkurentsivõime ja tööhõive programmide raames. Lisaks julgustatakse kogemuste ja parimate tavade vahetamist linnaarenduse, sotsiaalse kaasamise ning linnade ja maapiirkondade vaheliste suhete valdkonnas ja koostööprogrammide rakendamist.

Ettepanek:

NÕUKOGU OTSUS

ühenduse ühtekuuluvuspoliitika strateegiliste suuniste kohta

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Ühenduse asutamislepingut,

võttes arvesse nõukogu [kuupäev] 2006. aasta määrust (EÜ), millega nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi ja Ühtekuuluvusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1260/1999,²⁷ eriti selle artikli [25] esimest lõiku,

võttes arvesse komisjoni ettepanekut,²⁸

võttes arvesse Euroopa Parlamendi nõusolekut,²⁹

võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust,³⁰

võttes arvesse Regioonide Komitee arvamust³¹

ning arvestades järgmist:

- (1) Asutamislepingu artikli 158 kohaselt püüab ühendus majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamiseks ühtlustada eri piirkondade arengutaset ning vähendada mahajäämust kõige ebasoodsamas olukorras olevates piirkondades ja saartel, kaasa arvatud maapiirkondades.
- (2) Määruse (EÜ) nr [...] /2006 artikli 25 kohaselt tuleks kehtestada majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse strateegilised suunised, et määratleda Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi ja Ühtekuuluvusfondi (edaspidi „fondid”) soovituslik sekkumisraamistik, võttes arvesse ühenduse muid tegevussuundi ühenduse harmoonilise, tasakaalustatud ja säästva arengu edendamiseks.
- (3) Laienemine toob kaasa ühenduse regionaalsete erinevuste olulise suurenemise, kuigi mõne uue liikmesriigi vaeseimas piirkonnas on kõrgeimad majanduskasvu näitajad. Seepärast kujutab laienemine endast ainulaadset võimalust kogu ühenduse

²⁷ ELT L ..., ..., lk...

²⁸ ELT C , , lk .

²⁹ ELT C , , lk .

³⁰ ELT C , , lk .

³¹ ELT C , , lk .

majanduskasvu ja konkurentsivõime edendamiseks, mida peaksid kajastama ka käesolevad strateegilised suunised.

- (4) 2005. aasta kevadine Euroopa Ülemkogu kinnitas, et ühendus peab mobiliseerima kõik asjakohased riiklikud ja ühenduse ressursid, kaasa arvatud ühtekuuluvuspoliitika, et saavutada ühtsetest suunistest, sh nõukogu vastu võetud majanduspoliitika üldsuunistest ja tööhõivesuunistest koosneva uuendatud Lissaboni tegevuskava eesmärgi³².
- (5) Asutamislepingus sätestatud eesmärkide saavutamiseks ja eelkõige tegeliku majandusliku lähenemise saavutamisele kaasa aitamiseks tuleks tegevustes, mida toetatakse ühtekuuluvuspoliitika piiratud ressurssidest, keskenduda säästva majanduskasvu, konkurentsivõime ja tööhõive edendamisele, võttes arvesse uuendatud Lissaboni tegevuskava.
- (6) Strateegiliste suuniste eesmärk peaks seega olema suurendada ühtekuuluvuspoliitika strateegilist osatähtsust, et tugevdada sünergiat uuendatud Lissaboni tegevuskavaga ja aidata ellu viia selle eesmärgi.
- (7) 2005. aasta kevadine Euroopa Ülemkogu tõdes vajadust Lissaboni eesmärkide parema omaksvõtu järele kohalikul tasandil, mis hõlmab piirkondlikke ja kohalikke jõude ning tööturu osapooli, eelkõige valdkondades, kus suurem lähedus on määrava tähtsusega, näiteks innovatsioon, teadmispõhine majandus ning uus info- ja sidetehnoloogia, tööhõive, inimkapital, ettevõtlus, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete (VKEde) toetamine ja juurdepääs riskikapitalile. Selle kohustuse tähtsust on strateegilistes suunistes arvestatud.
- (8) Strateegilistes suunistes tuleks samuti arvestada, et ühtekuuluvuspoliitika edukas rakendamine sõltub makromajanduslikust stabiilsusest ja riiklikest struktuurireformidest koos mitmesuguste muude investeerimist soodustavate tingimustega, kaasa arvatud ühtse turu efektiivne rakendamine, haldusreformid, head valitsemistavad, soodne ärikeskkond ja oskustööjõu olemasolu.
- (9) Liikmesriigid on välja töötanud riiklikud reformiprogrammid, et edendada majanduskasvu- ja tööhõivetingimusi ühtsete suuniste kohaselt. Strateegilised suunised peaksid kõigi liikmesriikide ja piirkondade puhul tähtsustama eelkõige neid investeringuid, mis aitavad riiklike ja piirkondlike vajadusi ning olusid silmas pidades saavutada riiklike reformiprogrammide eesmärgi: innovatsioon, teadmispõhine majandus ning uus info- ja sidetehnoloogia, tööhõive, inimkapital, ettevõtlus, VKEde toetamine ja juurdepääs riskikapitalile.
- (10) Strateegilistes suunistes tuleks arvestada ühtekuuluvuspoliitika rolliga ühenduse muu, Lissaboni tegevuskavaga kooskõlas oleva poliitika elluviimisel.
- (11) Lähenemiseesmärgi raames toetust saavate piirkondade ja liikmesriikide puhul tuleks eesmärgiks seada majanduskasvu potentsiaali stimuleerimine, et saavutada ja säilitada kõrgeid majanduskasvu näitajaid, mis hõlmab peamiste infrastruktuurivõrkude puudujääkide lahendamist ning institutsioonilise ja haldussuutlikkuse tugevdamist.

³²

ELT

- (12) Ühtekuuluvuspoliitika territoriaalne mõõde on oluline ning kõigil ühenduse piirkondadel peaks olema võimalus anda panus majanduskasvu ja tööhõivesse. Seega peaksid strateegilised suunised arvesse võtma nii linna- kui ka maapiirkondade investeeringuvajadusi, pidades silmas nende rolli regionaalarengus ning selleks, et edendada tasakaalustatud arengut, jätkusuutlikke kogukondi ja sotsiaalset kaasamist.
- (13) Euroopa territoriaalse koostöö eesmärgil on oluline osa ühenduse territooriumi tasakaalustatud ja säästva arengu tagamises. Strateegilised suunised peaksid kaasa aitama Euroopa territoriaalse eesmärgi elluviimisele, mille saavutamine sõltub asjaomaste riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi territooriumide jagatud arengustrateegiatest ning nende omavahelisest suhtlemisest, et tagada ideede ülevõtt tähtsamatesse riiklikesse ja piirkondlikesse ühtekuuluvusprogrammidesse.
- (14) Säästva arengu edendamiseks peaksid strateegilised suunised käsitlema vajadust võtta riiklike strateegiate väljatöötamisel arvesse keskkonnakaitse ja keskkonna parandamise küsimust.
- (15) Meeste ja naiste võrdsus ning diskrimineerimise vältimine soo, rassi, rahvuse, usu või veendumuste, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse põhjal on ühtekuuluvuspoliitika aluspõhimõtted ning neid tuleks järgida ühtekuuluvusstrateegia kõigil tasanditel.
- (16) Ühtekuuluvuspoliitika edukaks rakendamiseks tuleb kõigil tasandil järgida head valitsemistava. Strateegilistes suunistes tuleks arvestada arengustrateegiate väljatöötamiseks ja rakendamiseks loodud laiapõhjalisi partnerlusi, mida on vaja keerukate ühtekuuluvusstrateegiate eduka juhtimise tagamiseks, ning vajadust kvaliteetse ja tõhusa avaliku sektori järele.
- (17) Käesolevad strateegilised suunised kujutavad endast ühtset soovituslikku raamistikku, mida liikmesriigid ja piirkonnad võiksid kasutada riiklike ja piirkondlike programmide arendamisel, eelkõige eesmärgiga hinnata nende panust ühenduse eesmärkide saavutamisse ühtekuuluvuse, majanduskasvu ja tööhõive valdkonnas. Neid strateegilisi suuniseid arvestades peaks iga liikmesriik ette valmistama oma riikliku strateegilise raamistiku ja vastavad rakenduskavad,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA OTSUSE:

Artikkel 1

Käesolevaga võetakse vastu lisa sätestatud ühenduse majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse strateegilised suunised (edaspidi „strateegilised suunised”).

Artikkel 2

Liikmesriigid tagavad, et nende riiklikud strateegilised raamistikud ja rakenduskavad aastateks 2007–2013 on käesolevate suunistega kooskõlas.

Artikkel 3

Käesolev otsus on adresseeritud liikmesriikidele.

Brüssel,

*Nõukogu nimel
eesistuja*

Ühenduse ühtekuuluvuspoliitika strateegilised suunised aastateks 2007–2013

1. SISSEJUHATUS: ÜHTEKUULUVUSPOLIITIKA SUUNISED AASTATEKS 2007–2013

Vastavalt uuendatud Lissaboni tegevuskava ühtsetele majanduskasvu- ja tööhõivesuunistele peavad ühtekuuluvuspoliitika toetatavad programmid suunama vahendeid eelkõige järgmise kolme prioriteedi elluviimisse:³³

- suurendada **liikmesriikide, piirkondade ja linnade atraktiivsust**, parandades juurdepääsetavust, tagades teenuste küllaldase kvaliteedi ja taseme, ning säilitades nende keskkonda;
- soodustada **innovatsiooni, ettevõtlust ning teadmispõhise majanduse** kasvu teadustöö- ja innovatsioonialase suutlikkuse kaudu, kaasa arvatud uued side- ja infotehnoloogiad; ja
- luua **rohkem ja paremaid töökohti**, suurendades tööhõive või ettevõtluse atraktiivsust suurema hulga inimese jaoks, parandades töötajate ja ettevõtete kohanemisvõimet ning suurendades investeerimist inimkapitali.

Uuendatud Lissaboni tegevuskava eesmärkide ülevõtmisel uutesse programmidesse tuleb arvestada järgmisi põhimõtteid.

Esiteks, kooskõlas Lissaboni tegevuskava taaskäivitamisega peaks ühtekuuluvuspoliitika keskenduma rohkem **teadmistele, teadustööle ja innovatsioonile ning inimkapitalile**. Seega tuleks märgatavalt suurendada üldist rahastamistegevust nendes valdkondades, nagu näevad ette uued rahastamissätted. Lisaks peaksid liikmesriigid ja piirkonnad saama innustust majanduskasvu ja tööhõive vallas nähtavalt positiivseid tulemusi andnud parimatest tavadest.

Teiseks peaksid liikmesriigid ja piirkonnad taotlema **säästva arengu** eesmärki ning suurendama sünergia majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnamõõtme vahel. Uuendatud Lissaboni majanduskasvu ja töökohtade loomise strateegia ning riiklikud reformiprogrammid rõhutavad keskkonna rolli majanduskasvus, konkurentsivõimes ja tööhõives. Säästva arengu edendamiseks tuleb programmide ja projektide ettevalmistamisel arvestada keskkonnakaitset.

Kolmandaks peaksid liikmesriigid ja piirkonnad taotlema **meeste ja naiste võrdsuse** eesmärki programmide ja projektide ettevalmistamise ja rakendamise kõikides etappides. Selle saavutamiseks saab astuda konkreetseid samme võrdsuse soodustamiseks, samuti võtta hoolikalt arvesse seda, kuidas teised projektid ja fondide haldamine võib mõjutada naisi ja mehi.

Neljandaks tuleks liikmesriikidel astuda asjakohaseid samme, et **vältida diskrimineerimist** soo, rassi, rahvuse, usu või veendumuste, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse põhjal fondide rakendamise kõigis etappides. Puuetega inimeste juurdepääs on üks kriteerium, mida

³³ Teatis kevadisele Euroopa Ülemkogule „Koostöö majanduskasvu ja töökohtade loomise nimel – Lissaboni strateegia uus algus”, KOM (2005) 24, 2.2.2005.

tuleb järgida fondide poolt kaasrahastatavate projektide määratlemisel ning nende rakendamise eri etappides.

Järgnevalt võetakse vaatluse alla kõigi nende laialdaste valdkondade põhiaspektid, käsitledes iga rubriigi konkreetseid suuniseid. Kõik need üksikasjalikud suunised ei ole asjakohased kõikide piirkondade puhul. Kõige sobivam investeeringute valik sõltub eelkõige iga liikmesriigi ja piirkonna tugevate ja nõrkade külgede ning liikmesriigi või piirkonna olude analüüsist. Suunised kujutavad endast pigem ühtset raamistikku, mida liikmesriigid ja piirkonnad võiksid kasutada riiklike, piirkondlike ja kohalike programmide arendamisel, eelkõige eesmärgiga hinnata nende panust ühenduse eesmärkide saavutamisse ühtekuuluvuse, majanduskasvu ja tööhõive valdkonnas.

1.1. SUUNIS: Euroopa ja selle piirkondade muutmine atraktiivsemateks investeerimis- ja töökohtadeks

Üks majanduskasvu ja tööhõive eeltingimusi on vajaliku infrastruktuuri (nt transport, keskkond, energeetika) kättesaadavuse tagamine ettevõtetele. Nüüdisaegne turvaline infrastruktuur on paljude ettevõtete tulemuslikkuse seisukohast oluline tegur, mis mõjutab piirkondade ja linnade majanduslikku ja sotsiaalset atraktiivsust. Investeerimine infrastruktuuri mahajäänud piirkondades, eriti uutes liikmesriikides, soodustab majanduskasvu, kiirendab seeläbi nende lähenemist ülejäänud liidule ning parandab elukvaliteeti. Vahendid peaksid tulema mitte üksnes toetustest, vaid võimaluse korral ka erasektorilt ja laenudest, näiteks Euroopa Investeerimispannalt (EIP). Järgmisel perioodil tuleb liikmesriikides programme juhtivatele asutustele anda rohkem võimalusi kasutada EIP eksperdiabi, et valmistada ette sobivaid projekte, mida Euroopa Liit JASPERSi algatuse alusel rahastaks.

1.1.1. Transpordi infrastruktuuri laiendamine ja parendamine

Efektiivse, paindliku, turvalise ja puhta transpordi infrastruktuuri loomist võib pidada majandusliku arengu vajalikuks eeltingimuseks, kuna see edendab tootlikkust ja seega ka asjaomaste piirkondade arenguväljavaateid, soodustades inimeste ja kaupade liikumist. Transpordivõrgud edendavad kauplemisvõimalusi, suurendades efektiivsust. Üleeuroopaliste transpordi infrastruktuuride (eriti üleeuroopalise transpordivõrgu kolmekümne eelisprojekti asjaomaste osade) arendamine, keskendudes eriti piiriülestele projektidele, on väga oluline ka siseriiklike turgude suurema integratsiooni saavutamiseks, eriti laienenud liidu kontekstis.

Infrastruktuuri investeerimist tuleb kohandada asjaomaste piirkondade ja riikide erivajaduste ja majandusliku arengu tasemega. Kõnealused vajadused on üldjuhul suurimad ühtluspiirkondades ja Ühtekuuluvusfondiga hõlmatud riikides. Tavaliselt hakkab infrastruktuuri investeeringute (nagu muudegi investeeringute) tootlus vähenema, kui teatav rahastamistase on ületatud. Majandustulu sellistest investeeringutest on kõrge siis, kui infrastruktuur on hõre ja põhivõrgud lõplikult valmis ehitamata, aga kui teatav tase on saavutatud, hakkab see tõenäoliselt vähenema.

Seepärast tuleb arvesse võtta piirkondliku majandusliku arengu taset ja suurte infrastruktuuri sihtkapitalide olemasolu. Vähiarenenud piirkondades ja riikides võivad rahvusvahelised ja piirkondadevahelised ühendused tuua pikaajalises plaanis suuremat tulu ettevõtete suurenenud konkurentsivõime näol ning samuti soodustada tööjõu liikuvust. Teisest küljest võib piirkondliku transpordi infrastruktuuri ehitamine olla asjakohasem piirkondades, kus majandusbaas on hajutatud ja väikesemõõduline ning asustumuster põhineb väikelinnadel.

Piirkondades, kus teedevõrk on ebapiisav, tuleks rahastada ka majanduslikult oluliste teede ehitamist. Tegelda tuleb ka liikuvuse ja juurdepääsuprobleemidega linnaaladel, toetades integreeritud juhtimissüsteeme ja puhta transpordi lahendusi.

Transporti investeerimise kasutegurite maksimeerimiseks peaks fondide toetus olema rajatud mitmele põhimõttele.

Esiteks tuleks kasutada objektiivseid kriteeriume, et määrata kindlaks kavandatava infrastruktuuriinvesteeringu tase ja olemus. Potentsiaalset tootlikkust tuleks mõõta näiteks asjaomaste piirkondade majandusliku arengu taseme ja majandustegevuse laadi, infrastruktuuride üldise tiheduse ja kvaliteedi või ülerahvastatuse taseme alusel. Sotsiaalset tootlikkust välja selgitades tuleks võtta arvesse kavandatavate infrastruktuuriprojektide sotsiaalset ja keskkonnamõju.

Teiseks tuleks võimalikult suures ulatuses järgida keskkonناسäästlikkuse põhimõtet kooskõlas valge raamatuga.³⁴ Kasutama tuleks hakata keskkonناسäästlikumaid veoliike. Sellegipoolest tuleks optimeerida iga veoliigi keskkonناسäästlikkust ja üldist tõhusust, arvestades eelkõige infrastruktuuri kasutamist eri veoliikide piires ja nende vahel.³⁵

Kolmandaks tuleks ühtluspriirkondades ja Ühtekuuluvusfondiga hõlmatud piirkondades erilist tähelepanu pöörata raudteesüsteemi uuendamisele, valides hoolikalt prioriteetseid valdkondi, tagades nende koostalitlusvõime Euroopa raudteetranspordi juhtimissüsteemi raames.

Neljandaks peaks transpordi infrastruktuuri investeerimisega kaasnema asjakohane liiklusjuhtimine, mille puhul erilist tähelepanu pööratakse ohutusele, kooskõlas siseriiklike ja ühenduse standarditega. Riiklikud ja piirkondlikud strateegiad peaksid võtma arvesse vajadust saavutada tasakaalustatud (ja selge) jaotus transpordiliikide vahel, mis rahuldab nii majanduslikke kui keskkonnavalaseid vajadusi. Strateegiad peaksid hõlmama näiteks intelligentseid transpordisüsteeme, multimodaalseid platvorme ja eelkõige tehnoloogiaid, mis on kasutusel eespool mainitud Euroopa raudteetranspordi juhtimissüsteemis ja „Ühtse Euroopa taeva” lennujuhtimise uurimisprogrammis (SESAR – programm Euroopa lennuliikluse juhtimise süsteemi ühtlustamiseks).

Eespool kirjeldatud põhimõtetele tuginevad tegevussuunised on järgmised.

- Liikmesriigid ja lähenemiseesmärgi³⁶ raames või Ühtekuuluvusfondi suhtes abikõlblikud piirkonnad peaksid eelistama 30 üleeuroopalise tähtsusega projektist neid, mis paiknevad nende territooriumil. Selle projektide rühma raames väärivad erilist tähelepanu piiriülesed ühendused. Liikmesriigid peaksid kasutama koordinaatoreid, et lühendada ajavahemikku võrgu kavandamise otsuse tegemisest selle tegeliku ehitamiseni. Ülejäänud üleeuroopaliste võrkude projekte ja strateegilisi transpordiühendusi tuleks toetada juhul, kui see on tõeliselt põhjendatud, arvestades projekti panust majanduskasvu ja konkurentsivõimesse.
- Täiendavad investeeringud lisäühendustesse on samuti olulised ühtse piirkondliku transpordi- ja sidestrategia kontekstis, mis hõlmab linna- ja maapiirkondi, et tagada, et need piirkonnad saavad kasu suurte võrkude loodud võimalustest.

³⁴ „Euroopa transpordipoliitika aastaks 2010: aeg otsustada”, KOM (2001) 370.

³⁵ „Euroopat liikumises hoides. Euroopa mandri jätkusuutlik liikuvus”, KOM (2006) 314, 22.6.2006.

³⁶ ELT L 167, 30.4.2004, lk 1.

- Raudtee infrastruktuuri toetamisel tuleks pöörata tähelepanu parema juurdepääsu tagamisele. Raudteetranspordi hinnad peaksid soodustama sõltumatute ettevõtjate juurdepääsu. Samuti peaksid need tõhustama kogu ELi katva koostalitlusvõimelise võrgustiku loomist. Kõik rahastatavad projektid peaksid hõlmama koostalitlusvõime nõuetele vastavust ja nende rakendamist ning Euroopa raudteetranspordi juhtimissüsteemi kohaldamist rongi pardal ja rööbasteel.
- Keskkonnasäästlike transpordivõrkude soodustamine, eelkõige linnaaladel. Siia alla kuulub ühistransport (kaasa arvatud infrastruktuur linnaservas parkimiseks ja ühistranspordiga edasi sõitmiseks), liikluskavad, ringteed, suurem ohutus ristmikel, kergliiklus (jalgratta- ja kõnniteed). Samuti kuulub siia tegevus, millega tagatakse juurdepääs ühistransporditeenustele teatavatele sihtrühmadele (vanemaealised, puuetega inimesed) ja alternatiivsete kütuste jaotusvõrgud. Transpordivõrkude keskkonnasäästlikkust võivad aidata suurendada ka siseveeteed.
- Selleks et tagada transpordi infrastruktuuri optimaalne efektiivsus regionaalarengu soodustamisel, tuleks tähelepanu pöörata raskesti ligipääsetavate sisemaa- ja saareterritooriumide ja äärepoolseimate piirkondade ühendamisele üleeuroopalise võrguga (TEN-T). Seda soodustab lisühenduste arendamine, mis keskendub ühendvedudele ja säästvatele transpordile. Eelkõige peaksid sadamad ja lennujaamad olema ühendatud sisemaaga.
- Rohkem tuleks pöörata tähelepanu „mere kiirteede” ja merelühisõitide arendamisele, mis on elujõuline alternatiiv pikamaatranspordile maanteedel ja raudteedel.

Kui liikmesriigid saavad toetust korraka nii Ühtekuuluvusfondist kui ka struktuurifondidest, tuleb programmide puhul eristada fondide toetatavat tegevust: Ühtekuuluvusfond mängib põhirolli üleeuroopaliste transpordivõrkude toetamisel.

Struktuurifondid omakorda peaksid üldiselt keskenduma sellise infrastruktuuri väljaarendamisele, mis on seotud majanduskasvu stimuleerimise meetmetega (näiteks turismiarendus, tööstuspiirkondade atraktiivsuse suurendamine jne). Investeeringud maanteede infrastruktuuri täidavad ka üldist teoohutuse eesmärki.

Fondide kaasrahastamine peaks olema kooskõlas üleeuroopaliste transpordivõrkude eelarvest antud toetustega, samas vältides ühenduse abi dubleerimist. Liikmesriigid peavad eelnevalt igaüks eraldi kindlaks määrama vahendi, mis sobib kavandatavatele projektidele kõige paremini. Rahastamist ühtekuuluvuspoliitika raames võib kombineerida üleeuroopaliste võrkude projekti (TEN) laenu tagamisvahendiga.

1.1.2. Keskkonnakaitse ja majanduskasvu sünergia tugevdamine

Keskkonnainvesteeringud võivad tuua majandusele kasu kolmel viisil: need võivad tagada majanduskasvu järjepidevuse pika aja jooksul, vähendada väliseid keskkonnakulusid (nt tervishoiukulud, puhastuskulud või kahjude hüvitamine) ja stimuleerivad innovatsiooni ja töökohtade loomist. Tulevaste ühtekuuluvusprogrammide eesmärgiks peaks olema keskkonnakaitse ja majanduskasvu potentsiaalse sünergia tugevdamine. Kõnealuses kontekstis peaks olema esmase tähtsusega keskkonnakaitseteenused, nagu puhta veega varustamine, jäätme- ja heitveekäitluse infrastruktuur, loodusvarade haldamine, maa-alade saastest puhastamine, et seda uueks majandustegevuseks ette valmistada, ning kaitse teatavate keskkonnariskide vastu.

Selleks, et maksimeerida majanduslikke kasutegureid ja minimeerida kulusid, tuleks tähtsustada keskkonnareostuse allikate kahjutuks tegemist. Jäätmemajanduse sektoris tähendab see keskendumist jäätmetekke ennetamisele ning jäätmete ringlussevõtule ja biolagundamisele, mis on kulutõhusam ja aitab luua töökohti.

Arengustrateegiad peaksid põhinema piirkondade vajaduste ja konkreetsete probleemide eelneval hindamisel, kasutades sealjuures võimalusel asjakohaseid indikaatoreid. Tuleb astuda samme, et soodustada väliste keskkonnakulude arvessevõtmist, toetades turupõhiste vahendite kasutuselevõtmist ja arendamist (vt nt keskkonnatehnoloogiate tegevuskavas toodud vahendid). Sellega seoses tuleb tähelepanu juhtida globaalse keskkonna- ja turvaseire (GMES) algatusele, mis hakkab alates 2008. aastast pakkuma kogu Euroopat hõlmavat ajakohast teavet maakatte/maakasutuse ja merede olukorra kohta ning kaarte katastroofide ja õnnetusjuhtumite korral.

Seega on soovitatavad tegevussuunised järgmised:

- käsitleda suurt vajadust **infrastruktuuri** tehtavate investeeringute järele, eelkõige vastastikuse lähenemise piirkondades ja iseäranis uutes liikmesriikides, et saavutada kooskõla keskkonnakaitsealaste õigusaktidega, mis käsitlevad vett, jäätmeid, õhku, looduse ja liikide ning kaitset ning bioloogilist mitmekesisust;
- tagada **atraktiivsed tingimused ettevõtetele ja nende kvalifitseeritud oskustöölisele**. Selleks tuleb soodustada maakorraldust, mis vähendab valglinnastumist, ja tervendada füüsilist keskkonda, kaasa arvatud loodus- ja kultuurivarade arendamine. Investeeringud selles valdkonnas peaksid olema selgelt seotud innovatiivsete ja töökohti loovate ettevõtete arendamisega asjaomastes piirkondades;
- lisaks mujal käsitletud investeeringutele säästvasse energiasse ja transporti soodustada investeeringuid, mis toetavad ELi **Kyoto protokolliga võetud kohustusi**;
- võtta **riskiennetusmeetmeid** loodusressursside parema haldamise, sihtotstarbelisema teadustöö, side- ja infotehnoloogia parema kasutamise ning innovatiivsema avaliku halduse poliitika kaudu, kaasa arvatud näiteks ennetav seire.

Kui liikmesriigid saavad toetust nii Ühtekuuluvusfondilt kui ka struktuurifondidelt, siis tuleks teha programmidel selget vahet tegevuse tüübi järgi, mida igaks neist fondidest rahastab.

1.1.3. Traditsiooniliste Euroopa energiaallikate intensiivse kasutamise vähendamine

Eelnevaga seotud prioriteet on vajadus vähendada sõltuvust traditsioonilistest energiaallikatest, parandades energiaallikate efektiivsust ja kasutades taastuvaid energiaallikaid. Investeeringud nendes valdkondades aitavad tagada energiaga varustamise pikaajalises perspektiivis, toimides samal ajal innovatsiooniallikana ja luues ekspordivõimalusi, mis on kulutõhusad eriti juhul, kui energiahinnad püsivad kõrged.

Investeeringud traditsioonilistesse energiaallikatesse on samuti vajalik, et kindlustada energiaga varustamine. Eelkõige peaksid fondid keskenduma – kui on olemas tõendid turuprobleemide kohta ja kui see ei ole vastuolus turu liberaliseerimisega – võrkude vastastikusele sidumisele, pöörates erilist tähelepanu üleeuroopalistele võrkudele, jaotusvõrkude tõhustamisele ning gaasi põhi- ja jaotusvõrkude ehitamisele ja tõhustamisele, sh vajaduse korral saare- ja äärepoolseimates piirkondades.

Tegevussuunised selles valdkonnas on järgmised:

- toetada **energiatõhususe** tõstmise projekte, näiteks hoonetes, ning madala energiakuluga arengumudelite levikut;
- toetada **taastuvate ja alternatiivsete tehnoloogiate** arendamist ja kasutamist (tuule-, päikese-, biomassienergia), sh kütte- ja jahutussüsteemides, mis võivad anda ELile edumaa ja seega suurendada selle konkurentsivõimet. Sellised investeeringud toetavad ka Lissaboni eesmärki tagada, et aastaks 2010 saadakse 21% elektrist taastuvatest energiaallikatest;
- suurendada investeeringuid traditsioonilistesse energiaallikatesse **võrkude** arendamiseks, kui on olemas tõendid turuprobleemide kohta. Need investeeringud puudutavad peamiselt ühtluspõhiseid.

1.2. SUUNIS: teadmiste ja innovatsiooni edendamine majanduskasvu huvides

Ühenduse majanduskasvu ja tööhõivega seotud eesmärgid nõuavad struktuurimuutust majanduses teadmiste põhise tegevuse suunas. Selleks on vaja astuda samme mitmes vallas: tegelda teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse (TTA) madalamate tasanditega, seda eriti erasektoris; soodustada innovatsiooni uute või täiendatud toodete, protsesside ja teenuste kaudu, mis on konkurentsivõimelised rahvusvahelisel tasandil; suurendada piirkondlikku ja kohalikku võimet luua ja võtta kasutusele uusi tehnoloogiaid (eelkõige side- ja infotehnoloogia) ning senisest enam toetada riskide võtmist.

TTA kulude osakaal SKTst on suurenenud, kuid üksnes marginaalselt, ning moodustab 1,9% SKTst, mis on oluliselt väiksem kui Lissabonis sihiks seatud 3%.³⁷ Eeldatakse, et TTA kulude osakaalu suurenemise tulemusel 1,9%lt 3%le SKTst (et aastaks 2010 saavutada Lissabonis sihiks seatud osakaal) suureneb SKT tase 2010. aastaks 1,7%.³⁸ Kuigi ettevõtete investeeringud TTAse on siiani oodatust oluliselt madalamad, on märke selle kohta, et ka riiklikud investeeringud sellesse valdkonda on sattumas surve alla. Riikidesisesed ja -vahelised erinevused TTA ja innovatsiooni investeeringutes on eelkõige ettevõtete TTA investeeringute osas palju suuremad kui sissetulekute erinevused. Kuigi on asutud ellu viima nii riiklikke kui ka ühenduse algatusi, on vaja astuda rohkem samme, et viia ettevõtete vajadused kooskõlla avaliku ja erasektori TTA institutsioonide TTA-alase pakkumisega. Euroopa mahajäämus innovatsiooni valdkonnas suureneb: Euroopa innovatsiooni tulemustabel näitab, et Euroopa jääb üheksa innovatsiooninäitaja poolest üheteistkümnest³⁹ USA-le alla. Lõhe ei ole vähenenud ka Euroopa sees, sest liiga sageli tuleb ette, et EL ei suuda teisendada tehnika arengut tööstuslikeks toodeteks ja protsessideks. Ühtekuuluvuspoliitika saab aidata tegelda peamiste probleemidega, mis põhjustavad Euroopa mahajäämust innovatsiooni valdkonnas, sealhulgas ebaefektiivsed innovatsioonisüsteemid, ettevõtluse vähenenud dünaamilisus või aeglane side- ja infotehnoloogia kasutuselevõtt ettevõtetes.

Selles kontekstis on vaja suurendada riiklikku ja piirkondlikku TTA-suutlikkust, toetada investeerimist side- ja infotehnoloogia infrastruktuuri ja levida tehnoloogiaid ja teadmisi asjakohaste tehnoloogiasirde ja teadmiste vahetamise mehhanismide kaudu. Teadlikkuse tõstmist olemasoleva TTA potentsiaali parema kasutamise kohta võiks julgustada ettenägeliku

³⁷ „Teadusesse investeerimine: tegevusplaan Euroopa jaoks”, KOM (2003) 226, 30.4.2003.

³⁸ „Majanduskulud Lissabonita”, SEK (2005) 385, 15.3.2005.

³⁹ SEK (2004) 1475.

piirkondliku poliitika ja muude piirkondlike strateegia kavandamise meetodite kaudu, mis hõlmavad regulaarset ja süstemaatilist dialoogi peamiste sidusrühmadega. Samuti on oluline parandada oskuste ja vilumuste arendamise meetmete kaudu ettevõtete, eelkõige VKEde suutlikkust TTA kasutuselevõtmisel, suurendada Euroopa tippteadlaste hulka ja kasutada aktiivsemalt nende teadmisi; suurendada erasektori ja avaliku sektori investeeringuid TTAsse ja innovatsiooni ning julgustada TTA-partnerluse loomist liidu eri piirkondade vahel. Näiteks Euroopa tehnoloogiaplatvormidel on potentsiaal kohandada teadusprogramme paremini ettevõtete vajadustega; ühtekuuluvuspoliitika võib mängida tähtsat rolli nende strateegiliste teadusprogrammide rakendamisel kogu liidus, sealhulgas vähem arenenud piirkondades.

Kuigi otsetoetused on ka edaspidi olulised, eriti just ühtluspiirkondades, on vaja keskenduda kollektiivsete ettevõtlus- ja tehnoloogiateenuste pakkumisele ettevõtete rühmadele, et aidata neil tõhustada innovatsioonialast tegevust. Otsetoetused üksikutele ettevõtetele peaksid olema suunatud pigem ettevõtte TTA- ja innovatsioonialase suutlikkuse edendamisele, kui selle tootmiskulude ajutisele vähendamisele, millega kaasneb hulk koormavaid mõjusid. See on eriti oluline traditsioonilistes sektorites, eelkõige rahvusvahelisele konkurentsile avatud sektorites, kus on vaja teha lisapingutusi konkurentsivõime säilitamiseks, ning ka VKEde puhul, mis on sageli suurimaks töökohtade loojaks piirkondlikul tasandil. Mis kõige tähtsam, neid põhimõtteid tuleb kohandada iga piirkonna eriomastele tingimustele, eelkõige VKEde vajadustele. Riiklikud, piirkondlikud ja kohalikud strateegiad peaksid põhinema põhjalikul TTA investeerimisvõimaluste analüüsil.

Teadmised ja innovatsioon on kesksel kohal ühenduse pingutustes soodustada kiiremat majanduskasvu ja suurema hulga töökohtade loomist. Ühenduse tasandil on kavandatud kaks asjaomast raamprogrammi: TTA seitsmes raamprogramm ning konkurentsivõime ja innovatsiooni raamprogramm. Sünergia ühtekuuluvuspoliitika ja nende vahendite vahel on äärmiselt oluline, et teadusuuringud ja ühtekuuluvuspoliitika teineteist piirkondlikul tasandil tugevdaksid, ning riiklikud ja piirkondlikud arengustrateegiad peavad näitama, kuidas seda saavutada. Ühtekuuluvuspoliitika saab aidata kõikidel piirkondadel suurendada teadusuuringute- ja innovatsioonialast suutlikkust, toetades nii nende piirkondade efektiivset osalemist Euroopa teadusruumis ning teadusuuringute- ja innovatsioonialast tegevust ühenduses üldiselt. Eelkõige on sellel kaks tähtsat rolli. Esimene on aidata piirkondadel rakendada piirkondlikke innovatsioonistrateegiaid ja tegevuskavasid, millel võib olla oluline mõju konkurentsivõimele nii piirkondlikul tasandil kui ka kogu ühenduses; teine on aidata suurendada piirkonna teadusuuringute- ja innovatsioonialast suutlikkust tasemeni, kus see saab osaleda riikidevahelistes teadusprojektides.

Seega peaksid piirkondlikud strateegiad keskenduma investeerimisele TTAsse, innovatsiooni ja ettevõtlusesse; jälgimisele, et need investeeringud oleksid kooskõlas piirkonna arenguvajadustega ning et oleks olemas suutlikkus suunata need turustatavate toodete, protsesside ja teenuste innovatsiooni, tehnosiirde ja teadmiste vahetamise edendamisele, side- ja infotehnoloogia arendamisele, levitamisele ja ettevõtetes kasutuselevõtmise soodustamisele ning rahastamisvõimaluste tagamisega ettevõtetele, kes soovivad investeerida kõrge lisaväärtusega kaupadesse ja teenustesse. Sellistes strateegiates peaks eraldi olema ette nähtud eksperimenteerimine, et suurendada poliitilise sekkumise ja vaheorganisatsioonide võimalusi ajendada piirkondlikke ja kohalikke majandussubjekte, eriti VKEsid kasutama innovatsiooni.

1.2.1. TTA-alaste investeeringute suurendamine ja parem suunamine

Euroopa ettevõtete konkurentsivõime sõltub otsustaval määral nende võimest tuua uued teadmised turule nii kiiresti kui võimalik. Avalik toetus TTA-le võib olla õigustatud, kui on

tuvastatud turutõrked või kui seda nõuab teatavate TTA-alaste investeeringute avalik iseloom. Lisaks õigustavad riiklikku toetust TTA-le teadustöö tulemuste omandiõiguse küsimused ja vajadus saavutada kriitiline mass teatavates teadusuuringute sektorites.

Regionaalpoliitika rakendamisel tuleks võtta arvesse TTA spetsiifilist iseloomu. Eelkõige nõuab TTA tihedat suhtlemist osalejate vahel, et edendada tippkeskuste kujunemist, mis on olulised kriitilise massi saavutamiseks. Oluline roll võib olla näiteks geograafilisel lähedusel, mis saavutatakse VKEde klastrite ja riiklike teadusasutuste juurde loodud innovatsioonikeskuste kaudu. Seetõttu peab TTA-alane tegevus olema ruumiliselt koondatud ja samal ajal tuleb edendada madala TTA kontsentratsiooniga piirkondade suutlikkust toetust vastu võtta.

Vähemarenenud liikmesriikides ja piirkondades tuleks TTAd arendada olemasolevate tippkeskuste juures ning vältida ressursside liigset ruumilist hajutamist. Ka siin aitavad Euroopa tehnoloogiaplatvormid keskenduda investeeringuid teadustegevuse esmatähtsatele valdkondadele. Samuti peaksid investeeringud täiendama seitsmendas raamprogrammis sätestatud Euroopa prioriteete ning toetama uuendatud Lissaboni tegevuskava eesmärke. Prioriteediks peab olema uute ja turukõlblike toodete, teenuste ja oskuste arendamine.

TTA valdkonnas tehtavad sammud tuleb viia kooskõlla ühenduse TTA poliitikaga ja kõnealuste piirkondade vajadustega. Selleks kasutatavad meetodid peavad põhinema mõistlikul analüütilisel lähenemisel, nagu näiteks ettenägelik poliitika, ning samuti näitajatel, nagu näiteks patendid; erasektori ja avaliku sektori teadusasutuste asukohal; ning innovatiivsete ettevõtete klastrite olemasolul.

TTA valdkonnas võib määratleda järgmised tegevussuunised:

- ettevõtetevahelise ning ettevõtete ja riiklike teadus-/kõrgharidusasutuste vahelise koostöö tugevdamine, toetades näiteks piirkondlike ja piirkondadevaheliste tippkeskuste **klastrite** loomist;
- **VKEde TTA-tegevuse** toetamine ja tehnosiire (VKEdele juurdepääsu võimaldamine TTA teenustele, mida pakuvad riiklikult rahastatavad teadusasutused);
- piirkondlike **piiriüleste ja riikidevaheliste algatuste** toetamine, mille eesmärk on teaduskoostöö ja -suutlikkuse tugevdamine ühenduse teaduspoliitika prioriteetsetes valdkondades;
- **teadus- ja arendustegevuse suutlikkuse suurendamine**, kaasa arvatud side- ja infotehnoloogia, teadusuuringute infrastruktuur ja inimkapital olulise kasvupotentsiaaliga valdkondades.

Programmid – iseäranis need, mis on ette nähtud lähenemiseesmärgi raames abikõlblikele piirkondadele – võivad aidata kaasa TTA infrastruktuuri (kaasa arvatud piirkondlikud teadusasutustevahelised ja -sisesed kiired andmevõrgud), hariduse infrastruktuuri (lähenemiseesmärgi raames abikõlblikes piirkondades), sisseseade ja tehnika arendamisele nii riiklikult rahastatud teadusasutustes kui ka ettevõtetes, tingimusel, et need investeeringud on otseselt seotud piirkondliku majandusarengu eesmärkidega. See võib hõlmata ka teadusuuringute infrastruktuuri, mille puhul on otstarbekusuuringuid rahastatud varasematest raamprogrammidest. Seitsmenda raamprogrammi prioriteete toetades tuleks püüda välja arendada tekkivate ja olemasolevate tippkeskuste täielik potentsiaal ning suurendada

investeeringu inimekapitali, eelkõige andes teadustöötajatele väljaõpet riiklikul tasandil ja luues atraktiivseid tingimusi välismaal väljaõppe saanud teadustöötajatele.

1.2.2. Innovatsiooni edendamise ja ettevõtluse soodustamine

Innovatsioon on komplekssete ja interaktiivsete protsesside tulemus, mis hõlmab ettevõtete võimet kasutada teistelt turul osalejatelt, organisatsioonidelt ja asutustelt saadud lisateadmisi.

Innovatsiooni investeering on ühtekuuluvuspoliitika kõige tähtsam prioriteet nii lähenemisprogrammide kui ka piirkondliku konkurentsivõime ja tööhõive programmide alusel. Selliste investeeringute kaasrahastamine peaks olema peamine prioriteet tööhõiveprogrammides, kus on vaja koondada piiratud rahalisi ressursse, et saavutada kriitiline mass ja tekitada võimendusefekt.

Peamine eesmärk peaks olema soodustada ettevõtluskliimat, mis soodustab uute teadmiste tootmist, levitamist ja kasutuselevõtmist ettevõtetes. Efektiveerivate piirkondlike innovatsioonisüsteemide loomiseks tuleb majanduslikele, sotsiaalsetele ja poliitilistele osapooltele tutvustada maailma tipptasemel tehnoloogiaid ja ettevõtlustavasid ka väljaspool riiklikku või kohalikku tasandit. Selleks tuleb püüda teha koostööd innovatsiooni levikeskuste ja euroinfokeskustega, mida rahastatakse konkurentsivõime ja innovatsiooni raamprogrammi kaudu, eriti tehnoloogia ja informatsiooni riikidevahelise levitamise valdkonnas.

Loomisjärgus olevaid ettevõtteid, eelkõige neid, mis on seotud TTAga, tuleb toetada, eesmärgiga arendada teadusasutustega partnerlussuhteid, mis põhinevad pikaajalisel visioonil ja selgel turuorientatsioonil. Ühtekuuluvuspoliitika peaks püüdma kompenseerida turuprobleeme, mis takistavad innovatsiooni ja ettevõtlust. Meetmete eesmärk peaks olema olemasolevate tegevuskeskuste edasiarendamine, et kasutada piirkondlikku TTA potentsiaali ning soodustada piirkondadesisest ja -vahelist suhtlemist ja tehnoloogiaalast koostööd.

Riigiasutused peaksid tagama, et teadusasutused, erasektor ja avalik sektor kasutaksid täielikult ära omavahelise sünergiapotentsiaali.

Majandusliku arengu strateegiaid võiks parandada andmete kogumise abil innovatiivse tegevuse kohta asjaomastes piirkondades, näiteks erapatentide kohta või innovatiivse tegevuse klastrite iseloomu, ulatuse ja arengupotentsiaali kohta, kaasa arvatud klastrid, mis hõlmavad nii erasektori kui ka avaliku sektori teadusasutusi. Selles osas on abi ka ühenduse innovatsiooniülevaadetest ja Euroopa innovatsiooni tulemustabelist.

Tegevussuunised selles valdkonnas on järgmised:

– piirkondliku TTA-alase innovatsiooni ja hariduse efektiivsemaks ja ettevõtetele, eelkõige VKEdele, kättesaadavamaks muutmine, näiteks **tippkeskuste** rajamise, tipptehnoloogiaga tegelevate VKEde teadus- ja tehnoloogiaasutuste juurde koondamise või suurte ettevõtete juurde piirkondlike **klastrite** loomise ja nende arendamise kaudu;

- **ettevõtluse tugiteenuste** pakkumine, et võimaldada ettevõtetal, eelkõige VKEdel, suurendada oma konkurentsivõimet ja osaleda rahvusvahelisel turul, eelkõige kasutades ära siseturu loodud võimalusi. Ettevõtlusteenused peaksid seadma esikohale sünergia ärakasutamise (nt tehnosiirde, teaduspargid, side- ja infotehnoloogia keskused, inkubaatorid ja nendega seotud teenused, koostöö klastritega) ning pakkuma traditsioonilisemat toetust juhtimise, turustamise, tehnilise abi, värbamise ning muude kutse- ja kommertsteenuste valdkonnas;
- Euroopa Liidu tugevate külgede täielik ärakasutamine **ökoinnovatsiooni** valdkonnas. Ökoinnovatsiooni tuleks soodustada, samuti täiustada VKEde tegevust keskkonnajuhtimissüsteemide kasutuselevõtmise kaudu. Kui sellesse valdkonda investeeritakse praegu, siis on ELi ettevõtted tugeval positsioonil lähitulevikus, kui muud piirkonnad hakkavad hindama sellise tehnoloogia vajalikkust. See valdkond on selgelt seotud konkurentsivõime ja innovatsiooni raamprogrammiga;
- **ettevõtluse** soodustamine, **uute ettevõtete arendamise** ja loomise edendamine ning teadusasutuste või ettevõtete *spin-out* ja *spin-off* firmade soodustamine, kasutades erinevaid meetodeid (näiteks teadlikkuse tõstmine, prototüüpide loomine, juhendamine ning juhtimisalase ja tehnoloogilise abi pakkumine tulevastele ettevõtjatele).

On oluline tagada, et ettevõtted, kaasa arvatud VKEd, saaksid kasutada teadustöö tulemusi ärilistel eesmärkidel.

Eelistatavalt peaks ettevõtlusteenuseid pakkuma erasektor või organisatsioonid, mis kuuluvad nii avalikku kui ka erasektorisse. Need teenused peaksid olema tipptasemel, kergesti kättesaadavad ja juurdepääsetavad ning vastama VKEde vajadustele. Nende kvaliteet tuleb määratleda ja seda tuleb kontrollida ning teenusepakkujate tegevus tuleb viia ühtsetele alustele, nt avaliku sektori ja erasektori partnerluse loomise ning tervikteenuse pakkumise kaudu.

Halduskord on sageli liiga keeruline. Informatsioon ja esialgne toetus peaks olema kättesaadav tervikteenuse pakkujate võrgu kaudu, mis võiks olla vahendajaks avaliku sektori ja toetuse taotleja vahel; see peaks hõlmama kõiki erinevaid tegevusi, mida kaasrahastatakse ühtekuuluvuspoliitika raames. Need teenusepakkujad peaksid olema pädevad kogu riigiabi valdkonnas – riiklikest või piirkondlikest kohustustest sõltumatult – ja nende tegevuse tõhusust tuleks regulaarselt kontrollida.

Sobivate tingimuste olemasolu korral tuleks eri kategooriatesse kuuluvatele ettevõtetele (nt tegevust alustavad ettevõtted või ettevõtted, mis on hiljuti vahetanud omanikku) või ettevõtjatele (nt noored inimesed, naised, vanemaealised töötajad või rahvusvähemuste kogukondadest pärit inimesed) pakkuda toetust, mis vastab nende konkreetsetele vajadustele. Ka koolides tuleks soodustada ettevõtlusalase hariduse andmist.

1.2.3. Infoühiskonna kõigile kättesaadavaks tegemine

Side- ja infotehnoloogia levitamine kogu liidu majanduses on võimas hoob nii piirkondade tootlikkuse kui konkurentsivõime parandamiseks. Side- ja infotehnoloogia levitamine ergutab ka tootmismeetodite ümberkorraldamist ning uute ettevõtete ja erateenuste esilekerkimist. Tõhusad ja tulemuslikud avalikud teenused – eelkõige e-valitsus ja e-tervishoiuteenused – suurendavad märkimisväärselt majanduskasvu ja uute teenuste võimaldamise potentsiaali. Tehnoloogia laialdasem kasutuselevõtt edendab regionaalarengut, soodustades side- ja

infotehnoloogia tippkeskuste rajamist ja kasvu ning arendades ühenduvust ja suhtlemist ettevõtete, eriti VKEde, vahel. Meetmed peaksid ergutama toodete ja teenuste arendamist, eesmärgiga soodustada ja stimuleerida erainvesteeringuid side- ja infotehnoloogiasse, tagades samal ajal konkurentsi nimetatud sektori sees.

Poliitikameetmed peaksid seepärast keskenduma ühenduvusele. See hõlmab VKEdele suunatud innovatsiooni tugiteenuste parandamist eesmärgiga hoogustada tehnosiiret teadusasutuste ja ettevõtete vahel. See nõuab ka teadmispõhises majanduses vajalike oskuste arendamist ning infosisu arendamist rakenduste ja teenuste osutamise teel (nagu näiteks e-valitsus, e-äri, e-kool, e-tervishoid), mis pakuvad huvitavat alternatiivi muudele, sageli kulukamatele teenuse osutamise mudelitele. See on eriti oluline kaugematel ja hõredalt asustatud aladel, samuti äärepoolseimates piirkondades, saartel ja loodusliku halvemusega piirkondades. On selge, et toodete ja sisupõhiste teenuste kasutamine ja arendamine saab toimida üksnes siis, kui asjakohane infrastruktuur on kättesaadav ja suudab toetada lairibateenuseid. Seepärast on oluline, et asjakohane lairibaside infrastruktuur oleks kasutatav kogu ELis kättesaadava hinnaga.

Reeglina tuleks side- ja infotehnoloogia infrastruktuuri investeerimisel arvesse võtta tehnoloogia kiiret arengut ning järgida tehnoloogia neutraalsuse ja vaba juurdepääsu põhimõtteid. Kooskõla konkrentsieskirjade ja elektroonilise side reguleerimisraamistikuga on äärmiselt oluline.

Meetmed peavad põhinema olemasoleva majandusstruktuuriga seotud taustanäitajatel (kaasa arvatud tööstuslik spetsialiseerumine; ühenduvus side- ja infotehnoloogiatega ning piirkondlike majanduskeskuste vaheline potentsiaalne sünergia). Piirkondlike vajaduste väljaselgitamisel tuleks võtta arvesse ühenduse praegusi side- ja infotehnoloogiat edendavaid algatusi, eelkõige i2010 – Euroopa infoühiskond majanduskasvuks ja tööhõiveks.⁴⁰

Arvestades seda, et side- ja infotehnoloogia hõlmab kõiki majanduslikke ja sotsiaalseid sektoreid, on tingimata vaja, et liikmesriigid ja piirkonnad arendaksid ühilduvaid infoühiskonna strateegiaid, mis tagavad sektoritevahelise ühtsuse ja lõimumise, viies kohalike nõudmiste, sidusrühmade osalemise ning tugeva avaliku poliitika toetuse alusel tasakaalu pakkumise ja nõudluse meetmed.

Tegevussuunised on järgmised:

- tagada, et ettevõtted ja majapidamised võtavad kasutusele side- ja infotehnoloogia, ning soodustada arengut tasakaalustatud toetuse kaudu **side- ja infotehnoloogia toodete ja nii avaliku kui ka erasektori teenuste** pakkumisele ja nõudlusele ning samuti suurema inimkapitali investeerimise kaudu. Need tegevused peaksid tõstma tootlikkust, soodustama avatud ja konkurentsivõimelist digitaalrajandust ning osalusühiskonda (näiteks parandades puuetega inimeste ja vanemaealiste juurdepääsu teenustele), ning seega hoogustama majanduskasvu ja tööhõivet;
- tagada **side- ja infotehnoloogia infrastruktuuri** ning sellega seotud teenuste kättesaadavus, kui turg ei suuda pakkuda seda mõistliku hinna eest ja küllaldasel tasemel, et toetada vajalikke teenuseid, eriti kaugemates ja maapiirkondades ning uutest liikmesriikides.

⁴⁰ KOM (2005) 229.

1.2.4. Parem juurdepääs rahastamisvõimalustele

Veel üheks võtmetähtsusega teguriks teadmiste ja innovatsiooni edendamisel on hõlbustada juurdepääsu rahastamisvõimalustele. Majanduskasvu ja töökohtade loomise soodustamiseks peab ettevõtjatel ja ettevõtetel olema piisavalt tasuv investeerida kaupade ja teenuste arendamisesse ja tootmisse, selle asemel, et tegelda näiteks rentimisega.

Juurdepääs finantsidele on sageli keeruline, mis on takistuseks majanduskasvule ja töökohtade loomisele. On oluline parandada juurdepääsu kapitalile nii TTA-tegevuse kui ka tegevust alustavate ettevõtete jaoks. Tuleb välja arendada innovatsiooniga seotud riskikapitaliturud ja samuti parem reguleeriv keskkond, mis muudab ettevõtluse lihtsamaks.

Neid programme võiks viia läbi JEREMIE algatuse raames tihedas koostöös Euroopa Investeeringufondiga (EIF), et arendada finantsvahendeid piirkondades, kus turuprobleemid takistavad ettevõtlust TTA- tegevusega seotud suurte riskide tõttu. Arvesse tuleb võtta ka valitsuse toetuse mõju ettevõtete loomisele, et vältida erainvesteeringute väljasurumist ja meetmeid, mis kahjustavad konkurentsi. Tõhustada tuleks ka fondide omavahelist koordineerimist.

Erasektori aktsiakapital ja riskikapital ning rotatsioonifondid innovatiivsetele tegevust alustavatele ettevõtetele peaksid mängima olulist rolli ettevõtluse, innovatsiooni ja töökohtade loomise mootorina; avaliku sektori asutused ei sobi alati kõige paremini riskide võtmiseks. Prioriteet peaks olema luua või laiendada turuprobleemide korral riskikapitali ja pangatagatiste pakkumisele spetsialiseerunud asutusi. Tavaliselt on sellised asutused efektiivsemad siis, kui nad pakuvad terviklikku abipaketti, alustades enne ettevõtte loomist või laiendamist antavast väljaõppest.

Nendele põhimõtetele tuginevad tegevussuunised on järgmised:

- soodustada **vahendeid, mis ei ole toetused**, nagu näiteks laenud, allutatud laenude finantseerimine tagatud laenuvahendite varal, konverteeritavad vahendid (vahefinantseerimislaen) ja riskikapital (nt stardikapital ja riskikapital). Toetusi tuleb kasutada selliste infrastruktuuride rajamiseks ja ülalpidamiseks, mis soodustavad juurdepääsu rahastamisvõimalustele (nt tehnosiirde keskused, inkubaatorid, „äriinglite” võrgustikud, investeerimise ettevalmistusprogrammid). Toetada tuleks garantii- ja vastastikuse garantii mehhanisme, et edendada VKEde juurdepääsu mikrokrediidile. EIP ja EIF võiksid selles osas väärtuslikku abi osutada;
- arendada integreeritud lähenemisviisi, mis toetab ühtaegu innovatsiooni, selle ülekannet uude äritegevusse ja riskikapitali olemasolu;
- võtta ühendust teatavate **konkreetsete rühmadega**, nagu näiteks noored või naissoost ettevõtjad või ebasoodsas olukorras olevad rühmad.

Arvestades EIFi paljude aastate jooksul omandatud kogemusi, on eriti oluline teha tihedat koostööd EIFiga, et pakkuda VKEdele vajalikku toetust, arendades samal ajal Euroopa riskikapitaliturgu. See võiks hõlmata JEREMIE algatuses osalemist.

1.3. SUUNIS: rohkem ja paremaid töökohti

Lissaboni strateegiat taaskäivitades kiitis Euroopa Ülemkogu heaks ühtsed suunised, mis ühendavad endas majanduspoliitika üldsuunised ja Euroopa tööhõive strateegia suunised,⁴¹ lõimides majanduskasvu ja töökohtade loomise huvides nii makro- kui ka mikromajandusliku ja tööhõivepoliitika. Kooskõlas fondide määrustega⁴² ühtivad ühenduse ühtekuuluvuspoliitika strateegiliste suuniste prioriteetidid tööhõive ja inimressursside sfääris Euroopa tööhõivestrateegiaga,⁴³ mida täiendavad ELi tööhõivealased soovitusel riigispetsiifiliste prioriteetidega.

Täieliku tööhõive ja suurema tootlikkuse saavutamine sõltub paljudest erinevatest meetmetest, kaasa arvatud need, millest eelpool juba juttu oli. Investeeringud infrastruktuuri, ettevõtluse arendamisse ja teadusuuringutesse parandab võimalusi töökohtade loomisel, nii lühiajaliselt, esimese ringi meetmete tulemusel, kui ka pikemas perspektiivis, positiivse mõju tulemusel, mida need avaldavad konkurentsivõimele. Et need investeeringud saaksid maksimeerida tööhõivet ja luua kvaliteetseid alalisi töökohti, tuleks inimkapitali edasi arendada ja paremaks muuta.

Inimkapitali arendamise vallas tuuakse tööhõivesuunistes välja kolm tegevusprioriteeti liikmesriikide poliitika jaoks:

- tööhõive suurendamine ja säilitamine ning sotsiaalkaitsesüsteemide moderniseerimine;
- töötajate ja ettevõtete kohanemisvõime ning tööturgude paindlikkuse suurendamine;
- inimkapitali investeerimise suurendamine hariduse edendamise ja oskuste täiendamise teel.

Lisaks nendele prioriteetidele tuleb asjakohast tähelepanu pöörata investeeringutele, mille eesmärk on parandada riigihalduse efektiivsust, ning samuti investeeringutele hariduse, sotsiaal- ja tervishoiuinfrastruktuuridesse.

Ühtekuuluvuspoliitika peab keskenduma Euroopa tööhõivestrateegiaga seotud väljakutsetele igas liikmesriigis eraldi, toetades lähenemise ja piirkondliku konkurentsivõime ning tööhõive eesmärkide raames võetavaid meetmeid, võttes arvesse õiguslikus raamistikus määratletud tegevuse ulatust. Esimese eesmärgi osas on abikõlblike meetmete ja rahaliste vahendite skaala laiem. Viimase eesmärgi osas tuleb ühenduse vahendeid olulise mõju saavutamiseks kasutada palju sihipärasemalt.

Tööhõive ja inimressursside arendamise programmid peaksid võtma arvesse riikide konkreetseid väljakutseid ja prioriteete, mis on tööhõivealastes soovitusel esile toodud. Need programmid peaksid olenemata sellest, kas neid juhitakse riiklikul või piirkondlikul tasandil, suutma tõhusalt lahendada territoriaalse ebavõrdsuse ning neid tuleks eri piirkondades kohandada kohalike oludega.

Struktuurifondide poolt Euroopas 2000.–2006. aastal loodud lisandväärtuse üks kõige nähtavamatest aspektidest oli liikmesriikide ja piirkondade toetamine kogemuste vahetamisel ning võrkude loomisel, mis soodustas innovatsiooni. Sellega seoses tuleks ühenduse algatuse

⁴¹ ELT L 205, 6.8.2005, lk 21.

⁴² Euroopa Parlamendi ja nõukogu [kuupäev] määruse (EÜ) nr [...] (Euroopa Sotsiaalfondi kohta, millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1784/1999) artikkel 23. ELT L ..., ..., lk

⁴³ KOM (2005) 141, 12.4.2005.

EQUAL kaudu omandatud kogemused muuta kapitaliks, süvalaiendades põhimõtted, millele algatus rajati – innovatsioon, riikidevahelisus, partnerlus ja sooline võrdõiguslikkus.

1.3.1. Tööhõive suurendamine ja säilitamine ning sotsiaalkaitseüsteemide moderniseerimine

Majandustegevuse baasi laiendamine, tööhõivetaseme tõstmine ja tööpuuduse vähendamine on äärmiselt oluline järjepideva majanduskasvu saavutamiseks, osalusühiskondade edendamiseks ja vaesusega võitlemiseks. Tööhõive suurendamine on veelgi vajalikum tööealise rahvastiku eeldatava vähenemise tõttu. Tööhõivesuuniste raames on käesoleva rubriigi tegevussuunistes järgmised:

- rakendada tööhõivepoliitikat, mille eesmärk on saavutada täielik tööhõive, parandada töö kvaliteeti ja tootlikkust ning tugevdada sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust;
- soodustada töö osas elutsüklile orienteeritud lähenemist;
- tagada osalust soodustavaid tööturges, suurendada töö atraktiivsust ning teha töö tasuvaks töötajate jaoks, kaasa arvatud ebasoodsas olukorras olevate ja mitteaktiivsete inimeste jaoks;
- reageerima paremini tööturu vajadustele.

Meetmete aluseks peaks olema vajaduste eelnev väljaselgitamine, kasutades näiteks asjakohaseid riiklikke ja/või piirkondlikke indikaatoreid, nagu tööpuudus ja osaluse määr, pikaajalise tööpuuduse määr, vaesusepiiril elava rahvastiku määr ja sissetulekute tase. Tähelepanu tuleks pöörata kohalikule tasandile, kus esinevaid erinevusi piirkondlik statistika ei pruugi kajastada.

Äärmiselt oluliseks tuleb pidada seda, et oleks olemas efektiivsed ja tulemuslikud tööturuinstitutsioonid, eriti tööhõiveteenistused, mis suudavad toime tulla kiirest majanduslikust ja sotsiaalsest restruktureerimisest ning demograafilisest vananemisest tulenevate ülesannetega, et toetada teenuste osutamist töötajatele, töötutele ja ebasoodsas olukorras olevatele inimestele. Nimetatud institutsioone võib toetada struktuurifondidest ning neil on määrav tähtsus aktiivse tööturupoliitika rakendamisel ning isikupärastatud teenuste osutamisel, eesmärgiga soodustada tööalast ja geograafilist liikuvust ning tööjõu pakkumise vastavusse viimist nõudlusega, kohalik tasand kaasa arvatud. Need peaksid aitama näha ette tööturu puudujääke ja kitsaskohti ning töö- ja oskuste alaseid nõudmisi. Sellest oleks abi ka majandusrände positiivseks juhtimiseks. Äärmiselt oluline on pakutavate teenuste juurdepääsetavus ja läbipaistvus. EURES võrgustikul on keskne roll tööalase ja geograafilise liikuvuse suurendamises, nii üleeuroopalisel kui ka riiklikul tasandil.⁴⁴

Aktiivsete ja ennetavate tööturumeetmete tugevdamine peaks olema oluline prioriteet, et ületada tööturule sisenemise ja seal püsimisega seotud takistused ning soodustada töötajate, töötute ja mitteaktiivsete inimeste, vanemaealiste töötajate ja ka töötuks jäämise ohus olevate inimeste liikuvust, pöörates eritählepanu lihttöölisele. Meetmed peaksid keskenduma isikupärastatud teenuste osutamisele, kaasa arvatud abi töötajate, väljaõppe ja ametissevõtmisel, et kohandada töötajate ja töötajate oskusi kohaliku tööturu vajadustega.

⁴⁴ EURES loodi 1993. aastal. Tegemist on koostöövõrguga, milles osalevad Euroopa Komisjon ning EMP liikmesriikide (ELi liikmesriigid pluss Norra, Island ja Liechtenstein) tööhõiveteenistused ning muud partnerorganisatsioonid.

Täielikult tuleb arvesse võtta füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise ja ettevõtete asutamise potentsiaali, side- ja infotehnoloogiaalaseid oskusi ja arvutioskust. Erilist tähelepanu tuleb pöörata:

- **Euroopa noortepakti** rakendamisele, võimaldades noortele inimestele juurdepääsu tööhõivele, lihtsustades üleminekut koolist tööle, pakkudes neile karjäärinõustamisvõimalusi, toetades õpingute lõpuleviimist ning võimaldades juurdepääsu asjakohasele väljaõppele ja praktikavõimalustele;
- Euroopa meeste ja naiste võrdõiguslikkuse pakti rakendamisele ühtlustamise ja erimeetmete kaudu **naiste osaluse** suurendamiseks tööhõives, tööalase segregatsiooni vähendamiseks ning sugudevahelise palgatasemete erinevuse ja sugude stereotüpiseerimise käsitlemiseks, presöbralikuma töökeskkonna edendamiseks ning töö- ja eraelu kokkusobitamiseks. Äärmiselt oluline on juurdepääsu võimaldamine lapsehooldusteenustele ja hooldajat vajavatele isikutele mõeldud teenustele, nagu ka soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine strateegiates ja meetmetes, teadlikkuse tõstmine ja dialoog sidusrühmade vahel;
- erimeetmetele, millega parandatakse **võõrtöötajate juurdepääsu** tööturule ja edendatakse nende sotsiaalset integratsiooni väljaõppe võimaldamise ja välismaal omandatud pädevuse kehtivuse kinnitamise kaudu, isikupärastatud nõustamise kaudu, keeleõppe kaudu, ettevõtluseks asjakohase toetuse võimaldamise kaudu, tööandjate ja võõrtöötajate teadlikkuse tõstmise kaudu nende õiguste ja kohustuste osas ning diskrimineerimisvastaste määruste täitmise edendamise kaudu.

Oluline prioriteet peaks olema ka kaasavate tööturgude tagamine ebasoodsas olukorras või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevatele inimestele, nagu koolist väljalangejad, pikaajalised töötud, vähemused ja puuetega inimesed. Selleks on vaja toetuse ulatust veelgi laiendada, et luua võimalusi integratsiooniks ja võidelda diskrimineerimisega. Eesmärk peaks olema:

- parandada nende tööalast konkurentsivõimet kutsehariduse omandamises ja väljaõppes osalemise soodustamise, rehabiliteerimise, stimuleerivate meetmete ja sobiva töökorralduse, vajaliku sotsiaalse toetuse ja hooldamisteenuste osutamise ning sotsiaalmajanduse arendamise kaudu;
- võidelda diskrimineerimisega ja soodustada sallivust erinevuste suhtes töökohtades erinevusi puudutava koolituse ja teadlikkuse tõstmise kampaaniate kaudu, kuhu on täielikult kaasatud kohalikud kogukonnad ja ettevõtted.

1.3.2. Töötajate ja ettevõtete kohanemisvõime ning tööturu paindlikkuse suurendamine

Arvestades üleilmastumise üha tugevnevat survet, kaasa arvatud järsud ja ootamatud kaubandusšokid, ning pidevat uute tehnoloogiate juurutamist, peab Euroopa suurendama oma suutlikkust näha ette, käivitada ja omaks võtta majanduslikke ja sotsiaalseid muutusi. Tööhõivesuuniste raames on käesoleva rubriigi tegevussuunistes järgmised:

- soodustada paindlikkust ja kindlustunnet töökoha säilimise suhtes ning vähendada tööturu segmentimist, võttes arvesse sotsiaalpartnerite rolli;
- tagada, et tööjõukulud ja palga reguleerimise mehhanismid ei takistaks tööhõive suurendamist.

Keskenduda tuleks peamiselt meetmetele, mille eesmärk on soodustada ettevõtete, eriti VKEde, ja töötajate investeerimist inimressurssidesse, luues elukestva õppimise strateegiaid ja süsteeme, mis võimaldavad töötajatel, eelkõige lihttöolistel ja vanemaealistel töötajatel, omandada vajalikke oskusi teadmiste põhise majandusega kohanemiseks ja oma tööelu pikendamiseks. Tähelepanu tuleks pöörata eelkõige:

- elukestva õppe strateegiate ja süsteemide arendamisele, kaasa arvatud selliste mehhanismide abil nagu piirkonna- ja sektorifondid, eesmärgiga suurendada ettevõtete poolseid investeeringuid ja töötajate osalemist väljaõppes;
- selliste strateegiate rakendamisele, osaledes süsteemide ja väljaõppe rahastamises. Prioriteetseks tuleks pidada VKEsid, soodustades nende juurdepääsu ettevõtteväliste konsulteerimis- ja finantskorraldusvõimalustele, nagu JEREMIE algatus, ning koolitusele – kusjuures rõhk asetatakse side- ja infotehnoloogiaalastele oskustele ning juhtimisoskustele. Eritähelepanu tuleks pöörata lihttöoliste ja eakate töötajate osaluse suurendamisele koolituses ja ümberõppes.

Eriti oluline on täpsem prognoosimine ja majandusliku restruktureerimise (eelkõige kaubanduse avanemisega seotud muutustest tuleneva restruktureerimise) positiivne juhtimine. Kaalumisele tuleks võtta kõiki sotsiaalpartnereid, ettevõtteid ja kohalikke kogukondi hõlmavate seiresüsteemide loomine, sotsiaalmajanduslike muutuste uurimine riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil ning majanduse ja tööturu alaste tulevikutrendide hindamine. Tuleb toetada programme, mis on suunatud tööturgude moderniseerimisele ja järkjärguliste muutuste prognoosimisele kogu liidus eelkõige sellistes sektorites nagu põllumajandus, tekstiili- ja autotööstus ning kaevandus, ning samuti tuleb kasutusele võtta aktiivsed meetmed piirkondade majandusliku heaolu tugevdamiseks. Oma roll on ka töötajatele mõeldud spetsiaalsetel tööhõive-, väljaõppe- ja tugiteenustel, mis on seotud ettevõtete ja sektorite restruktureerimisega, muuhulgas näiteks kiirreageerimisskeemid kollektiivsete vallandamiste puhuks.

Tähelepanu tuleks pöörata ka töö innovatiivse ja paindliku korraldamisega seotud teadmiste arendamisele ja levitamisele, et kasutada ära uute tehnoloogiate eelseid, sealhulgas kaugtöö, töötervishoiu ja -ohutuse parandamise (nt tööstusohutus), tootlikkuse suurendamise ning töö- ja pereelu parema kokkusobitamise osas. Siia alla võib kuuluda ka teadlikkuse tõstmine ettevõtete sotsiaalse vastutuse vallas, edendades teadlikkust tööõigustest ja tööeeskirjadest kinnipidamist, vähendades varimajandust ning püüdes muuta deklareerimata tööd seaduslikuks tööjõuks.

Sotsiaalpartneritel on tööturu paindlikkust tagavate mehhanismide loomisel tähtis roll. Seega peaksid liikmesriigid julgustama sotsiaalpartnerite tegevust selles valdkonnas. Peale selle eraldatakse lähenemiseesmärgi kohaselt asjakohane hulk Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) vahendeid suutlikkuse suurendamiseks, mis hõlmab väljaõpet, võrgustikke, sotsiaaldialogi tugevdamist ning sotsiaalpartnerite ühistegevust.

1.3.3. Inimkapitali tehtavate investeeringute suurendamine hariduse ja oskuste täiendamise teel

Euroopa peab suurendama investeeringuid inimkapitali. Inimeste hulk, kes ei sisene tööturule või ei suuda seal püsida oskuste puudumise, sh põhilise kirja- ja arvutusoskuse puudumise või oskuste sobimatuse tõttu, on liiga suur. Võimaldamaks kõikidesse vanuserühmadesse kuuluvatele inimestele juurdepääsu tööhõivele ning parandamaks tootlikkuse taset ja töö

kvaliteeti tuleb suurendada investeerimist inimkapitali ning arendada ja rakendada tulemuslikke riiklikke elukestva õppe strateegiaid, mis toovad kasu üksikisikutele, ettevõtetele, majandusele ja ühiskonnale. Tööhõivesuuniste raames on käesoleva rubriigi tegevussuunistes järgmised:

- suurendada ja tõhustada investeringuid inimkapitali;
- sobitada haridus- ja koolitussüsteeme uute pädevusalaste nõudmistega.

Tööturukoolituse reformid, mille eesmärk on suurendada tööhõivet ning töötajate ja ettevõtete kohanemisvõimet, peavad olema seotud reformidega haridus- ja koolitussüsteemis. Varasematel programmiperioodidel on struktuurifondid investeerinud kaalukalt haridus- ja koolitussüsteemi. Järgmisel perioodil tuleks tugevdada investeringuid inimkapitali, keskendudes Lissaboni eesmärkidele ja lähtudes majanduskasvu ja tööhõive ühtsetest suunistest. Käsitleda tuleks järgmisi üldprioriteete:

- suurendada ja tõhustada investeringuid inimkapitali, arendades seejuures ettevõtete, riigiasutuste ja üksikisikute jaoks sobivaid ergutus- ja kaasrahastamismehhanisme;
- toetada ühtseid ja terviklikke elukestva õppe strateegiaid, pöörates seejuures erilist tähelepanu teadmispõhise majanduse kvalifikatsiooninõuetele, toetades liikmesriikide piirkondade- ja linnadevahelist koostööd ja partnerluse rajamist hariduse ja koolituse vallas, et lihtsustada kogemuste ja heade tavade jagamist, sh innovatiivsed projektid. Erilist tähelepanu tuleb pöörata ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele;
- toetada reformide arendamist ja juurutamist haridus- ja koolitussüsteemis, kasutades vajadusel ühtset Euroopa raamistikku ja põhimõtteid, eelkõige selleks, et suurendada koolituses ja tähelepanu tööturu vajadustele;
- tugevdada sidemeid ülikoolide, teadus- ja tehnoloogiakeskuste ning ettevõtete vahel, eriti võrkude loomise ja ühistegevuse kaudu.

Läheneesmärgist tulenevalt on paljud liikmesriigid silmitsi oluliste väljakutsetega hariduse ja koolituse alal. Rahalisi vahendeid tuleks kasutada selleks, et viia ellu reforme, mis tegelevad järgmiste spetsiifiliste prioriteetidega:

- piisava atraktiivse, kättesaadava ja kvaliteetse hariduse ja väljaõppe tagamine kõigil tasanditel, kaasa arvatud töötajate pädevuse ja kvalifikatsiooni tõstmine, paindlike õppeviiside ja uute võimaluste edendamine alates juba eelkooliastmest, meetmed koolist väljalangemise märgatavaks vähendamiseks ja teise taseme ülemise astme hariduse kõrgem lõpetamisprotsenti saavutamiseks ning parem juurdepääs eelkooli- ja kooliharidusele;
- kõrghariduse moderniseerimine ning inimpotentsiaali arendamine teaduses ja uuendustegevuses kraadiõppe, teadlaste täiendõppe ning noorte teaduse ja tehnikahariduse juurde meelitamise kaudu;
- kutsehariduse ja koolituse kvaliteedi ja atraktiivsuse tõstmine, ka praktikavõimaluste ja ettevõtlusalase koolituse pakkumise abil;

- suurema liikuvuse tagamine olenevalt vajadusest kas piirkondlikul, riiklikul või riikidevahelisel tasandil ning läbipaistvust, kvalifikatsioonide tunnustamist ning mitteformaalse ja vabahariduse valideerimist toetavate raamistike ja süsteemide edendamine;
- investeerimine hariduse ja väljaõppe infrastruktuuridesse, ka side- ja infotehnoloogiasse, kui need investeeringud on vajalikud reformide elluviimiseks ja/või kui need saavad oluliselt aidata parandada haridus- ja koolitussüsteemi kvaliteeti ja efektiivsust.

1.3.4. Haldussuutlikkus

Varasemate programmiperioodide jooksul on fondid tehnilist abi osutades tugevdanud liikmesriikide ja korraldusasutuste juhtimissuutlikkust määruste rakendamisel. Seda tehakse ka perioodil 2007 kuni 2013.

Lisaks fondide juhtimisele on riiklike haldusorganite ja avalike teenuste haldussuutlikkus, st arukas töökorraldus, üks majanduskasvu ja töökohtade loomise peamisi tingimusi. Seepärast toetavad fondid investeerimist haldusteenuste ja avalike teenuste inimkapitali ja sellega seotud side- ja infotehnoloogiavahenditesse kõikidel territoriaalsetel tasanditel kooskõlas muudetud Lissaboni strateegiaga, mis seab eesmärgiks seadusandluse, poliitika kavandamise ja elluviimise tõhustamise, et luua tingimused majanduskasvuks ja töökohtade loomiseks.

Läheneesmärgi alla kuuluvate ühtekuuluvusriikide ja -piirkondade jaoks on tootlikkuse ja töö kvaliteedi tõstmine avalikus sektoris – eriti majanduse, tööhõive, sotsiaalsfääri, hariduse, tervishoiu, keskkonnakaitse ja õiguse valdkonnas – äärmiselt oluline reformide läbiviimiseks ja kiirendamiseks, tootlikkuse suurendamiseks ja majanduskasvuks majanduses tervikuna ning sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse ja säästva arengu soodustamiseks.

Struktuurifondidel on oluline roll kõiki asjaomaseid sidusrühmasid hõlmava tulemusliku poliitika kavandamise ja elluviimise toetamisel paljudes valdkondades.

Seepärast kutsutakse läheneesmärgi alla kuuluvaid ühtekuuluvusriike ja -piirkondi üles arendama riiklikke haldusorganeid ja avalikke teenuseid riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil. Meetmed selles valdkonnas peaksid võtma arvesse iga liikmesriigi eriomast olukorda. Seepärast kutsutakse liikmesriike kooskõlas koondumise põhimõttega teostama põhjalikku analüüsi, et selgitada välja poliitikavaldkonnad, mis vajavad kõige rohkem haldussuutlikkusealast toetust. Investeeringud peaksid keskenduma nendele poliitikavaldkondadele, kus takistused sotsiaalmajandusliku arengu teel on kõige suuremad, ning haldusreformide põhielementidele.

Liikmesriigid peaksid tagama riiklike haldusorganite efektiivsuse ja läbipaistvuse suurendamise ning avalike teenuste moderniseerimise. Käesoleva rubriigi tegevussuunised on järgmised:

- **toetus poliitika ja programmide kavandamisele**, seirele, hindamisele ja mõju analüüsimisele uuringute, statistika, eksperditeadmiste ja ettenägelikkuse abil; toetus ametkondadevahelisele töö koordineerimisele ning asjaomaste avalike ja eraasutuste vahelisele dialoogile;
- **suutlikkuse suurendamine** poliitika ja programmide elluviimisel, sealhulgas kuritegevuse takistamise ja õigusaktide jõustamise osas, eriti koolitusvajaduste kaardistamise, karjääriarengu läbivaatamise, evalveerimise, sotsiaalse auditi, avatud valitsuse põhimõtete rakendamise, juhtkonna ja personali väljaõppe ning eritoetuse kaudu põhiteenustele, inspeksioonidele ja sotsiaal-majanduslikele partneritele.

1.3.5. Tööjõutervishoid

Arvestades ELi demograafilist struktuuri, vananevat rahvastikku ja tõenäolist tööjõu vähenemist lähiaastatel, on oluline, et liit võtaks samme, suurendamaks oma tööjõu tervena töötatud aega. Tervishoiu edendamisse ja haiguste ennetamisse tehtud investeeringud aitavad säilitada võimalikult paljude töötajate aktiivset osalemist ühiskonnas, säilitades nende panuse majandusse ja vähendades nende ülalpeetavuse määra. Sellel on otsene mõju tootlikkusele ja konkurentsivõimele, samuti jätab see olulise positiivse jälje elukvaliteedile tervikuna.

Tervisliku seisundi ja tervishoiuteenustele juurdepääsu osas on Euroopa piirkondade vahel suured erinevused. Seega on oluline, et ühtekuuluvuspoliitika edendaks tervishoidu, aidates nii pikendada tervena töötatud aega eelkõige vähem jõukates liikmesriikides ja piirkondades. Ühenduse tegevus tervishoiu edendamise ja ennetustöö osas mängib olulist rolli ebavõrdsuse vähendamisel tervishoius. Hea tervishoid tähendab kõrgemat tööturul osalemise määra, pikemat tööiga, kõrgemat tootlikkust ja väiksemaid tervishoiu- ja sotsiaalkulutusi.

Ühtekuuluvuspoliitika jaoks on oluline aidata ennekõike mahajäänud piirkondades kaasa hooldusravivõimaluste parandamisele ja investeerida tervishoiu infrastruktuuri, eriti kui nende puudumine või ebapiisav tase kujutab endast olulist takistust majanduslikule arengule. Liikmesriigid peavad tagama, et tervishoiusüsteemi efektiivsuse tõus saavutatakse investeeringutega side- ja infotehnoloogiasse, teadmistesse ja innovatsiooni. Käesoleva rubriigi tegevussuunised on järgmised:

- **terviseriskide ennetamine**, et tõsta tootlikkust terviseinfo kampaaniate kaudu ning teadmiste ja tehnoloogia siirdamise kaudu; tervishoiuteenustele vajalike oskuste, toodete ja seadmete tagamine, et ennetada riske ja minimeerida võimalikku kahju;
- **tervishoiu infrastruktuuri puuduste kõrvaldamine** ja teenuste osutamise tõhustamine, kui need puudused mõjutavad vähemjõukate liikmesriikide ja piirkondade majanduslikku arengut. See meede peaks põhinema teenuste osutamise ja asjakohase tehnoloogia (nagu telemeditsiin ja kulude kokkuhoidu võimaldavad e-tervishoiuteenused) optimaalse taseme põhjalikul analüüsil.

2. ÜHTEKUULUVUSPOLIITIKA TERRITORIAALNE MÕÕDE

Ühtekuuluvuspoliitika üks omadusi erinevalt sektoripoliitikatest on tema võime arvestada konkreetsete geograafiliste probleemide ja võimalustega. Geograafilised kaalutlused on ühtekuuluvuspoliitikas tähtsad. Järelikult peavad liikmesriigid ja piirkonnad oma programme

välja töötades ja esmatahtsatele eesmärkidele vahendeid suunates pöörama nendele geograafilistele erioludele läbivalt eraldi tähelepanu.

Territoriaalse mõõtmega arvestamine aitab arendada jätkusuutlikke kogukondi ja hoida ära olukorda, kus piirkondade ebaühtlane areng vähendab majanduskasvu üldpotentsiaali. Selline lähenemisviis eeldab, et käsitlemist võivad vajada linna- ja maapiirkondade, aga ka eripiirkondade, nagu piirialade ja suuremate riikidevaheliste piirkondade ning eraldatusest, kaugusest (näiteks äärepoolseimad piirkonnad ja arktilised alad), hõredast rahvastikust või mägisest iseloomust tingitud muude probleemide all kannatavate piirkondade eriprobleemid ja -võimalused. Samuti võib olla vaja käsitleda rannikuäärsete alade keskkonnaalaseid ja demograafilisi piiranguid. Territoriaalse ühtekuuluvuse edendamise meetmete edukaks rakendamiseks on vaja veel ka konkurentsivõime tegurina toimivaid mehhanisme, mis aitavad tagada, et kõiki territooriume koheldakse õiglaselt vastavalt nende erivõimalustele. Seega on mõõtmega edukaks käsitlemiseks oluline võtta arvesse ka head valitsustava.

Tegelikult peakski territoriaalse ühtekuuluvuse edendamine moodustama järgmise põlvkonna programmides osa jõupingutustest selle nimel, et kogu Euroopa territoorium saaks aidata kaasa majanduskasvu ja tööhõive eesmärkide saavutamisele. Täpsemalt tähendab see, et territoriaalse ühtekuuluvuse käsitus peab lähtuma iga liikmesriigi ajaloost, kultuurilisest või institutsioonilisest olukorrast.

Samuti on oluline kvaliteetsete partnerlussuhete arendamine, mis kaasaks kõikide tasandite, k.a riikliku, piirkondliku, linnade, maapiirkondade ja kohaliku tasandi osapooli. Edu territoriaalse ühtekuuluvuse vallas sõltub üldstrateegiast, millega sätestatakse eesmärkide ja meetmete raamistik.

Uue õigusliku raamistikuga on liikmesriikidel võimalus eraldada linnadele vahendeid linnaprobleemide käsitlemiseks uute programmide raames. Et partnerlusest täit kasu saada, peaksid linnad osalema kogu protsessis. See võib tähendada vastutust linnadele eraldatud programmiosa väljatöötamise ja rakendamise eest.

Uus õiguslik raamistik näeb ette ka eriabi äärepoolseimatele piirkondadele, et tasakaalustada nende kaugusest tulenevaid suuri kulusid. Sõlmküsimuseks on eelkõige see, kuidas tagada, et see abi aitaks jätkusuutliku majanduskasvu ja töökohtade loomise toetamise näol kaasa programmi strateegia elluviimisele tervikuna.

2.1. Linnade panus majanduskasvu ja tööhõivesse

Nagu ühtekuuluvuspoliitikat ja linnasid käsitlevas komisjoni teatises nenditi, elab 60% Euroopa Liidu rahvastikust linnades, kus on rohkem kui 50 000 elanikku.⁴⁵ Suurem osa töökohti, ärisid ja kõrgkoole asub linnades ja suurlinna-aladel, mistõttu linnad on sotsiaalse ühtekuuluvuse saavutamise võtit. Euroopa linnad ja suurlinna-alad meelitavad ligi kõrgelt kvalifitseeritud töötajaid, luues tihti iseennast toitva tsükli, mis innovatsiooni ja äritegevust stimuleerides tõmbab ligi uusi talente.

Linnades ja suurlinna-aladel ei kontsentreeru ainult võimalused, vaid ka probleemid. Seepärast tuleks arvesse võtta linnaaladele eriomaseid probleeme, nagu töötus ja sotsiaalne

⁴⁵ Teatis nõukogule ja parlamendile „Ühtekuuluvuspoliitika ja linnad: linnade panus piirkondade majanduskasvu ja tööhõivesse”, KOM (2006) [...], 12.7.2006.

tõrjutus (sh töötavate vaeste probleem), kõrge ja tõusev kuritegevuse määr, kasvav ülerahvastatus ning probleemsed linnapiirkonnad.

Linnaaladele keskendunud programme võib olla mitmesuguses vormis. Esiteks on meetmeid, millega edendatakse linnu piirkondliku arengu mootorina. Sellised meetmed keskenduvad konkurentsivõime tõstmisele näiteks klastrite moodustamise abil. Toetatavad meetmed hõlmavad **ettevõtluse, innovatsiooni ja teenuste arendamise** edendamist, sh tootjateenused. Samuti on tähtis atraktiivsete tingimuste loomine kõrge kvalifikatsiooniga oskustöölisele (juurdepääsetavuse tagamine, kultuuriteenuste olemasolu jms).

Teiseks on olemas meetmed, millega edendatakse selliste linnapiirkondade ühtekuuluvust, mis püüavad parandada oma probleemsete osade olukorda. See mitte üksnes ei too otseselt kasu linnapiirkondadele endile, vaid aitab leevendada ka survet eeslinnadele, kus parema elukvaliteedi otsingute tulemusena võib toimuda kontrollimatu valglinnastumine.

Sellega seoses on olulised meetmed, millega püütakse taastada **füüsilist keskkonda**, kujundada ümber mahajäetud tööstusalasid, eriti vanades tööstuslinnades, ning säilitada ja arendada ajaloo- ja kultuuripärandit, millel võib olla positiivne kaasmõju turismi arengule, et luua rohkem atraktiivseid linnu, kus inimesed tahavad elada. Olemasoleva avaliku ruumi ja tööstusalade taastamisel on oluline osa ees- ja valglinnastumise vältimisel, mis aitab kaasa jätkusuutliku majandusarengu tagamiseks vajalike tingimuste loomisele. Üldisemalt võivad linnad avalike alade planeerimise, kujundamise ja parema hooldamise teel vähendada kuritegevust, mis aitab luua atraktiivseid tänavaid, parke ja haljasalasid, mis on turvalised ja kus võibki end turvaliselt tunda. Linnades on keskkonna, majanduse ja sotsiaalne mõõde omavahel tihedalt seotud. Kvaliteetne linnakeskkond toetab uuendatud Lissaboni strateegia eesmärki muuta Euroopa atraktiivseks töö-, elu- ja investeerimiskohaks.⁴⁶

Kolmandaks on olemas meetmed, millega edendatakse **tasakaalustatumat, poliitsentrilist arengut**, arendades linnavõrgustikke nii siseriiklikul kui ka ühenduse tasandil, sh ühendusi kõige tugevama majandusega linnade ning ülejäänud linnapiirkondade, sh väikeste ja keskmise suurusega linnade vahel. Selleks on majanduskasvu pooluste väljaselgitamisel ja tugevdamisel vaja teha strateegilisi otsuseid ning sama oluline on luua võrgud, mis seovad neid nii füüsiliselt (infrastruktuur, infotehnoloogia jne) kui ka inimhõõtu poolst (koostöö edendamise meetmed jms). Kuna need poolused hõlmavad suuremaid territooriume, k.a vahetult linnu ümbritsevaid maapiirkondi, toetavad nad nii vastava liikmesriigi kui ka kogu ühenduse tasakaalustatud arengut. Samuti pakuvad maapiirkonnad teenuseid ühiskonnale laiemalt, näiteks puhkusevõimaluste ja kõrgelt hinnatud maastikualade näol. Seetõttu tuleks keskenduda ka linna- ja maapiirkondade vahelistele seostele.

Varasemate kogemuste kohaselt tuginevad linnadele suunatud meetmed hulgale aluspõhimõtetele. Esiteks on nende eesmärkide saavutamisel tähtis roll linnade ja kohalike omavalitsuste põhipartneritel. Nagu eespool osutatud, võivad liikmesriigid delegeerida linnapiirkondade arendamise vastutuse linnadele. See on eriti tähtis lähedusega seotud olukordades, näiteks kui on vaja reageerida valdavalt kohalikku laadi probleemidele, nagu näiteks sotsiaalne tõrjutus või põhiteenuste puudumine.

Teiseks on linnade keskmise ja pika tähtajaga **jätkusuutliku arengu kavade** ettevalmistamine tavaliselt edu pant, sest see tagab investeringute ja nende

⁴⁶ Linnakeskkonna temaatiline strateegia, KOM (2005) 718 lõplik.

keskkonnakvaliteedi sidususe. Ühtlasi aitab see tagada erasektori kohustusi ja osalemist linnauuenduses. Üldjuhul on vaja multidistsiplinaarset või integreeritud lähenemisviisi. Meetmete puhul, mis on näiteks suunatud konkreetsetes piirkondades sotsiaalse kaasamise parandamisele, on vaja, et meetmed, millega püütakse parandada elukvaliteeti (k.a keskkonna- ja eluasemetingimusi) või kodanikele osutatavate teenuste taset, ühendatakse meetmetega, millega soodustatakse uute tegevuste arendamist ning töökohtade loomist, et kindlustada nende piirkondade kaugem tulevik. Uus JESSICA algatus on mõeldud finantsikorralduse arendamise soodustamiseks ja hõlbustamiseks, et toetada linnade arengukavadesse kuuluvaid projekte.

Integreeritud tugiteenused ja -programmid peaksid üldiselt keskenduma kõige raskemas olukorras olevatele rühmadele, nagu näiteks sisserändajad, noored ja naised. Teenuste kavandamisel ja osutamisel tuleks osalema julgustada kõiki kodanikke.

2.2. Maapiirkondade, kalanduspiirkondade ja looduslikult halvemas olukorras olevate piirkondade majandusliku mitmekesisuse toetamine

Ühtekuuluvuspoliitika võib oluliselt toetada ka maapiirkondade majanduslikku taastumist, täiendades meetmeid, mida toetab uus maaelu arendamise fond (Euroopa Maaelu Arendamise Põllumajandusfond – EAFRD).⁴⁷ Selle täiendava lähenemise eesmärk on toetada Euroopa maapiirkondade majanduse restruktureerimist ja mitmekesistamist.

Julgustama peab sünergiat struktuuri-, tööhõive- ja maaelu arendamise poliitika vahel. Sellega seoses peaksid liikmesriigid tagama ERFi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Euroopa Kalandusfondi ja Euroopa Maaelu Arendamise Põllumajandusfondi finantseeritud meetmete sünergia ja järjepidevuse asjaomasel territooriumil ja asjaomasel tegevusvaldkonnas. Eri fondide toetatavate meetmete vahelistesse piiridesse ja koordineerimismehhanismidesse puutuvad juhised peaksid olema määratletud riikliku strateegilise viiteraamistiku/strateegilise plaani tasandil.

Ühtekuuluvuspoliitika maapiirkondi või loodusliku halvemusega piirkondi, sh paljusid saarepiirkondi soodustavad meetmed peaksid maapiirkondade majanduse mitmekesistamise kaudu kaasa aitama uute võimaluste loomisele. See hõlmab minimaalse juurdepääsu tagamist **majanduslikele üldhuviteenustele**, et ligi meelitada ettevõtteid ja oskustöölisi ning peatada väljaränne. Sellega seoses on vajalik ühenduvus peamiste riiklike ja Euroopa koostöövõrkudega. Lisaks peaks ühtekuuluvuspoliitika toetama maapiirkondade endogeenset suutlikkust, soodustades näiteks tooteturundust riiklikul ja globaalsel tasemel ning soodustades protsessi ja tooteinnovatsiooni olemasolevates majandusharudes.

Eriti tõsiseks ülesandeks on teenuste, sealhulgas ka tööjõu tervishoiule suunatud teenuste tõhusaks toimimiseks vajaliku kriitilise massi saavutamine. Kõikidele teenustele üldise juurdepääsu tagamise, eriti väga hõreda rahvastikuga piirkondades, võib saavutada maapiirkonna **arengukeskustesse** (näiteks väikestes ja keskmise suurusega linnades) investeerimise ning kohalike varade ja uue infotehnoloogia kombinatsioonil põhinevate **majandusklastrite** arendamise kaudu.

Paljud maapiirkonnad sõltuvad suurel määral turismist. Need piirkonnad vajavad **terviklikku lähenemist**, mis oleks kvaliteetne, orienteeritud tarbija rahulolule ja põhineks säästva arengu majanduslikul, sotsiaalsel ja keskkondlikul mõõtmel. Meetmed peaksid ära kasutama ja

⁴⁷ Nõukogu 20. septembri 2005. aasta määrus (EÜ) nr 1685/2005 (ELT L 277, 21.10.2005, lk 1).

püüdma säilitada ja arendada loodus- ja kultuurivarasid, millel võib olla oluline positiivne kaasmõju investeringute toetamise kaudu elupaikade kaitsmise ja looduslikku mitmekesisusse. Sellise lähenemise eesmärgiks peaks olema avaldada positiivset mõju nii turismisektorile, kohalikele majandusele, turismisektoris töötavatele inimestele, külastajatele ja kohalikele elanikele kui ka loodus- ja kultuuripärandile.

Kalandussektoris on kalandusest sõltuvate rannikuäärsete piirkondade ja väikesaarte majanduslik restruktureerimine sageli eriti keerukas geograafilistel põhjustel ning ühtekuuluvuspoliitika võib siin mängida olulist rolli, täiendades uue Euroopa Kalandusfondi (EFF) poolt toetatavaid meetmeid.

2.3. Koostöö

Piiriülest, riikide- ja piirkondadevahelist koostööd, sh vajaduse korral merekoostööd edendavad meetmed peaksid täiendama eeltoodud kolme prioriteeti. Sellest tulenevalt peaks tihedam koostöö ELi piirkondade vahel aitama kiirendada majandusarengut ja suurema majanduskasvu saavutamist. Riigipiirid on tihti Euroopa territooriumi kui terviku arenemise takistuseks ja võivad piirata selle täieliku konkurentsivõime potentsiaali. Piiriüleses ja riikidevahelises kontekstis on transport, veemajandus ja keskkonnakaitse headeks näideteks riigipiire ületavat, sihipärast ja terviklikku lähenemist vajavate ülesannete kohta. Rakendamise osas võiksid liikmesriigid tutvuda võimalustega luua Euroopa Territoriaalse Koostöö Rühmitus, millest saaks teatavate koostööprogrammide korraldusasutus.

2.4. Piiriülene koostöö

Euroopa piiriülese koostöö eesmärk on lõimida riigipiiridega eraldatud, ent ühiste probleemidega ja ühiseid lahendusi vajavaid piirkondi. Tööjõu- ja kapitalituru killustumise, infrastruktuurivõrkude, finantssuutlikkuse ja institutsioonidega seotud probleeme kogevad kõik liidu piirialad.

Ehkki koostööprogrammid peavad olema kohandatud iga konkreetse piiriala olukorraga, on tähtis, et majanduskasvu ja töökohtade loomise toetuseks püütakse keskenduda peamistele prioriteetidele.

Üldiselt rakendatavad nõuanded ei pruugi alati olla tulevase piiriülese koostöö jaoks asjakohased, kuna olukorrad on erinevad. Samas on piiride põhjustatud takistusi silmas pidades kasulikuks lähtepunktiks olemasoleva transpordi- ja sideinfrastruktuuri parandamine ja vajadusel uute ühenduste loomine. Need on piiriüleste kontaktide loomise ja arendamise eelduseks.

Piiriülene koostöö peaks keskenduma piirialade konkurentsivõime tugevdamisele. Lisaks peaks see soodustama majanduslikku ja sotsiaalset lõimumist, eriti juhul, kui majanduslik olukord ühel ja teisel pool piiri on väga erinev. Meetmetena on kasutusel teadmiste ja oskusteabe siire, piiriülese majandustegevuse, piiriülese hariduse ja koolituse ning tervishoiupotentsiaali arendamine, piiriülese tööjõuturu integreerimine ning keskkonna ja üldiste ohtude ühine haldamine. Kui piiriülese koostöö algtingimused on täidetud, peaks ühtekuuluvuspoliitika keskenduma meetmetele, mis annavad piiriülesele tegevusele lisaväärtuse, näiteks tõstma piiriülest konkurentsivõimet innovatsiooni ning teadus- ja arendustegevuse abil, ühendama mittemateriaalseid (teenused) või füüsilisi (transport) võrgustikke, tugevdamaks piiriülest identiteeti kui osa liidu kodakondsusest, edendama

tööturu piiriülest integratsiooni, piiriülest veemajandust ja üleujutuste vältimist ning loodus- ja tehnoloogiariskide ühist ohjamist.

Eritähelepanu tuleb pöörata liidu laienemisega kaasnenud välispiiride muutustest tingitud võimalustele ja probleemidele. Sellega seoses tuleb edendada järjekindlaid piiriüleseid meetmeid majandusaktiivsuse suurendamiseks kummalgi pool piire ning kõrvaldada arengutakistused. Selleks peavad ühtekuuluvuspoliitika ja uus Euroopa naabruspoliitika ja partnerluse rahastamisvahend ning vajaduse korral uus ühinemiseelse abi rahastamisvahend nende meetmete jaoks looma ühtse raamistiku.

2.5. Riikidevaheline koostöö

Riikidevahelised alad vajavad majanduslikku ja sotsiaalset integratsiooni ning sidususe suurendamist. Riikidevahelised koostööprogrammid püüavad tõsta liikmesriikidevahelist koostööd strateegilise tähtsusega küsimustes.

Nii peaks toetama meetmeid, mille eesmärgiks on parandada nii aladevahelist füüsilist seotust (nt investeringuid säästvasse transporti) kui ka mittemateriaalseid ühendusi (võrgustikke, koostööd piirkondade ja asjaosaliste vahel).

Kavandatud meetmete hulka kuulub Euroopa transpordikoridoride loomine (eriti piiriülestes lõikudes) loodusõnnetuste ennetamise, vesikonnapõhise veemajanduse, integreeritud merendusala koostöö ning teadus- ja arendustegevuse ja innovatsioonivõrkude tarvis.

Praeguste riikidevahelise koostöö piirkondade kaarti on muudetud, et need piirkonnad looksid tingimused põhiliste struktuurimeetmete rakendamiseks. Nende loomisel on arvesse võetud territoriaalset ühtsust ja geograafilist laadi funktsionaalseid kriteeriume, näiteks sama vesikonna või rannikuvööndi jagamist, samasse mägialasse kuulumist, tähtsa transpordikoridoriga lõikumist. Muud kriteeriumid, nagu ajalugu või institutsionaalsed struktuurid, käimasolev koostöö või olemasolevad konventsioonid, on samuti olulised.

2.6. Piirkondadevaheline koostöö

Piirkondadevahelised koostööprogrammid peaksid keskenduma uuendatud Lissaboni strateegiale: innovatsiooni tugevdamine, VKEd ja ettevõtlus, keskkond ja riskienetus. Lisaks julgustatakse kogemuste ja parimate tavade vahetamist linnaarenduse valdkonnas, avaliku sektori teenuste moderniseerimist (nagu näiteks side- ja infotehnoloogia kasutamine tervishoius ja valitsuse töös) ning koostööprogrammide elluviimist, nagu ka teadusuuringuid ja andmete kogumist. Piirkondadevahelist koostööd võib toetada ka lähenemise ning piirkondliku konkurentsivõime ja tööhõive programmide raames. Lisaks julgustatakse kogemuste ja parimate tavade vahetamist linnaarenduse, sotsiaalse kaasamise ning linnade ja maapiirkondade vaheliste suhete valdkonnas ja koostööprogrammide rakendamist.